

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ISPARTA'DA KONUTUN DEĞİŞİM SÜRECİ : GELENEKSEL KONUTTAN TOPLU KONUTA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMAR HÜSEYİN SEZGİN

T-28945

TEZ DANIŞMANI : DOÇ. DR. A. ZEKİYE ABALI

İSTANBUL - 1993

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEŐEKKÜR

Daha lisans dönemi ilk yıllarından itibaren mimarlık olgusunu çok iyi, doğru, pratik ve net olarak bize aşıl原因 okuluma ve tüm öğretim üyelerine şükranlarımı sunuyorum.

Bu vesile ile, kanımca önemli olacak bu araştırmamda, baştan sona kadar bana ışık tutup yönlendiren, Sayın Hocam Doç.Dr.A.Zekiye ABALI'ya, Y.Doç.Dr.İhsan BİLGİN'e, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu-Antalya Şubesi'ne, Yıldız Teknik Üniversitesi Sabancı Kütüphanesi, Yapı Endüstri Merkezi Başvuru Kitaplığı, Isparta Valiliği, Isparta Belediyesi'ndeki tüm görevlilere ve meslekdaşlarıma bu araştırmanın meydana gelmesinde vesile oldukları için her birine ayrı ayrı teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET

SUMMARY

BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. KAPSAM VE YÖNTEM	3
BÖLÜM 3. ISPARTA'DA GELENEKSEL KONUT DOKUSU VE BİRİM TİPLERİ	5
BÖLÜM 4. ISPARTA'DA GEÇİŞ DÖNEMİ ÖRNEKLERİ	37
BÖLÜM 5. ISPARTA'DA 1970-1985 YILLARI ARASI KENT MERKEZİ VE YAKIN ÇEVRESİNDEKİ APARTMANLAŞMA	62
BÖLÜM 6. ISPARTA'DA KENT DIŞI SİTE VE KOOPERATİFLER (ANADOLU MAHALLESİ ÖRNEĞİ)	82
BÖLÜM 7. ISPARTA'DA GELENEKSEL EVDEN KENT DIŞI SİTE VE KOOPERATİFLERE GEÇİŞTE YENİ VE AYNI KALAN ÖGELER	92
BÖLÜM 8. TOPLU KONUT SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	99
BÖLÜM 9. TARTIŞMA VE SONUÇ	102
EKLER	107
KAYNAKLAR	122
ÖZGEÇMİŞ	123

ÖZET

Isparta'da günümüz konut oluşumunun bir örneği olan Anadolu Mahallesi'nde toplu konut değerlendirilmesi yapabilmek ve bugünkü örneklerle gelinceye kadar, konut tipleri ile konut dokusunun değişimlerini kronolojik olarak irdelleyip, karşılaştırmayı amaçlayan bu çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, çalışmanın amacı ve problem alanı açıklanmıştır. Burada çalışmayı oluşturan örnekleme yeri olarak Isparta il merkezi düşünülüp, şehir hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde, gelişim süreci içindeki çeşitli konut tipleri ve dokuları dönem dönem irdelenerek sınıflandırılmasına gidilmiştir. Bu sınıflandırmada konuttaki değişimi etkileyen çeşitli kriterler irdelenmiştir.

Üçüncü bölümle beraber, kronolojik olarak birinci dönemi temsil eden geleneksel konut dokusu ve birim tiplerinin tek tek örnekleriyle mimari açıdan açıklanmasına geçilmiştir. Özgün örnekler plan şemaları ve fotoğraflarla belgelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Isparta'da geçiş dönemi konut dokusu ve birim tiplerini ikiye ayırarak, geleneksel evden ilk kopuşlar ile apartmanlaşmaya ilk hazırlıklar adı altında ele alınmıştır.

Beşinci bölümde, Isparta'da 1970-1985 yılları arası kent merkezi ve yakın çevresindeki apartmanlaşma incelenmiştir.

Altıncı bölümde, Isparta'da 1985 sonrası oluşan kent dışı site ve kooperatiflerden, Anadolu Mahallesi örneği gene mimari açıdan çeşitli yönleriyle irdelenmiştir.

Yedinci bölümde, geleneksel evden kent dışı sitelerdeki apartman birimlerine geçişte oluşan geleneksel ile günümüz apartmanlaşma tipi planda yeni ve aynı kalan öğelere yer verilmiştir.

Sekizinci bölümde, konut geleneğinde toplu konuttan önce oluşan konut dokusu ve tiplerinin anlatımı toparlanarak, günümüzdeki toplu konut sorununa çözüm önerileri getirilmiştir.

Tartışma ve sonuç bölümünde, geleneksel konuttan bugüne tüm konut dokusu ve tiplerinden sonra; sonuç olarak oluşan iki değişik (geleneksel ev ile apartmanlaşma) konut tipi çalışmamızın ana savını oluşturmuştur. Ayrıca önerilere de yer verilmiştir.

SUMMARY

There are a quintessential of contemporary residence formation in Isparta urban settlement, namely within Anadolu District, taken the said as a basis, the alterations in the house types and formations were studied in this research in nine chapters.

In the First Chapter the aim of the study and the locations of the problems were illustrated. Here, downtown Isparta were chosen as a sampling region, and informatory data concerning the city's particulars were outlined.

In the Second Chapter classification of various house/ dwelling types and their development throughout the historical periods were made. Various criteria effecting the changes in this classification were throughly examined.

With the Third Chapter a chronological study delienating the first period of traditional house formation with singular examples of architectural point of view was undertook. Unique examples with plans, drawings and photographs were documented and submitted to review.

In the Fourth Chapter, the period of transition housing and their formation in Isparta with their unit types were divided into two themes, and separation from the traditional building types and techniques were specified under first preparations for construction of apartment buildings.

In the Chapter Five, mass apartment, buildings construction in the vicinity of Isparta city centre within 1970-1985 was investigated.

Chapter Six offers information concerning the suburbs construction sites of cooperatives and housing developments, again taking the previous Anadolu District example of which emerged post 1985 in Isparta.

In the Seventh Chapter, transition from traditional housing to out-of-town mass residential developments with differences of construction and formation types between the traditional building and the modern block tenements was scrutinized, underlying points those prevailed and forms transformed with timely trend.

In the Eight Chapter, the house formation and types appeared prior block housing estates were carefully described, and a few pointers offered for mass housing dilemma of today.

In the closing Chapter, the conclusion and arguments part, after discussion about chronological traditional housing and the transitional trends to modern building types, the main theme of our study, i.e. two outstanding dwelling types the traditional house and the modern apartment were studied. And few advices as to the ones best ability were voiced.

BÖLÜM - 1

GİRİŞ

Isparta'da yakın dönemin toplu konut uygulamalarından biri olan Anadolu Mahallesi örneği üzerinde değerlendirme ve incelemeye girmek ve bu gelişimin Isparta'nın eski konut geleneğinden hangi izler taşıdığını araştırmak bu çalışmayı başlatan ilk amacımızdı. Araştırma süreci tekil düzlemdeki konuyu genele yansıtmak ve tekrar tekil örneğe ulaşmayı gerektiriyordu. Isparta'da konut geleneğinin hangi süreçlerden geçtiğini incelemeyi konuya giremezdi. Bunun için Anadolu Mahallesi örneğine gelmeden önce ana konu başlıkları olan;

- 1- Geleneksel Konut Dokusu ve Birim Tipler,
- 2- Geçiş Dönemi Örnekleri,
 - a- Geleneksel evden ilk kopuşlar
 - b- Apartmanlaşmaya ilk hazırlıklar
- 3- 1970-1985 Arası Kent Merkezi ve Yakın Çevresi Apartmanlaşma,
- 4- Kent Dışı Site ve Kooperatiflerin ele alınması gerekmiştir.

Türkiye'nin her yerinde yaşanan bu süreci izlediğimiz alan olan Isparta il merkezinin genel özelliklerini özetleyecek olursak;

Isparta ili Akdeniz Bölgesi'nin batı bölümünde, Göller Bölgesi adı verilen, Akdeniz'den 140 km. içerideki yörede bulunur. "İlk çağda yörenin adı Psida olup, yüzölçümü 8933 km²'dir. Bu alanın büyük çoğunluğunu sırasıyla dağlar, ovalar, platolar, sonra göller ve akarsular oluşturmaktadır. Göl ve akarsularda balıkçılık, kerevitçilik yapılmaktadır. Ova ve platolarda başlıca elmalıklar, bağlar ve gül bahçeleri mevcuttur. İlin rakımı 1050 metredir. Güneyde boylu boyunca denize paralel uzanan Toros Dağları ılıman havayı keserek ilin iklimini tipik karasal iklime dönüştürür. 1990 yılı

nüfus sayımına göre yörenin 434.771 kişi toplam nüfusu vardır ve 49 kişilik yoğunluğa (km²'de) sahiptir!! (1).

İş ve çalışma hayatı açısından bölge tarım ve hayvancılığa uygundur. Özellikle kırsal kesimde boş zamanlarda kadın nüfus İsparta'ya özgü el halısı dokumaktadır. Fakat makinalaşma sonucu bugün yörede üretilen toplam halı 400.000 m²/yıl'dır(2). Makina halısı el halıcılığını kısıtlamıştır. Bölgede sulamanın artmasıyla gül tarımı ve meyvecilikte artış kaydedilmiştir. Fakat zamanla konut arsalarına dönüşümden dolayı, özellikle merkeze yakın tarım alanlarında düşüşler olmuştur. İsparta iç turizme daha yatkın ilimizdir. Öğretim kurumları, askeri eğitim merkezleri, Eğirdir Kemik Hastalıkları Hastanesi, tarihi ve turistik yerler, Gölcük Krater Gölü gibi odaklar yerli turisti çekmektedir. Bunların yanında İsparta ve çevresinde turizmin geliştirilmesi için hazırlanan projeler mevcuttur. Bunlar İsparta çevresinde yayla turizmini geliştirme, Davraz Dağı'nda kayak tesisleri, çevredeki mağaraların ışıklandırılması, Eğirdir Gölü Çevre Düzenlemesi, İsparta ili master planı, üzerinde çalışılmış ve projeleri hazırlanmış olanlardan bazılarıdır.

İsparta'da bulunan 601 kooperatiften 24 adedi esnaf-sanatkarlar kooperatifi iken, 400 adedi yapı kooperatifidir. Sadece bu sayı, İsparta il merkezinde bir konut açığı olduğunun ve halkın konut edinme yöntemi olarak kooperatifleşmeyi seçtiğinin göstergesidir.

İsparta'yı tanıtıcı bilgilerin de ışığında, burada konut alanında yaşanan değişik dönemlerin izleri, şehirselleşme planda, kendi içinde grup dokusu ve birim plan açısından örneklerin taranması uygun görülmüştür.

(1) İsparta Valiliği İl Turizm Müdürlüğü (1991), Turizm Envanteri 1991, sf.5

BÖLÜM-2

KAPSAM VE YÖNTEM

Yapılan çalışma, Isparta'da geleneksel konuttan bugüne konut tip ve doku çeşitlemelerini kent içi yer alışı, mahalle ve birim planı açısından kronolojik olarak örneklerle inceleyip yakın dönem toplu konut uygulaması olan Anadolu Mahallesi örneği ile pekiştirmeyi kapsar.

Anadolu Mahallesi'nde toplu konut değerlendirmesine girmeden önce kronolojik olarak ilk örnekleri temsil eden konutların nasıl olduğu saptanmıştır. Konut dokusu ve birim tiplerinde geleneksel konutlardan günümüze kalabilmiş örnekleri tespit ettik.

"Geleneksel konutlar bölgesel gelenekler içinde değişiklikler göstermekle birlikte, genel bir kullanılış şemasına uyar ve çevreleriyle benzer ilişkiler kurarlar. Teknik ve estetik alışkanlıkları dışında Türk İslam aile yapısı, ailenin toplum yapısı içindeki yeri ve günlük yaşantısındaki genelleşmiş özellikler, bütün bölgelerde konutun genel tasarımında da benzer eğilimlere yol açmış olmalıdır" Türk..." (2).

Çeşitli dönemlerdeki konutlar kendi içinde malzeme, araç, işgücünün değişimi ve ekonomik sebeplerden dolayı değişime uğramışlardır. Isparta'da kronolojik olarak değişim geleneksel evden sonra sırasıyla apartmanlaşma öncesi geçiş dönemi, kent merkezi ve yakın çevresindeki apartmanlaşma ile kent dışı site ve kooperatiflerdir. Geleneksel konuttan bugüne değişim süreci içinde bir dönemden diğerine geçişte değişimin gözleendiği alanlar şöyle sıralanabilir;

Sosyo-ekonomik değişim ile mülkiyet ve maliyet ele alınırken, dokudaki değişim ile birimlerin bir araya gelişindeki biçimsel

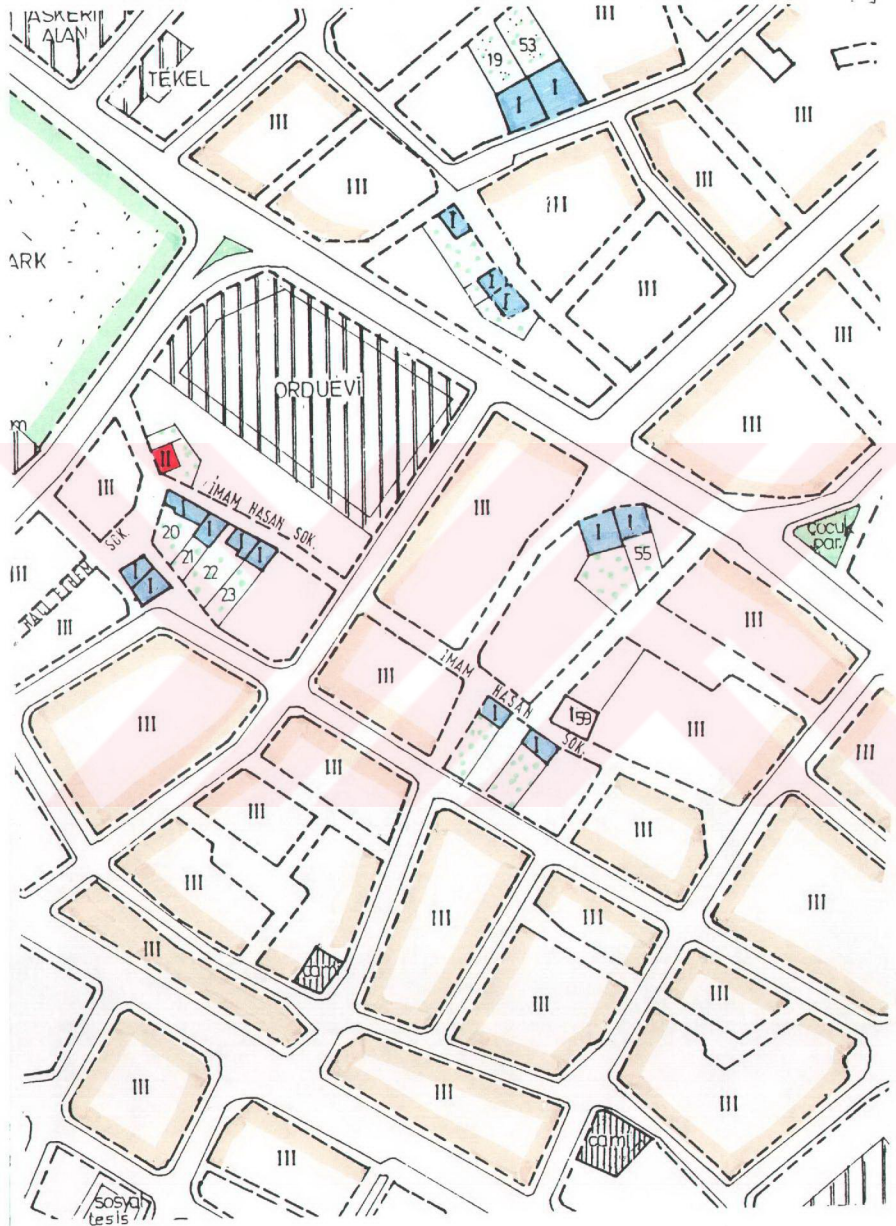
(2) KUBAN,D., "Türk Ev Geleneği Üzerine Gözlemler" sf.197, Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler, Ark. ve Sanat Yay.,İstanbul,1982.

özellikler (bahçeli, bitişik, yüksek, alçak vb.) ele alınmıştır. Birim açısından plan ve cephe düzeni, süslemeler dikkate alınırken, son olarak teknolojik değişimde konutun yapı sistemi ve donatısı yönünde anlatım ve açıklamalara gidilmiştir.

Bu çalışmanın dayandığı örnekler, Isparta'da halen mevcut 20 tek konut, 20 site veya konut grubudur. Bunlardan bir kısmı için ölçülü planımız olmakla beraber, özellikle ilk dönem örneklerinde röleve yapmak imkanı olmadığı durumlarda gözleme dayanarak oluşturulan plan şemaları ile yetinilmiştir. Plan ve şemalar gerek metin içinde, gerekse ekler bölümünde görülmektedir. Belgeleme çalışmasının önemli bir kısmı fotoğraflara dayanmaktadır. Bunlardan tipini en iyi temsil edenler metin içinde yer almaktadır.

Bu çalışmanın sonucunda ulaştığımız genellemelerin, Isparta benzeri büyüklük ve yapı gösteren Anadolu kentleri için de büyük ölçüde geçerli olduğu kanısındayız.

SPARTA İMAR PLANI — Ölçek : 1/ 2 000 (KENT MERKEZİ ve YAKIN ÇEVRESİ)

▨ SOSYAL TESİSLER - KAMU ALANLARI

I GELENEKSEL EV ÖRNEKLERİ

II GEÇİŞ DÖNEMİ ÖRNEKLERİ

III APARTMAN ÖRNEKLERİ

BÖLÜM 3.

A) GELENEKSEL KONUT

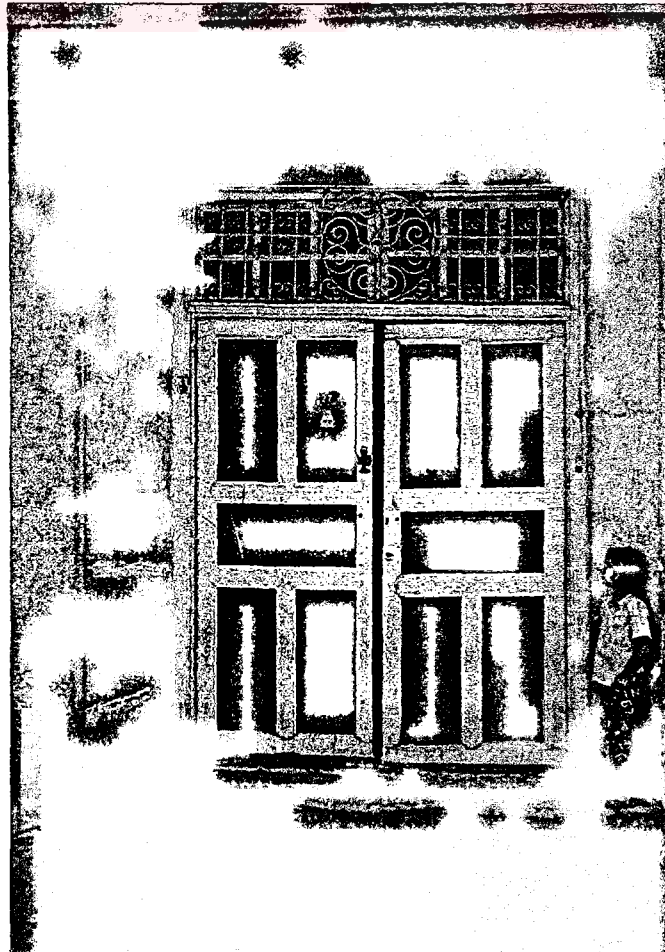
Bu bölüme başlarken, genel olarak Anadolu geleneksel konutunun biçimlenme ilkeleri ve onu oluşturan sosyal yaşama bir göz atmak yararlıdır.

"Teknik ve estetik alışkanlıkları dışında Türk İslam aile yapısı, ailenin toplum yapısı içindeki yeni ve günlük yaşantısındaki genelleşmiş özellikler, bütün bölgelerde konutun genel tasarımında da benzer eğilimlere yol açmış olmalıdır. Türk konutlarının biçimlenmesini anlayabilmek için bu sosyal etkinin niteliğini kısaca belirtmek gerekir" (3).

Evin iç yaşamında kadının işlevi çok fazladır. Toplumun tarımsal yapısına ve ailenin günlük yaşantısındaki ekonomik olgulara bağlı olarak, kadının ev işlerini yapacağı, yani çamaşır yıkamaktan odun kırmaya, meyve ve tahıl serip kurutmaya, ekmek pişirmeye kadar uzanan yoğun çalışma hayatının gereklerini karşılayacak geniş bir iş alanı yaratılmıştır. İslam toplumunda aile yaşantısının gizliliği de göz önüne alınınca evin kendi içine dönük bir avlu veya iç bahçeye açılan bir düzene göre biçimlenmesi doğal olmuştur. Kadının etkinlikleri giriş katında olduğu için, bütün bölgelerde alt katlar penceresiz ya da çok az pencereci, dolu bir görünüme sahip olurlar. Evin kapısı ailenin iç dünyasını koruyan bir küçük kalenin kapısıdır. Bk. s. 8. Bu kapıdan girince havuzu, şadırvanı kuyusu, çeşmesi, yani şu veya bu şekilde su ögesi, ağacı, bahçesi hiç olmazsa saksı ve çiçeklerle süslü genişçe bir taşlığı ile ailenin iç dünyası açılır. Bk. s. 9. Genellikle bu iç avludan üst kata çıkılır. Bu kat evin dış dünya ile ilişki kurduğu yerdir. Geleneksel evler yeşil iç avlu ya da bahçeli, alt katları sağır, üst katları bol pencerelerle dış dünyaya uzanan bir konut şeması ortaya çıkarır. Buna biçim açısından bir başka yaygın ve ortak özelliği de katmak gereklidir; genellikle uzun zaman

(3) KUBAN, 1982, sf.197.

Geleneksel Ev Dış Kapı Örnekleri

Geleneksel Evlerin İç Bahçesinden Görünüm

Süs Havuzu

Depolama Ünit.
ve ocak

Ocak

içinde parçalanmış ve daha çok topoğrafyaya uymuş olan yapı parselleri geometrik bir düzende değildir. Üst katlarda düzgün bölümler elde edilmek istendiği için, onları alt beden duvarları üzerinden taşımak genel bir tutumdur. Bu özellik kent-içi plastiğine bütün bölgelerde birbirine benzeyen bir çehre getirmiştir. Bu genel görünüm dışına çıkan yapılar Anadolu'daki daha eski geleneklerin uzantılarıdır.

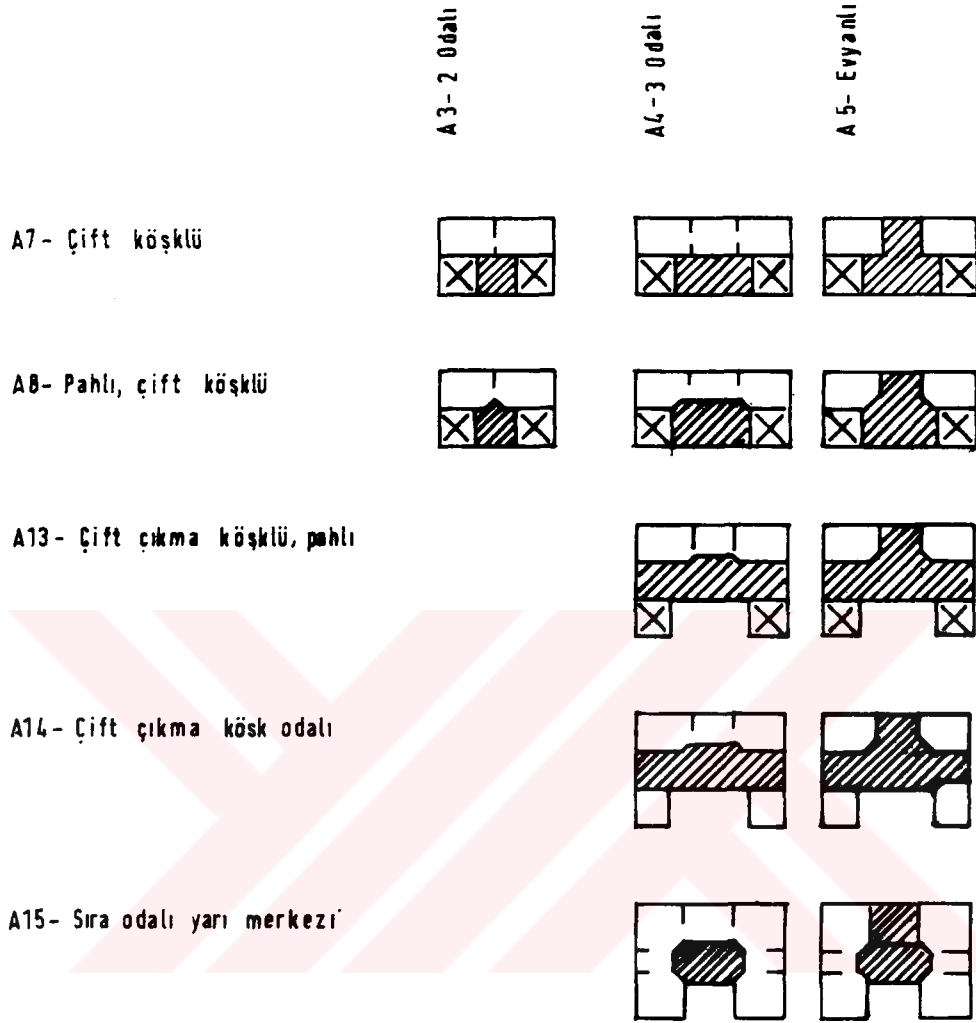
"Anadolu-Türk çağı konut yapılarının tasarımında gözlenebilen en ilginç ve sürekli özellik, değişik bölgesel konut geleneklerini bir ölçüde yaklaştıran ortak bir plan motifin varlığıdır.

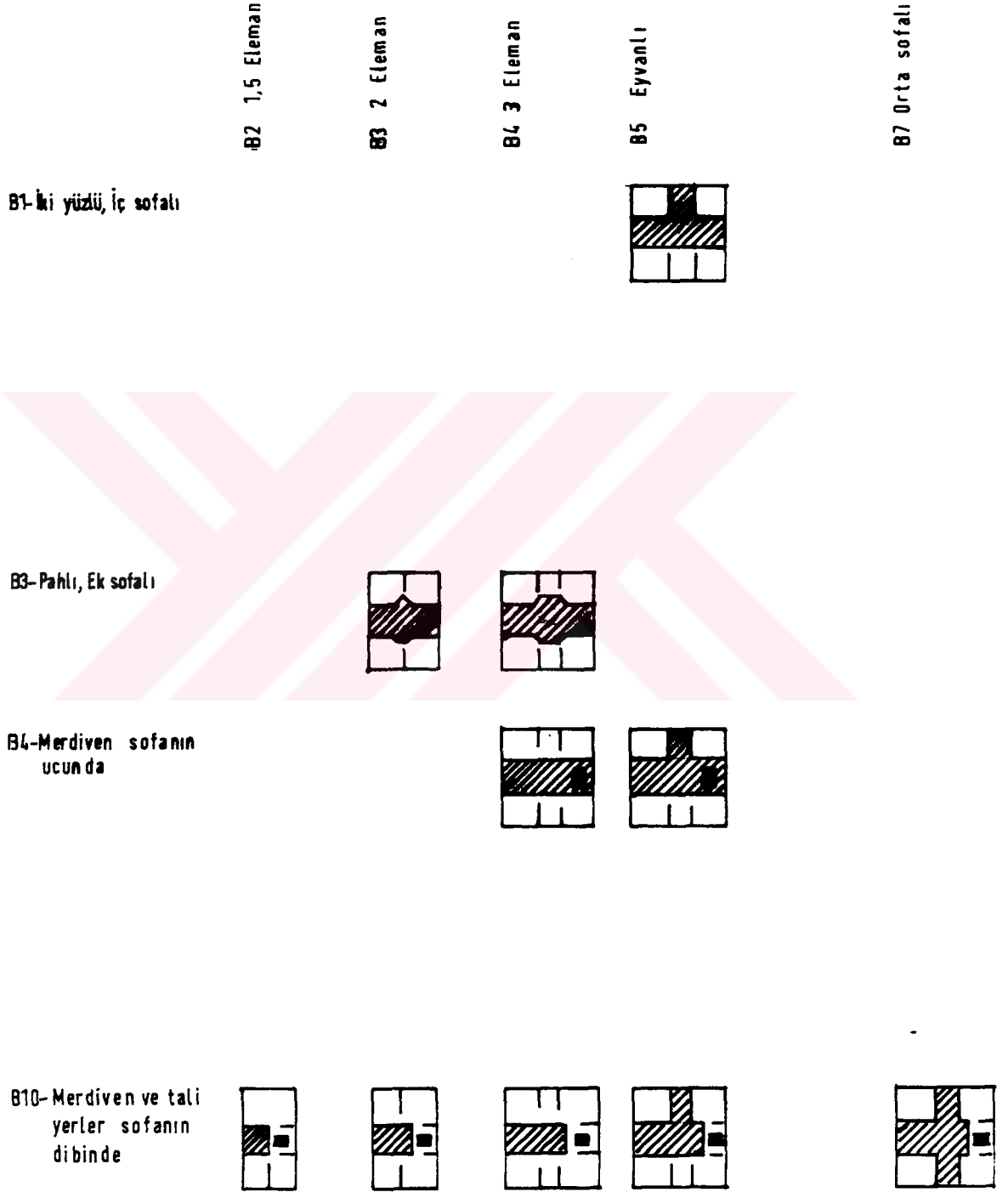
TÜRK EVİ PLANLAMASINDA İŞLEVSEL BİRİM
VE ÇOĞALIMI

PLAN TİPLERİNİN GELİŞİM ŞEMALARI

DIŞ SOFALI PLAN TİPİ

İÇ SOFALI PLAN TİPİ

Şekil - 3

ORTA SOFALI PLAN TİPİ

	C1 - Orta sofalıplan tipi	C2 - Dört köşe sofalı	C3 - Pahlı sofa	C4 - Yuvarlak köşeli sofa	C5 - Dişli yuvarlak köşeli sofa	C6 - Oval sofa
C1 - Dört tarafı kapalı sofa						
C2 - Bir tarafı eyvanlı merkezi sofa						
C3 - İki eyvanlı sofa, merdiven oda sıraları içinde						
C4 - İki eyvanlı merkezi sofa, merdiven oda sıraları içinde						

"İki oda ile aralarındaki bir açık hacimden ve bunların önünde uzanan bir saçak altından meydana gelen bu plan motifinin kaynağı Orta Doğu'nun eski kültür katlarındadır.

"Anadolu-Türk konutlarının gelişmiş örneklerini de yukarıdaki şemadan hareket ederek kavramak kabul olmaktadır. Bu şema üç ögeden oluşur; oda, eyvan, avlu ya da bahçeye açılan galeri, ya da sofa. Konutların en gelişmiş örnekleri de, değişik düzenler içinde, aynı öğelerle kurulmaktadır.

"Kuramsal düzeyde ev planlarının tasarlanması bu biçimsel çekirdekten başlayarak oluşur. Geleneksel ev tasarımında, odalar arasında kullanma açısından farklılaşma hemen hemen olmadığından, başka bir deyişle, her oda oturmak, yatmak, yemek yemek gibi işlevlerin tümüne cevap verebildiğinden, planın en küçük biriminin tek oda ile ona bitişik servis alanlarından oluştuğu kabul edilebilir. Birbirini dikine kesen iki aksın ayırdığı bölümlere bu birimler yerleştirilirse, en çok kullanılan bütün ev planı tiplerini elde etmek olanağı vardır. Bu kadar sınırlı bir biçimsel birim ve mekanik denilebilecek bir düzen, büyük bir konut geleceğinin gelişmesine yetmiştir"(4).

(4) KUBAN, 1982, sf. 198-199-200.

B) İSPARTA'DA GELENEKSEL KONUT

1) Doku :

Eski kenti oluşturan geleneksel İsparta evlerinin çoğu avlulu bitişik sıra ev nizamındadır. Önde cephede yola bitişik cephesi, arkada bahçesi olan bu evler yan yana sıralanmaları neticesinde bir sokak duvarı meydana getirirler. Bu da sokak karakterini oluşturur. Evlerin arka bahçesi geniş olup ortada bir süs havuzu etrafında oturma grupları ve yeşillik ağaçlık hakimdir. Dolayısıyla her zaman arka bahçe evin manzarası konumundadır. Sokaklarda yoğun bir doku izlenimi veren bu düzen arka bahçelerle birlikte düşünüldüğünde oldukça yeşil ve seyrek. Bazı örneklerde eve ikinci bir girişle arka bahçenin bir bölümüne çeşitli müstemilat ve küçükbaş hayvan bakımı ve depolama için yapılmış bölümlere ulaşılmaktadır. Ayrıca yola bakan odaların altı ilave depo olarak kullanılmaktadır. Kat adedi kendi aralarında çeşitlilik göstererek 1 kattan 2,5 kata kadar çıkıp genelde 2 katlıdır. Kat yükseklikleri ortalama 350 cm. civarındadır.

2) Birim :

Geleneksel Türk evi yaşantısının ana hatlarını eski İsparta Evleri de taşır. İlave olarak yöreye özgü sosyal ve ekonomik faaliyetler mevcuttur. Şöyle ki ; İsparta ve yöresinde halıcılık, gülcülük ve su ürünleri avı yaygındır. Bu sebeple eski evlerin eyvan (hayat) denilen giriş katı bahçesinde, bazen üst kata çıkış eyvanı yanında, herhangi bir odada veya kömürlük ve depoların bulunduğu yerde halı tezgahları veya balık ve kerevit ağı (halk arasında istakoz sepeti) imalatı bulunur. Ne yazık ki günümüzde İsparta'ya özgü el halıcılığının makina halısına yenilmesi, çevredeki göllere (Eğirdir, Hoyran, Kovada, Akşehir, Beyşehir, Burdur gölüne vb.) gelen hastalıklar balıkçılık ve kerevitçiliğin kelimenin tam anlamıyla can çekişmesine hatta kerevitçiliğin ölmesine sebep olmuştur.

Gene yöreye özgü yaygın gül, elma bahçeleri ve üzüm bağları imara açılarak daralmış ve rant yaratma telaşına düşülmüştür.

İsparta'da Halı Evinden Görünüm

i) PLAN DOZENİ :

İsparta evleri genelde, geometrik olmayan parselli olup sokağa cephe veren, arka ya da bahçeleri olan 1-2 katlı, arka sofalı yapılardır. Yöresel özellikleri gösteren konutların sit alanı içinde yoğunlaştığı; sit alanı dışında bir iki örneğin kalabildiği gözlenmektedir.

İsparta evleri, en çok da sokağa cephe veren yapılar.

i.1. Ortadan Girişli Konutlar :

Genel olarak simetrik bir plan düzeni görülmektedir. Alt katta servis birimleri yer alır. Üst katta giriş 7-8 basamak ile sağlanır. Üst katta genelde arka sofa ve iki yanda buna açılan ikişer ya da üçer oda bulunmaktadır. Merdiven, yandaki mekanlardan biri içinde yer almaktadır. Bu yapılar genel olarak bir servis birimlerinin bulunduğu kat ve bir de yaşama birimlerinin yer aldığı kattan oluşmaktadır. Ancak bazı büyük zengin evlerinde aynı plan tipinin uygulandığı 2 yaşam katı ve bir servis katı bulunur.

i.2. Yandan Girişli Konutlar :

Bu plan tipinde de zemin katta servisler yer almaktadır. Bazı durumda "selamlık" odası da bu kattadır. Üst katta ise yine yaşama birimleri yer alır. Ancak bunlarda plan şeması değişkendir.

ii) CEPHE DÜZENİ :

İsparta evlerinin esas cepheleri sokağa bakar ve plan düzenini açık olarak dışarıya yansıtır.

ii.1. Ön Cepheler (Sokak Cepheleri)

Cepheler 3,50 m x 3,50 m.lik kare ünitenin her iki yönde kullanımından oluşmaktadır.

- Yaşama birimleri genelde dikdörtgen iki pencerelidir.
- Servis birimlerinin küçük kare bir ya da iki penceresi vardır.

Bu cepheler şu şekilde örneklenebilir:

ii.1.1. İki katlı, üst katları çıkmalı cepheler. Genellikle zemin katta ortada dikdörtgen bir giriş kapısı vardır.

ii.1.1.1. İki yandaki yaşama birimleri çıkmalıdır.

ii.1.1.2. Ortadaki sofa birimi çıkma yapmaktadır (Bkz. Çizim A-tipi)

ii.1.1.3. Birbuçuk katlı ortadan girişli cepheler

ii.1.1.4. İki yan aksın girişi arkadan çıkma yaptığı cephe düzenleri.

ii.1.2.1. Düz Cephe Düzenleri

Her iki cephe düzeninde de, iki yan aksın yaşama birimleri, ikili pencere düzeni göstermektedir. Ancak, orta aksın üst katındaki sofa birimi, iki pencereye ya da tek büyük kare pencereye olabilir. Orta aksdaki giriş kapısına ulaşan merdiven de yandan ya da ortadan olabilmektedir. (Bakınız çizimler: 3-tipi-cepheler).

Tüm cephede, saçaklar önemli bir yer tutmaktadır. Saçaklar şu şekilde ayrılabilir.

- Düz saçaklı cepheler,
- Orta üniteye üçgen alınlıklı saçaklı cepheler,
- Orta üniteye yarım dairesel alınlıklı saçaklı cepheler.

ii.2. Yan ve Arka Cepheler

Ön cephedeki 3.50 x 3.50 m.lik üniteler burada da görülmektedir. Üst kat birimlerinde ikili pencere düzenleri görülür. Alt katlarda ise küçük kare pencereler yer alır. Bahçe cephesinde ise zemin katta bir servis kapısı vardır.

iii. MİMARİ ELEMANLAR :

İsparta'daki geleneksel ev örneklerinde kapılar, pencereler ve çıkma- lar tipik özellikler göstermekte ve genel görünüme katkıda bulunmaktadır.

iii.1. DIŞTAKİ ELEMANLAR :

iii.1.1. Saçaklar

Genellikle 0.50 m. genişliktedir. Alçı profilli ya da ahşap kaplama süslemeli olanlar yaygındırlar. 1,5 katlı ortadan girişli cephe düzenli

yapılarda orta aksta üçgen ya da yarım dairesel bir alınlık yaparlar. Bu durumda saçak altında ya kitabe ya da dairesel bir alınlık yaparlar. Bu durumda saçak altında ya kitabe ya da dairesel bir süsleme görülmektedir.

iii.1.2. Kapılar

iii.1.2.1. 2 katlı üst katı çıkmalı tiplerde dikdörtgen çakma kapılar olup, süslemesizdirler. (h=2 m. h=3 m.). Ancak 1,5 katlı cephe düzeyinde iki yanında dikdörtgen ya da dairesel kemerli pencereler ve süslemeli demir parmaklıkları olan merdivenleriyle en önemli öğelerden biri haline gelmektedir.

Bu durumda kapıların genişlikleri 1.60 -1.80 m. yükseklikleri ise 2.20 m. dir. (Bakınız: Çizimler-Kapılar).

iii.1.2.2. Avlu Kapıları

Süslemesiz ve dikdörtgendir.

iii.1.3. Pencereler

Üst kattaki yaşama birimleri 0.80 x 1.00 m. boyutlarında genellikle dikdörtgen bazı durumlarda ise üstü yarım dairesel kemerlidir. Bazı durumlarda ise üst katta orta aksta 1.50 - 1.60 m x 1.80 -2.00 m. boyutlarında giyotin pencereler görülür.

Alt kattaki servis pencereleri ise 0.75 x 0.85 m. boyutlarında olup genellikle kareye yakın dikdörtgendir. Bazı durumda yarım dairesel kemerli olduğu, bazı zengin evlerinde ise 0.50 x 0.50 m. boyutlarında eliptik olduğu görülmektedir. (Bakınız: Çizimler-Pencereler)

iii.1.4. Çıkmalar

Çıkmalar, cepheyi etkileyen en önemli elemanlardan olup, köşelerdeki ahşap kolonlar oyma süslemelidir. Ayrıca çıkma altında da süslemeli ahşap bordürler yer almaktadır (Bakınız:Çizim-Çıkmalar).

iii.1.5. Köşe Pahları

Çok ender görülmektedir.

iii.2. İçteki Mimari Elemanlar

iii.2.1. Tavanlar

Genellikle ahşap tavanlar çıta çakma süslemeli olup kenarlarda alçı ve çıta çakmalı bir bordürle çerçevelenirler (Bakınız: Çizim-Tavanlar)

iii.2.2. Şerbetlikler

Üst katlardaki yaşama birimlerinde yer alırlar. Zengin evlerde görülen çok yaygın olmayan bir elemandır. Genellikle yarım dairesel planlıdır.

IV. YAPISAL SİSTEMİ

İsparta evlerinin alt katları genellikle kesme taştır. Bazı örneklerde arada ahşap hatılların kullanıldığı sıralı kaba yönü taş duvarlar görülmektedir. Üst katta ise ahşap iskelet bağdadı ya da moloz taş dolgudur. Üst katlar tüm yapılarda beyaz sıvalıdır. Kat arası bölmeler ve çatı ahşap konstrüksiyondur.

Çatı tüm yapılarda burma ahşap çatıdır. Üzerinde alaturka kiremit bulunan ahşap çatı 0.50 m.lik bir saçakla biter. Bu saçaklar ya alçı ya da ahşap kaplamalıdır. Yapılarda taş duvarlar 0.40 - 0.60 m. genişliğinde olabilmektedir.

C) GELENEKSEL KONUTUN DEĞERLENDİRİLMESİ

İsparta'da geleneksel konut denilince doğal olarak aklımıza eski kent gelmektedir. Eski kentin bulunduğu yerleşim bölgesi şu anda sit alanı içinde kalmaktadır. Konum olarak bugünkü kent merkezine oldukça yakın olup, şehrin yüksek binaları arasında kaybolmaktadır. Her sokağı kendine özgü (İnsancıl ölçeği) ölçekleri ile değişik silüetler oluşturur. Bu silüeti oluşturan örnekler aynı cins yapımda fakat değişik türdedir.

Eski kentin oluşumunu sağlayan geleneksel evler kendi aralarında ahşap, iskelet, taş, kagir, kerpiç olarak çeşitlilik gösterirler. Bu örnekler artık üretilmemekte çünkü yapı sistemi, maliyet açısından kabarıklık olup seri üretime müsait değildir. İşgürü kısıtlı, üretim yavaş, ihtiyaç çoktur. İş gücü kısıtlıdır, çünkü eski teknolojide usta olan kalfiye eleman yeterli sayıda değildir. Üretim yavaştır, çünkü yapı sistemi ve donatısı hızlı üretime el vermemektedir. İhtiyaç çoktur, çünkü kentteki yatırımlar ve yeni iş sahalarının açılmasıyla, artan göç ve nüfusla yeni talepler doğmaktadır. Tüm bunlara ilaveten geleneksel konutların daima tek aile konutu biçiminde planlanmış olması artan talep karşısında bir çok birime bölünmesini doğurmaktadır. Bu örnekler üretildikleri tarihte yeterli olsa da bugün için yetersizdir. Ancak, var olanları yaşatmak ve kentin eski merkezindeki sit alanı içindeki kendine özgü mahalle karakterini, sokak mekanlarını korumak için pansiyonculuk ve kiralama yöntemleri ile ev sahiplerine kredi veya teşvik primleri verilmelidir.

RÖLEVELER

PLAN TİPLERİ

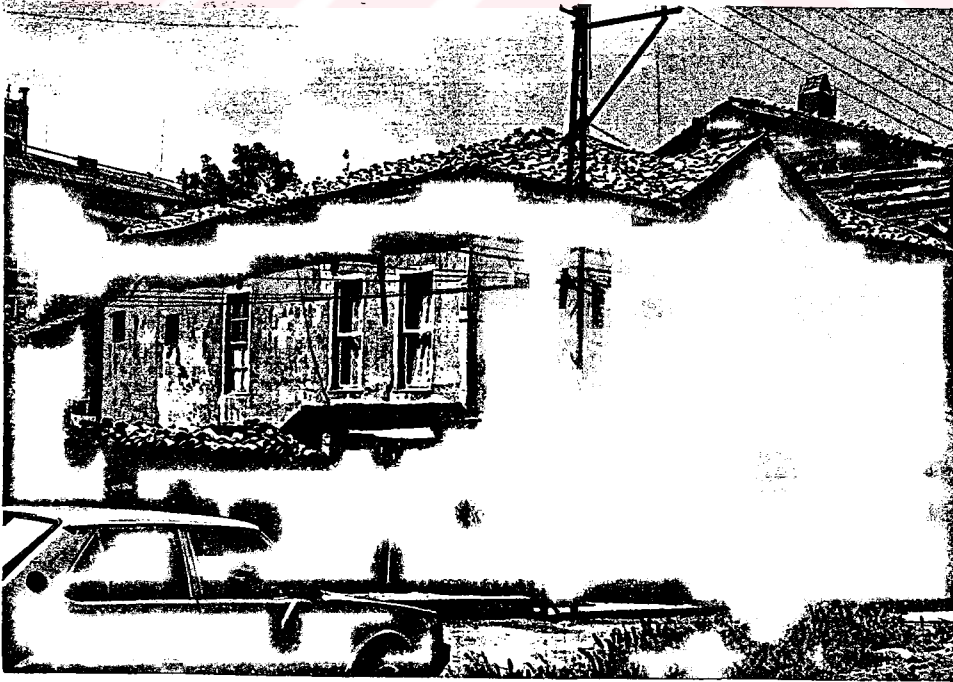
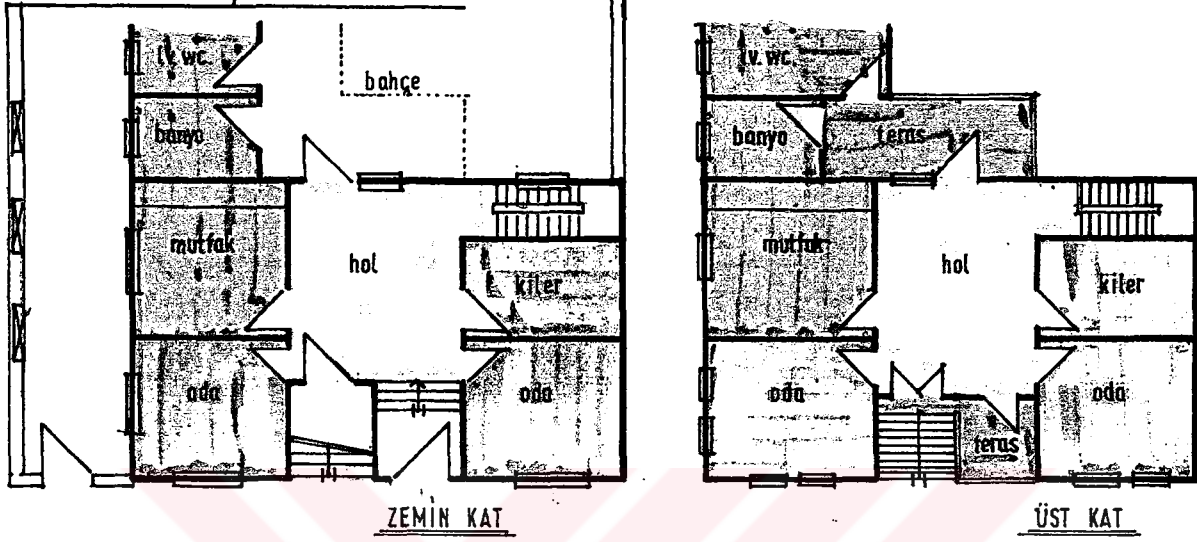
YILMAZ PALA EVİ

MAH : ÇELEBİLER

SOK : DAMGACI

ADA : 447 PAF:15 PARSEL:13

ORTADAN GİRİŞLİ KONUT :

RÖLEVE

Tevfik Kınık Evi

Mah:İskender, Cad.: Aksu, Sok.:1315

Ada : 9 Pafta: 12 Parsel: 55

Giriş Cephesi

Yan Köşeden Görünüm

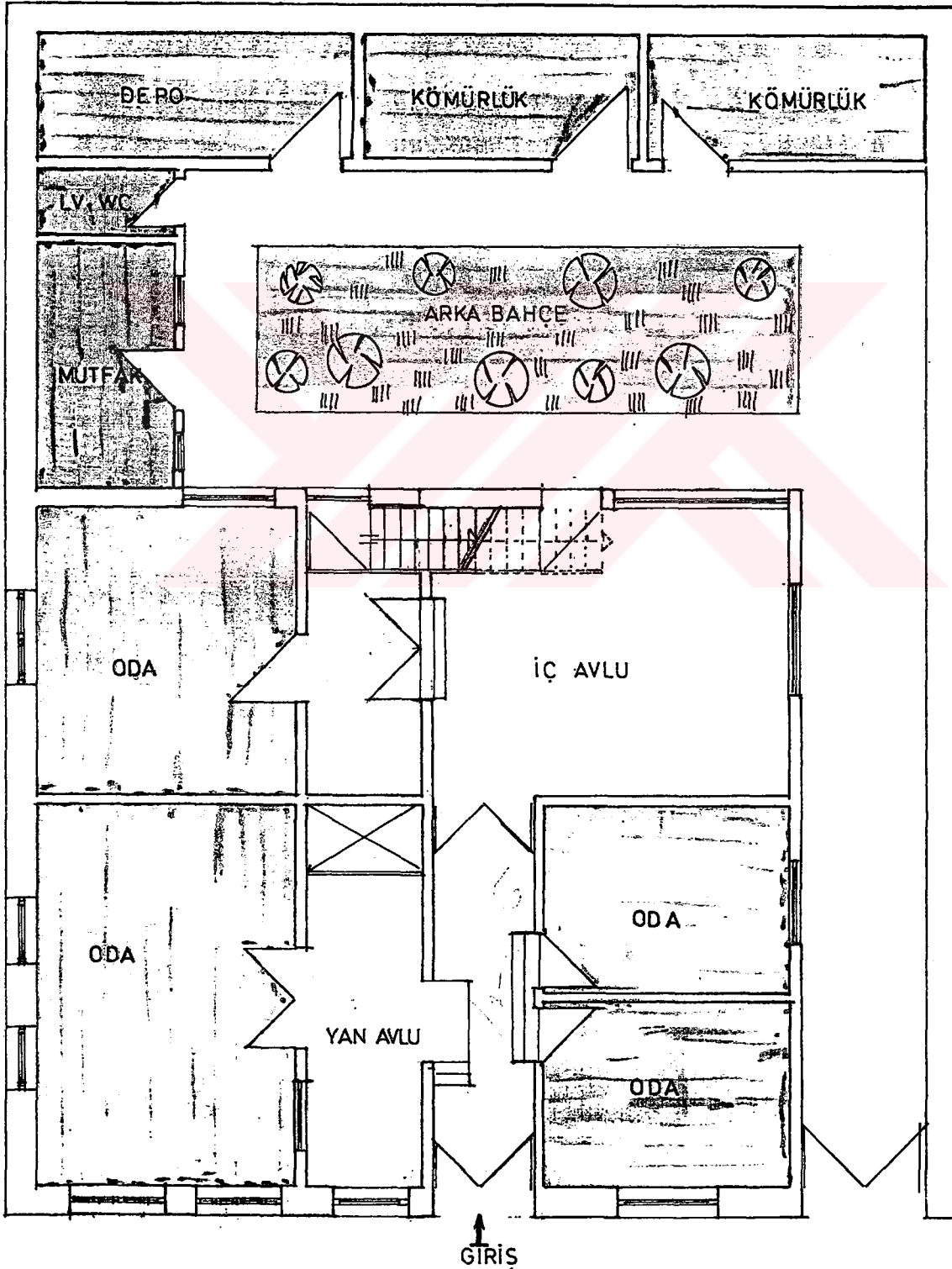
ORTADAN GİRİŞLİ KONUT :

TEVFIK KINIK EVİ PLANI

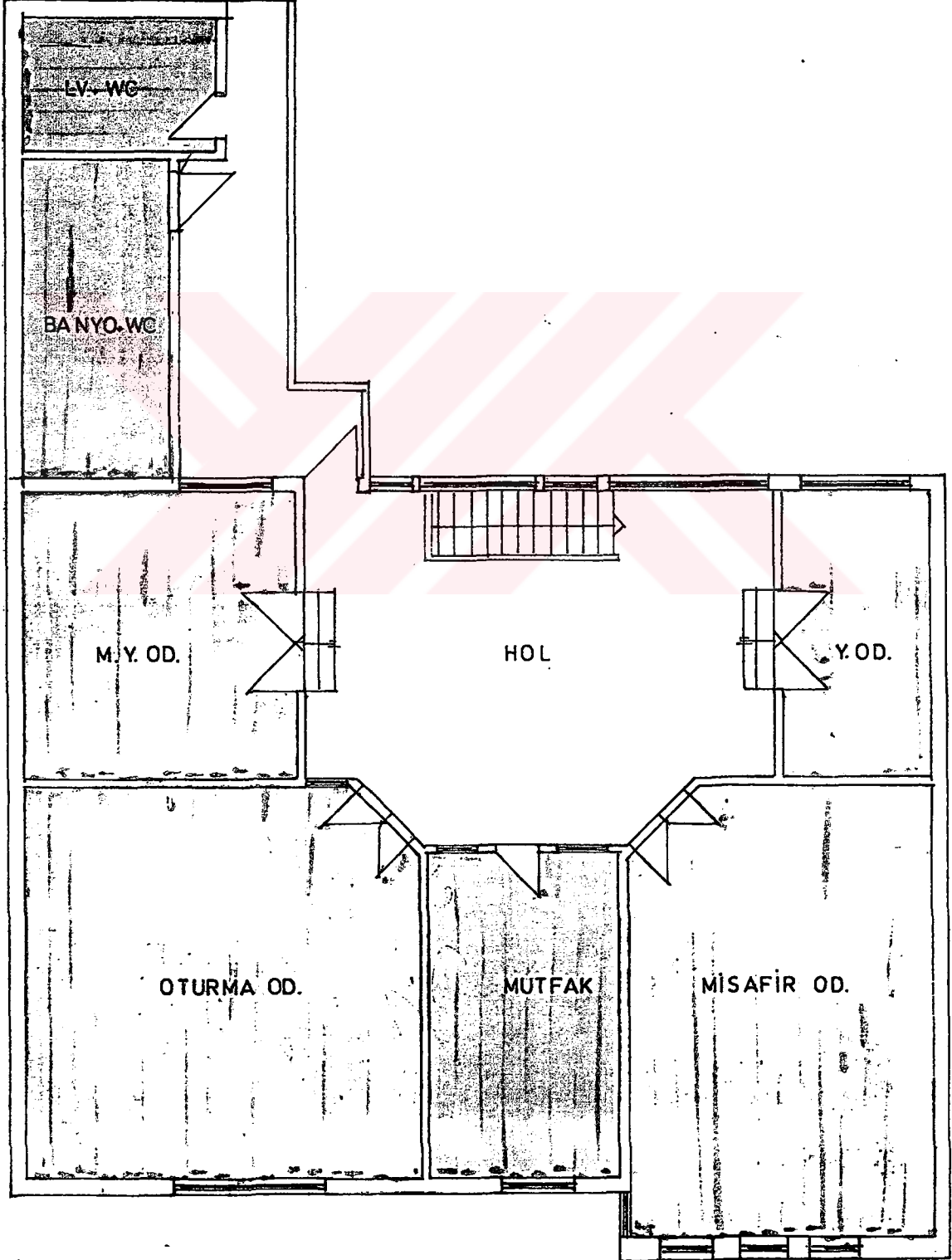
MAH. : İSKENDER CADDE : AKSU

SOK. : 1315 NO : 1

ADA : 412 PAFTA :13 PARSEL :55

ZEMİN KAT PL.

Sn. Tefrik Kınık Evi Arka Bahçesinden Arka Cephe.

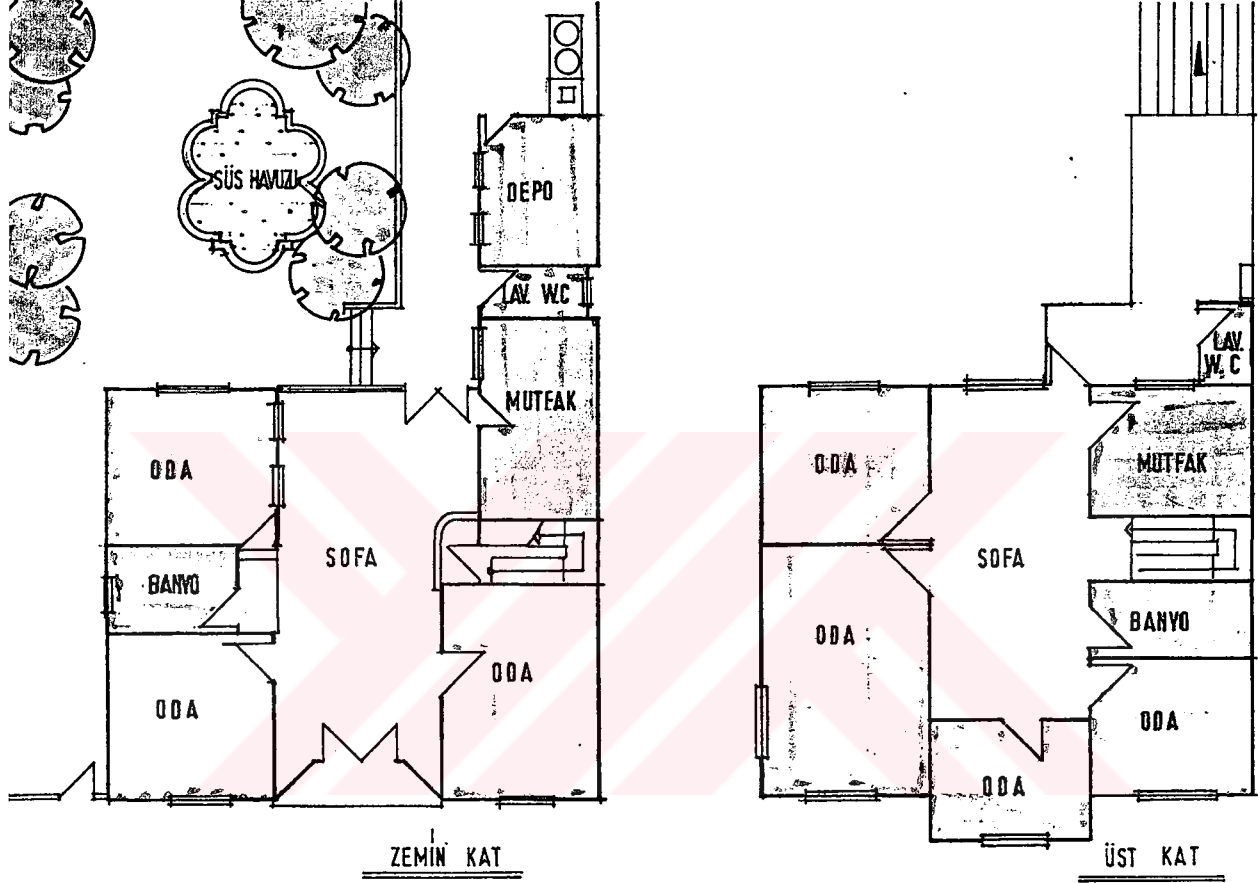
LİL ERÇETİN EVİ

M.H. : TURAN

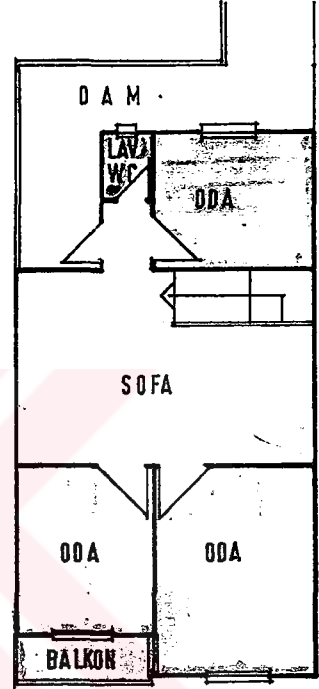
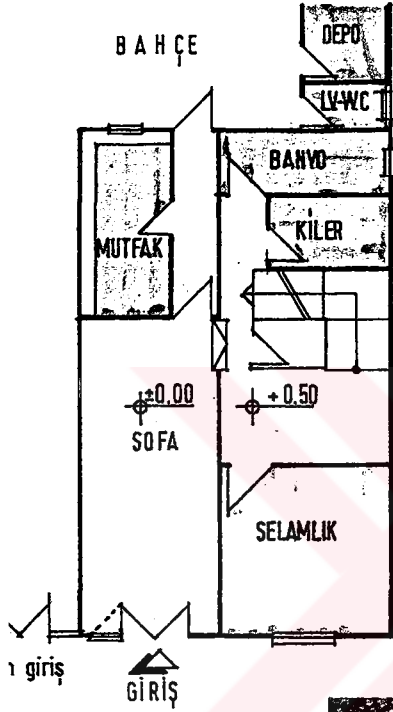
VKİİ : ZAFER YOLU

A : 13 PAFTA : 14 PARSEL : 10

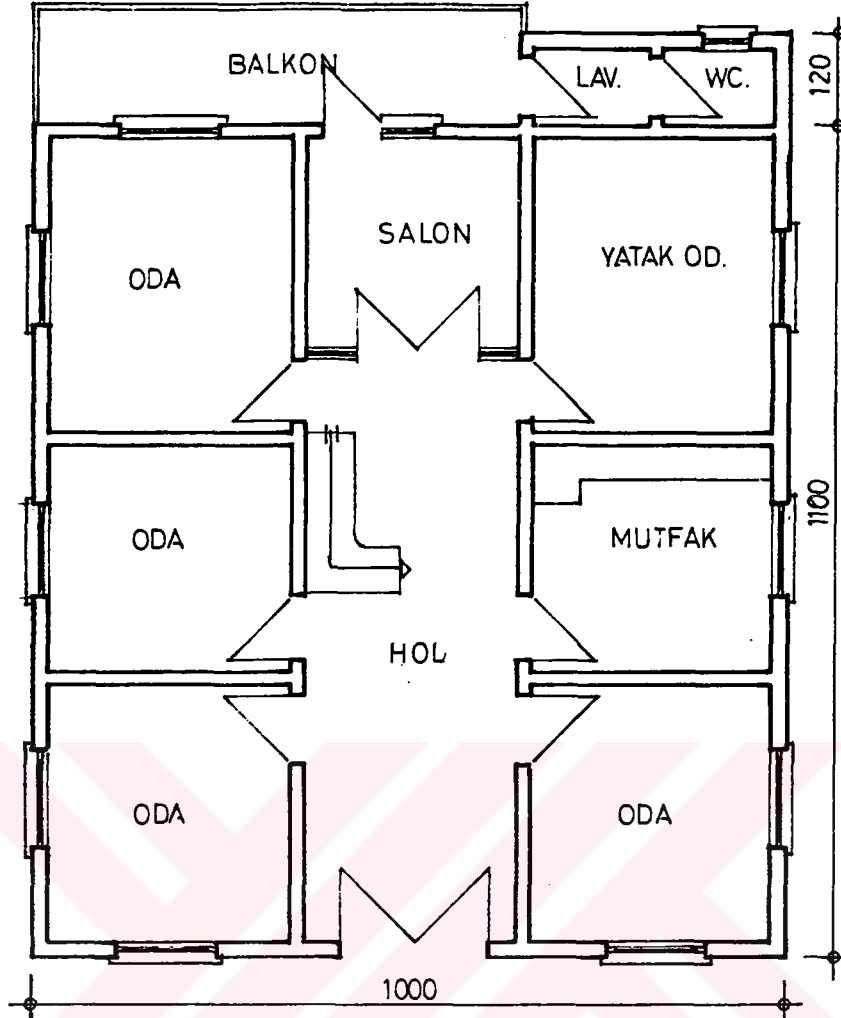
RTADAN GİRİSLİ KONUT :

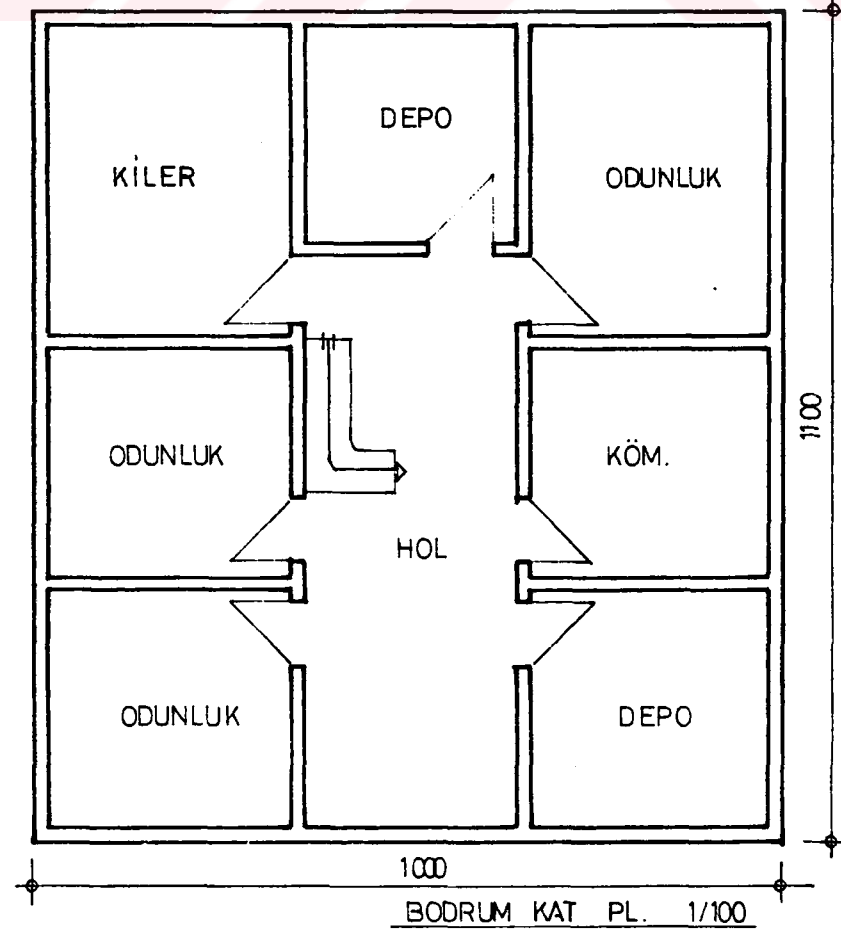
N. YILMAZ EVİ PLANI
 ÇELEBİLER
 : DANGACI
 : 10 PAFTA : 232 PARSEL : 23

TEK KATLI GELENEKSEL EV PLANI

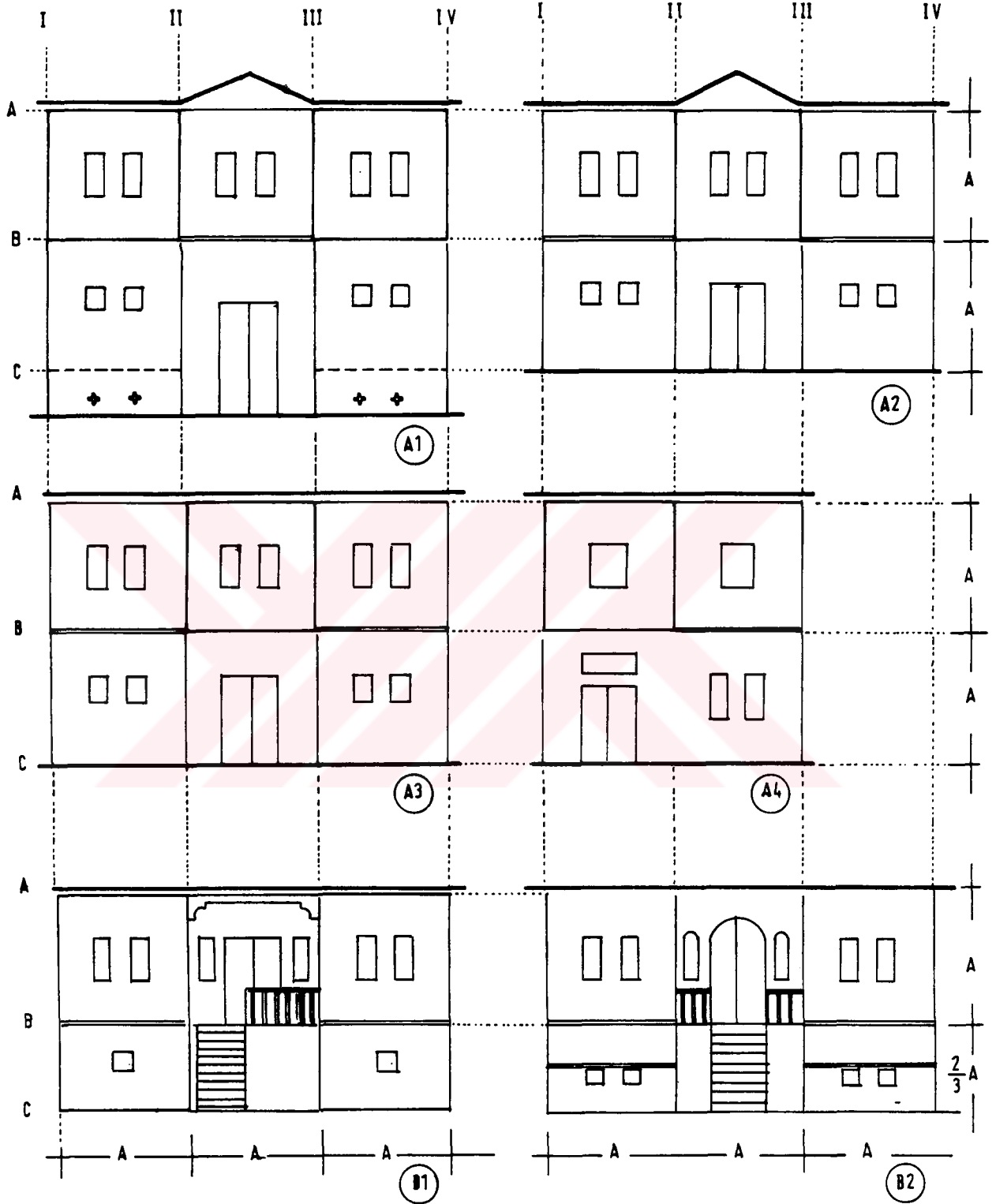

GİRİŞ KATI PL. 1/100

BODRUM KATI PL. 1/100

GENEL CEPHE ŞEMA ve DÜZENLERİ :

A - 1,2,3,4, 2 KATLI ÜST KATLARI ÇIKMALI, TİPİK ÖRNEKLER

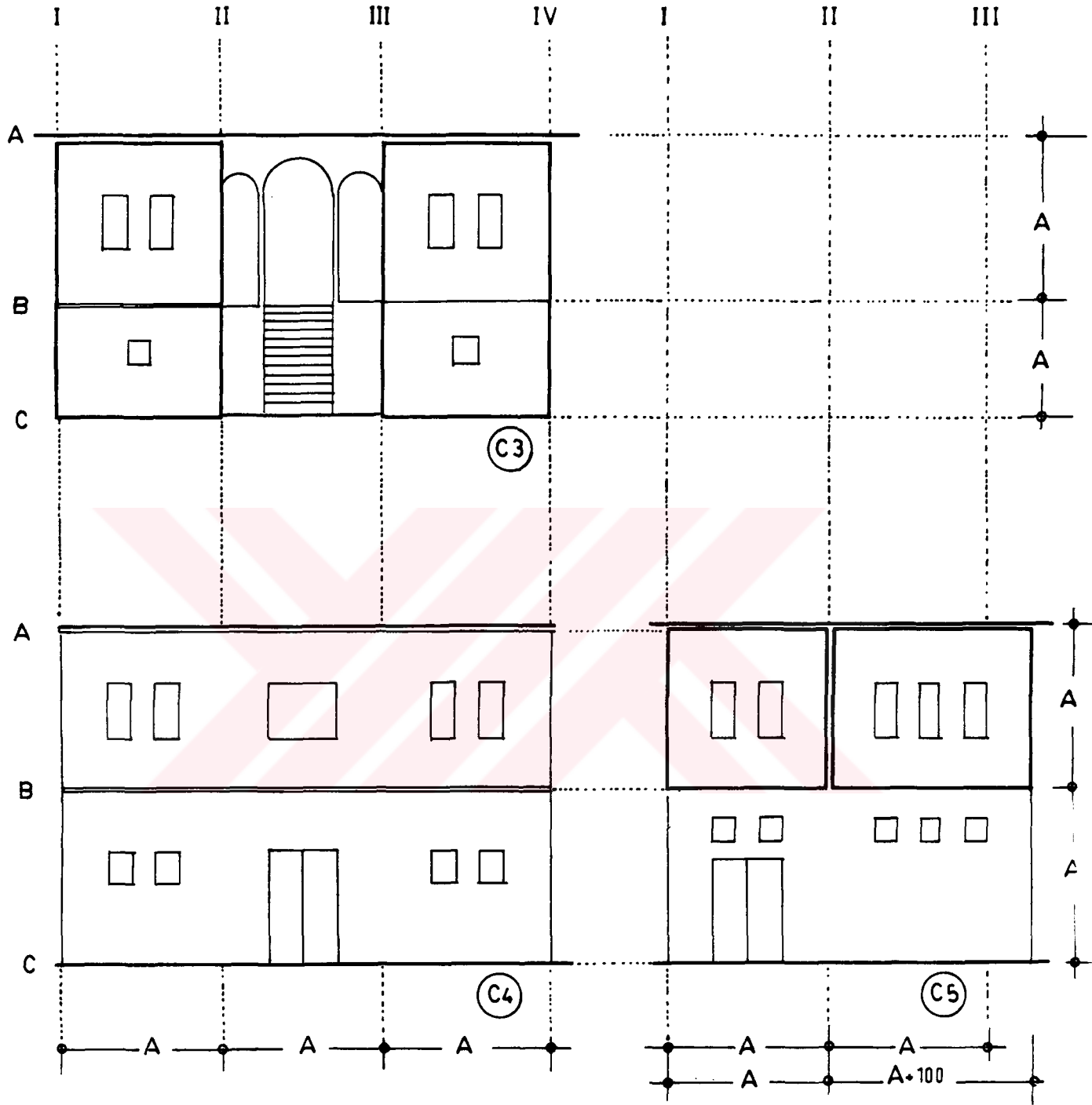
B - 1,2, 1,5 KATLI ORTADAN GİRİŞLİ KONUTLAR, TİPİK ÖRNEKLER

SAÇAK ———

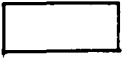

ÇIKMA □

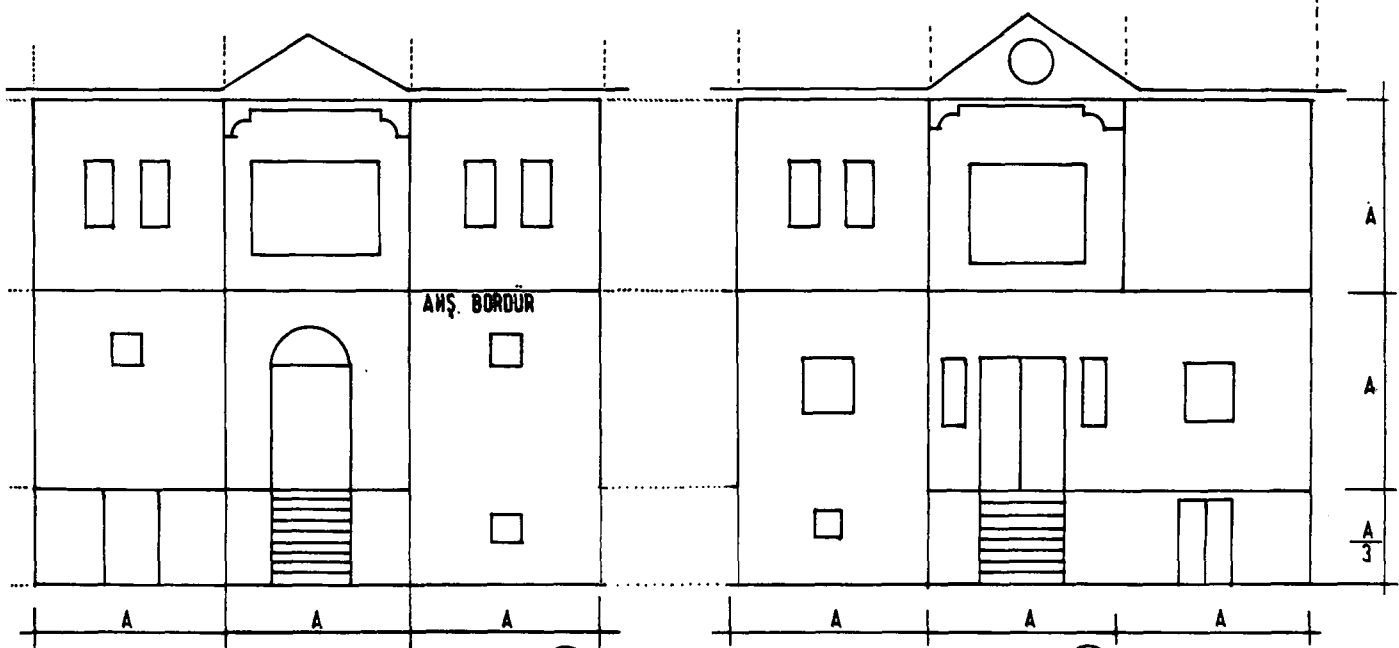
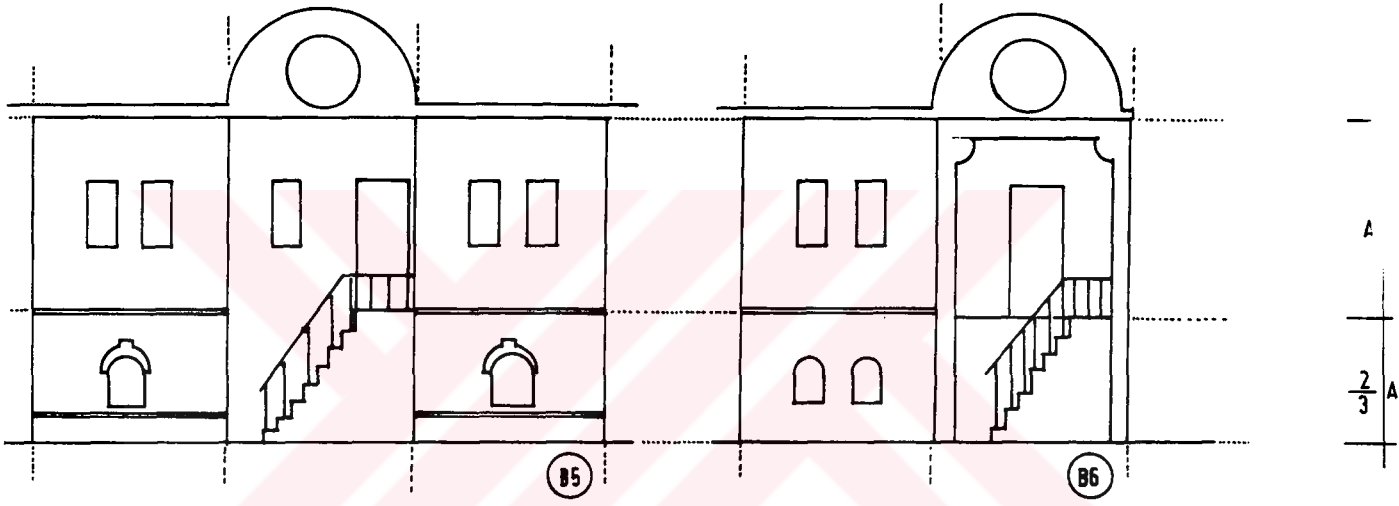
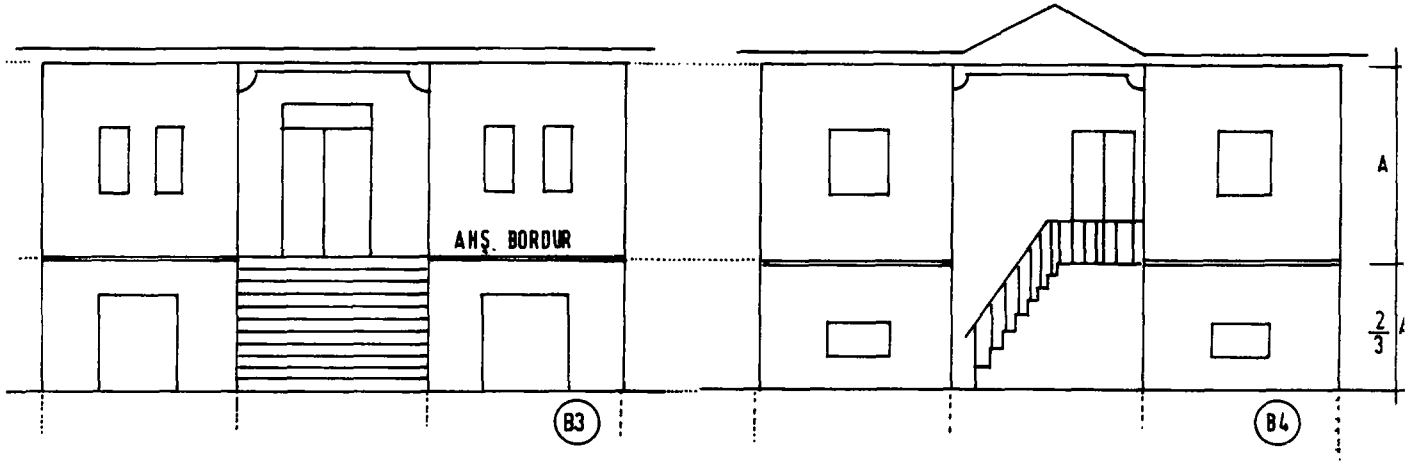
AHŞAP BORDÜR ———

A ≈ 350 cm

C-3,4,5 A TİPİK KONUTLAR

A x 35 cm
 SAÇAK
 ÇIKMA
 AHŞAP BORDÜR

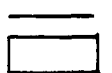

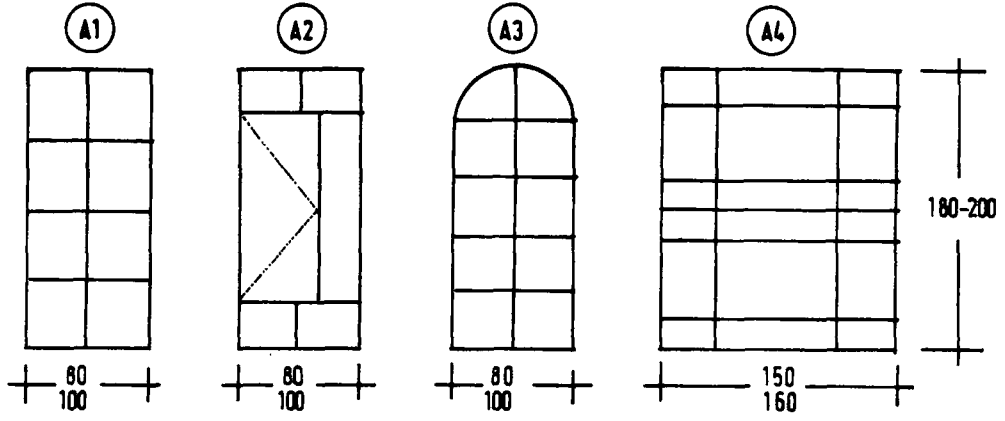
B-3.4. 1,5 KATLI ORTADAN GİRİŞLİ KATLAR (C1)
 B-5.6 ZENGİN EVİ 1,5 KATLI
 C-1.2 ZENGİN EVİ 2,5 KATLI TİPİK ÖRNEKLER

A ≈ 350 CM.

SAÇAK

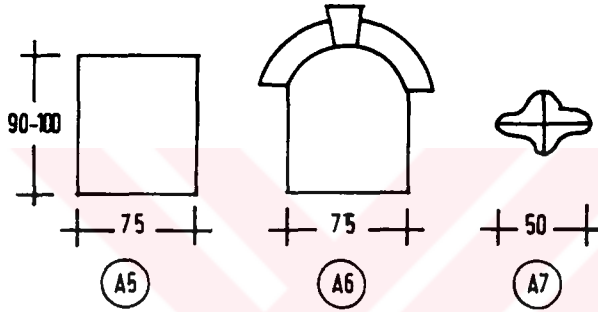
ÇIKMA

ÜST KAT (YASAMA BİRİMLERİ) PENCERELER

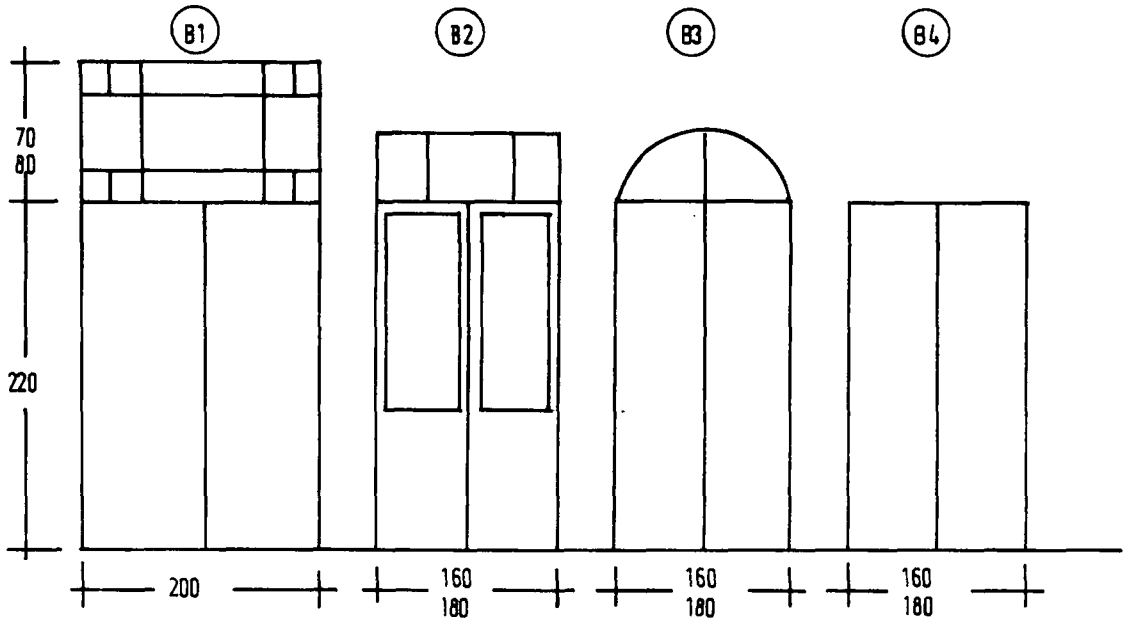
A1 - EN TİPİK ÖRNEKTİR. A-2.3.4. DA AZ GÖRÜLMEKTEDİR

ALT KAT (SERVİS BİRİMLERİ) PENCERELER

A-5.6. TİPİKTİR. A7 "ZENGİN EVİ" OLARAK NİTELENEN EVLERDE GÖRÜLMEKTEDİR

PENCERELER

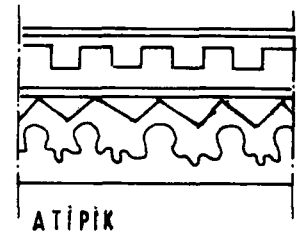
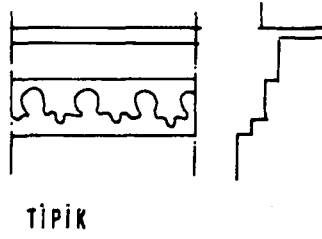
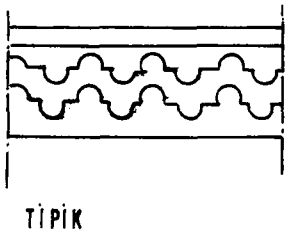
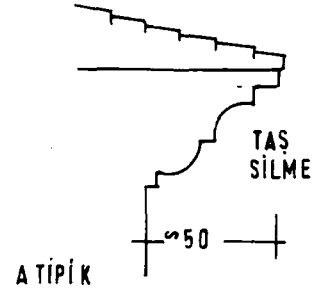
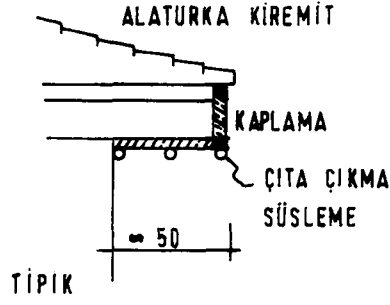
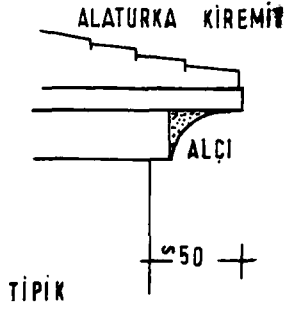

B-1 (ZEMİN KAT) GİRİŞ KAPISI - TİPİK ÖRNEK.

B-2.3.4.1.5. KATLI KONUTLARIN GİRİŞ KAPILARI

KAPILAR

MİMARİ ELEMANLAR - CEPHE ÖZELLİKLERİ

SAÇAKLAR

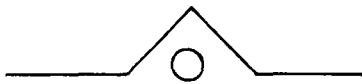
ÇIKMA ALTI - AHŞAP BORDÜRLEF

ÇIKMALARDA
KÖŞE DETAYI
TİPİK ÖRNEK

KÖŞE PAHI
ENDER GÖRÜLMEKTEDİR

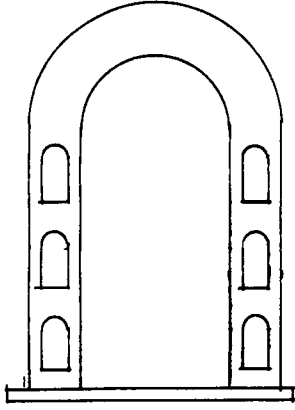

ORTADAN GİRİŞLİ 1.5 KATLI
GÖRÜLMEKTEDİR.

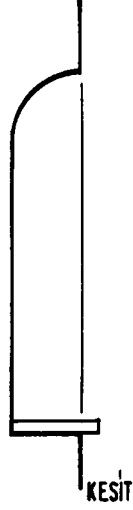

KONUTLARDA SAÇAK ALTLARINDA YA KİTABE YA DA BİR SÜSLEME

MİMARİ ELEMANLAR YAPI İÇLERİ

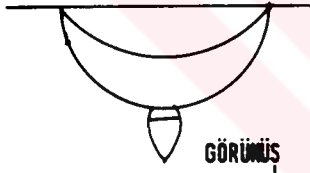

GÖRÜNÜŞ

KESİT

ŞERBETLİK - ÜST KATLARDAKİ YAŞAMA MEKÂNLARINDA BULUNMAKTADIR

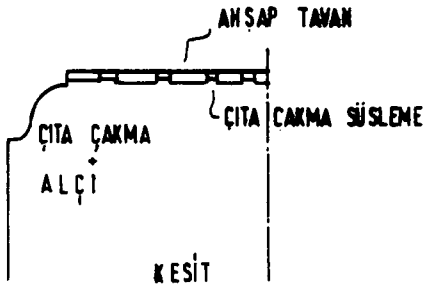

GÖRÜNÜŞ

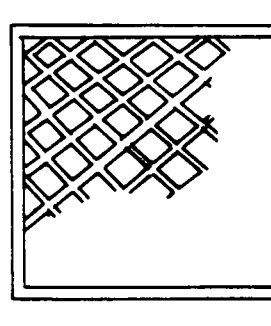

KESİT

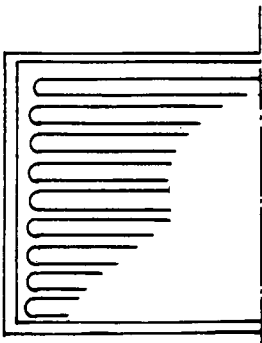
LAMBALIK - ÜST KATLARDAKİ YAŞAMA MEKÂNLARINDA BULUNMAKTADIR

KESİT

TAVAN SÜSLEMELERİ

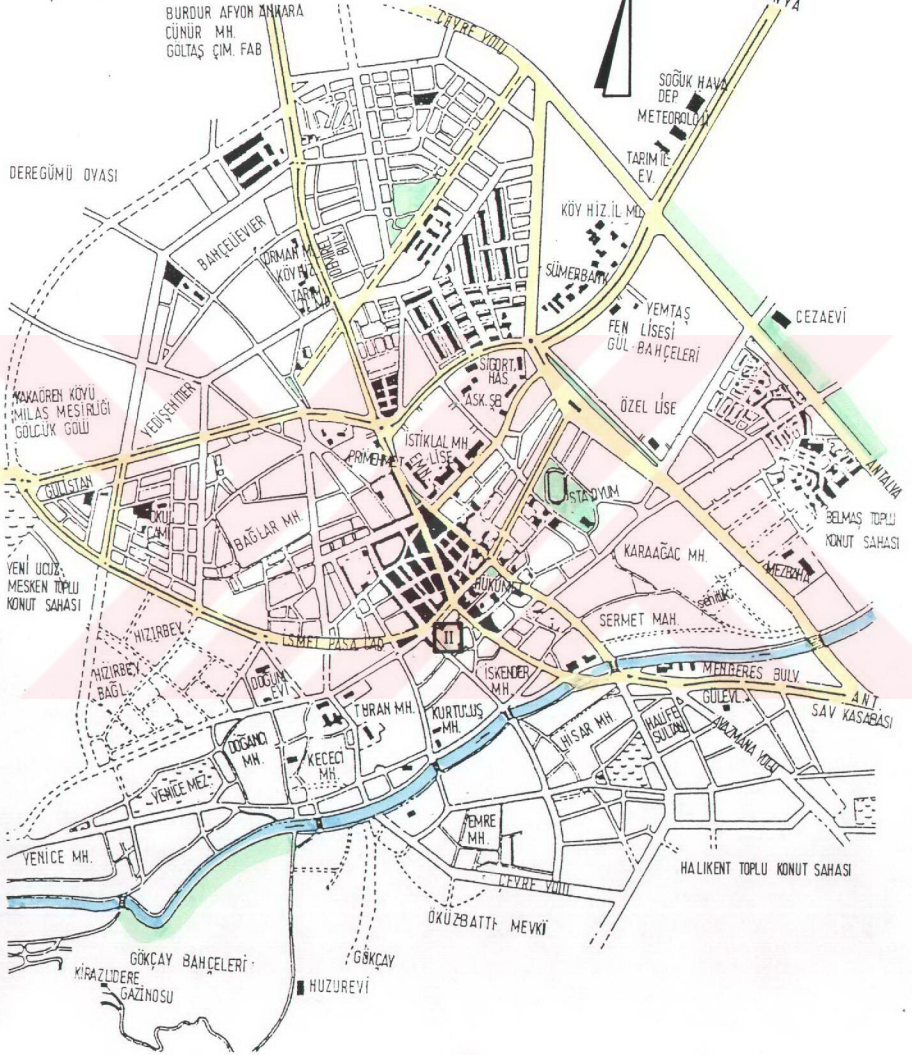

Şekil ve çizimler

(5) KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU, ANTALYA ŞUBESİNDEN YARARLANILARAK HAZIRLANMIŞTIR.

ISPARTA

ŞEHİR PLANI

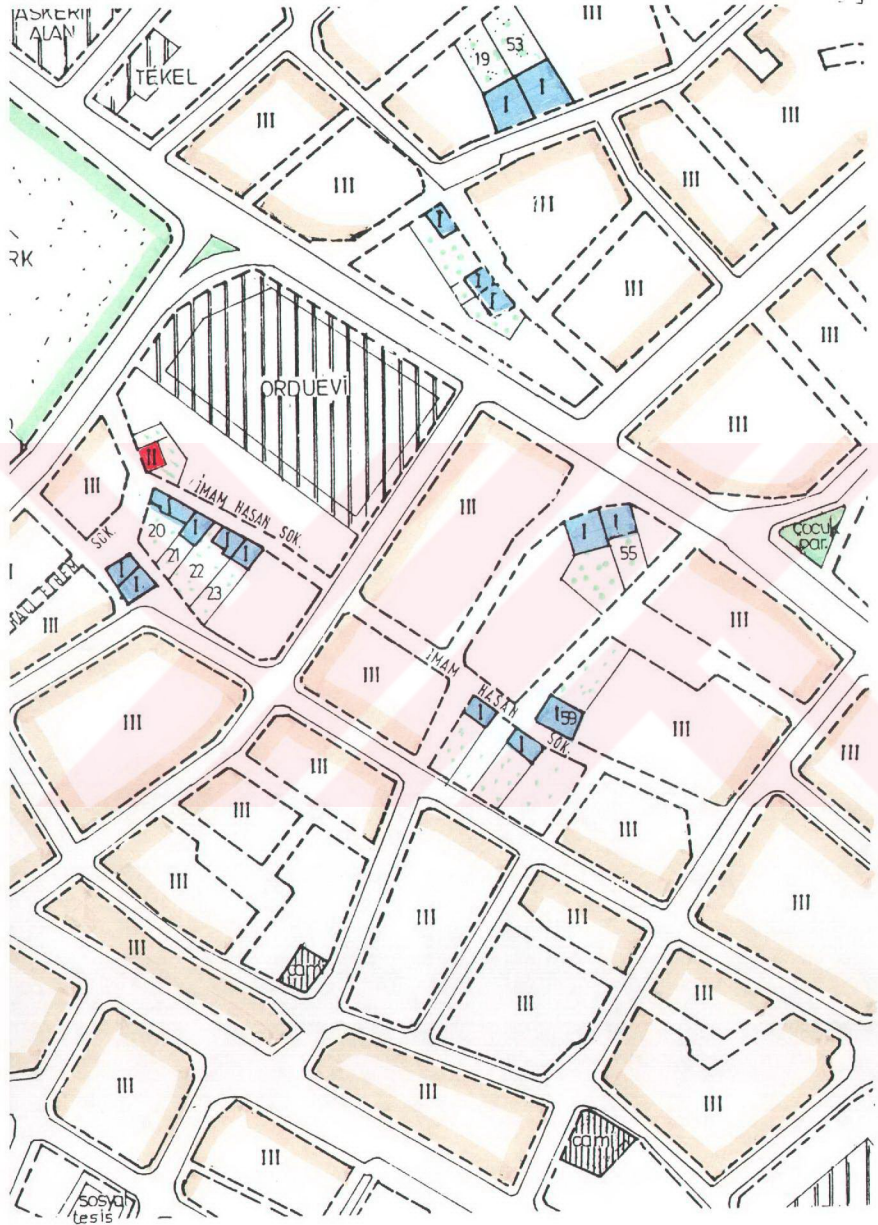
II GEÇİŞ DÖNEMİ EVLERİ

AKTİF YEŞİL ALANLAR

KENT MERK., TİCARİ ve SOSYAL TESİSL., RESMİ - KAMU ALANLARI

ÇAY

İSPARTA İMAR PLANI — Ölçek : 1/2 000 (KENT MERKEZİ ve YAKIN ÇEVRESİ)

■ SOSYAL TESİSLER - KAMU ALANLARI

I GELENEKSEL EV ÖRNEKLERİ

II GEÇİŞ DÖNEMİ ÖRNEKLERİ

III APARTMAN ÖRNEKLERİ

BÖLÜM 4.

A) İSPARTA'DA GEÇİŞ DÖNEMİ

1) GEÇİŞ DÖNEMİ NEDİR ?

Geleneksel konut dokusu dönemini tamamladıktan sonra apartmanlaşma öncesi bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Bu İsparta için 1930'lu yıllardır. Daha doğrusu 1930'lu yıllar geleneksel evden ilk kopuşun başlangıcı sayılmalıdır. Sonraki yıllarda üç dört katlı şehir merkezi ve çevresinde apartmanlaşma öncesi konutlar oluşmuştur.

Bu dönemde dışa açılma isteğiyle, artık ticari, sosyal vb. alanlarda bir alış-veriş dönemine girilmiştir. Bu dönemde gelişen teknoloji ile sanayileşme yolunda önemli atılımlar gerçekleşmiştir. İçe dönük ekonomik ve sosyal yaşantı dıştan özellikle de batıdan etkilenmiştir. Bu etkileşim ekonomik ve sosyal alanla mimariye de yansımıştır.

Türkiye'de sanayileşme hareketleri bu dönemde başlamıştır. Dışa açılma hareketleriyle ekonomik ve sosyal refahın artışı sağlanmıştır. Durmadan gelişen sanayi ve teknoloji, artan nüfus kapalı ev ekonomisinin ucunda topraktan dışlanan iş gücü şehre göçe zorlanmıştır.

Batılılaşma hareketiyle zamanla Türk aile yapısında tek aileye geçiş yaşanmıştır. Artık evin kadınının da sosyal, ticari ve ekonomik hayata fiilen katılması sağlanmıştır. Türkiye genelinde görülen bu geçiş ve değişimler İsparta'ya da yansımıştır.

Geçiş dönemi, kendi içindeki değişik örneklerden dolayı ikiye bölünerek, geleneksel evden ilk kopuşlar, apartmanlaşmaya ilk hazırlıklar adı altında tarif edilebilir.

2) GEÇİŞ DÖNEMİ KONUTLARI :

Geçiş dönemi, özgün örnekleri açısından İsparta ili bağlamında yeterince zengin değildir. Tespit edilen ve dönemini en iyi yansıtan örnekler plan, şema, kroki ve fotoğraflar ile ele alınmış diğerlerine özet olarak değerlendirilmiştir. Konutlarda mülkiyet, tek veya iki-üç ailenindir.

Geçiş dönemi örneklerini doku açısından incelediğimizde vaziyet planı olarak ayrıık nizamlı, dört yanda bahçeli ve genelde iki, üç katlıdır. Geleneksel evden ilk kopuşlar örneklerinde mülkiyet tek bir ailenindir. Gene ayrıık nizamlı, dört yanda bahçeli ve iki katlıdır. Bazı örneklerde, ikinci katın üstünde cihannümasıyla diğer örneklerden ayrılır.

2.1) Geleneksel Evden İlk Kopuşlar

Geleneksel evden ilk kopuşları en iyi betimleyen örnek olarak İsmail Hakkı Özdamar'ın evini inceleyelim. Birim olarak ortada boylu boyunca yapıyı girişlerle beraber ikiye bölen planlamayla karşılaşırız. Girişlerle diyoruz çünkü yapıda iki giriş bulunmaktadır. Birinci giriş, yola ve ana odaya yakın olan evin sahibi ve misafirlerinin kullandığı giriştir. İkinci giriş servis ve evdeki görevli ve hizmetçilerin kullandığı giriştir. Tüm oda ve çekirdeklere orta holden ulaşılır. Yapı bodrumla üç katlı ve cihannümalıdır. Bodrum katta servis alanları ve ıslak hacimler mevcuttur. Bu kata servis katı da denilir. Çünkü evin aşçı ve hizmetçisi bu kattadır. Bodrum kata servis girişinden yarım kat inilerek ulaşılır. Subasman kotu yarım kat yükseklikte olduğundan zemin (giriş) katına servis girişi için yarım kat, esas giriş içinse subasman seviyesi kadar teras denilen giriş platosuna çıkılır. Ev sahibinin esas katı giriş kattır. Yola ve çevreye hakim köşesi yuvarlak planlı esas oda bu katta girişin hemen sol yanındadır. Diğer iki odada bu esas odayı tamamlar. Ayrıca üst kata çıkan merdiven yanında depo-kiler, merdiven kovanında da lavabo-wc mevcuttur. Geniş-rahatsız bir ahşap merdivenle üst kata çıkılır. Üst kat ev sahiplerinin yatak ünitelerinin olduğu bölümdür. Üst kat plan şeması tamamen duvarlarına kadar giriş katıyla aynıdır. Sadece alttaki odalar yatak odası, kiler, gashane ve alt

kat giriş antresi ve markizi üstünde üst katın hol genişliği kadar boyu olan küçük balkon bulunur. Hol'den bir merdivenle (dik ahş. gemici merdiv.) evin bekçisi veya görevlisinin kullandığı cihannümayaya gelir. Cihannüma önünde demir korkuluğun dışı yarım elips yapmış şekliyle balkonu, üzerinde çokgen saçağı ve üstünde çokgen üzeri elips şeklinde kaplı ahşap üstü saçla Avrupa'daki örneklerine uyar. Mekanların denk gele serpiştirilmediği görülür. Tüm odaların gün ışığından azami faydalanması sağlanmıştır. En kör ve dip bölgelere ıslak hacimler depolama üniteleri ve sirkülasyon alanlarıyla merdiven planlanmıştır. Mutfak ve WC içeridedir. Cephede iki zıt renk göze çarpar. Biri koyu ana renk, ikincisi kapı pencere doğramasındaki renklerde aynı dışta döşemede, duvar üstündeki dış cephe kabartma ve fugalarda, pencerenin denizlik altlarında, kapı-pencerelerin lento ve yan duvardaki sövelerinde açık renk dış cephe boyası kullanılmıştır. Dış sıva ince kumludur. Pencerelerde oran 1/2'dir. Kapı ve pencere kanatlarında da pencereyi yatay bölen kayıtlar mevcuttur. Cephede kapı ve pencerenin üst üste geldiği bölgelerde zıtlık olmayıp aksine birbirine uyum sağlanılmıştır. Buna karşılık servis katı pencereleri 0.60 m x 0.60 m boyutlarında olup üst lentosu eliptik şekildedirler. Çatıda orjinalinde Avrupa'daki örneklerine benzer alafranga kiremit türü kullanılmışken, zamanla kiremit oluklu tip ve marsilya tipe dönüşmüştür. Yapı malzeme ve donatısı olarak geçiş dönemindeki örneklerle, çimento ve demirin ilk kez kullanıldığını görüyoruz. Bak. İsmail Hakkı Özdemir Evi.

Bu bölümdeki pencere, kapı şekilleri, payandalı geniş saçaklar, soğan kubbeli köşe I. Ulusal Mimari Dönemi'nin öncüleri olan mimar Kemalettin Bey ve mimar Vedat Tek ile II. Ulusal Mimari Dönemi'nin öncülerinden olan S.H. Eldem'in Boğaziçi yalıları ve evlerindeki örneklerin ve neo-klasik akımın izlerini de taşımaktadır.

İsmail Hakkı ÖZDAMAR Evi
Gazi Kemal Mah.
İmam Hasan (1305) Sokak, No:7
Pafta: 10, Ada : 405, Parsel: 70

Geleneksel Evden ilk Kopuşlar

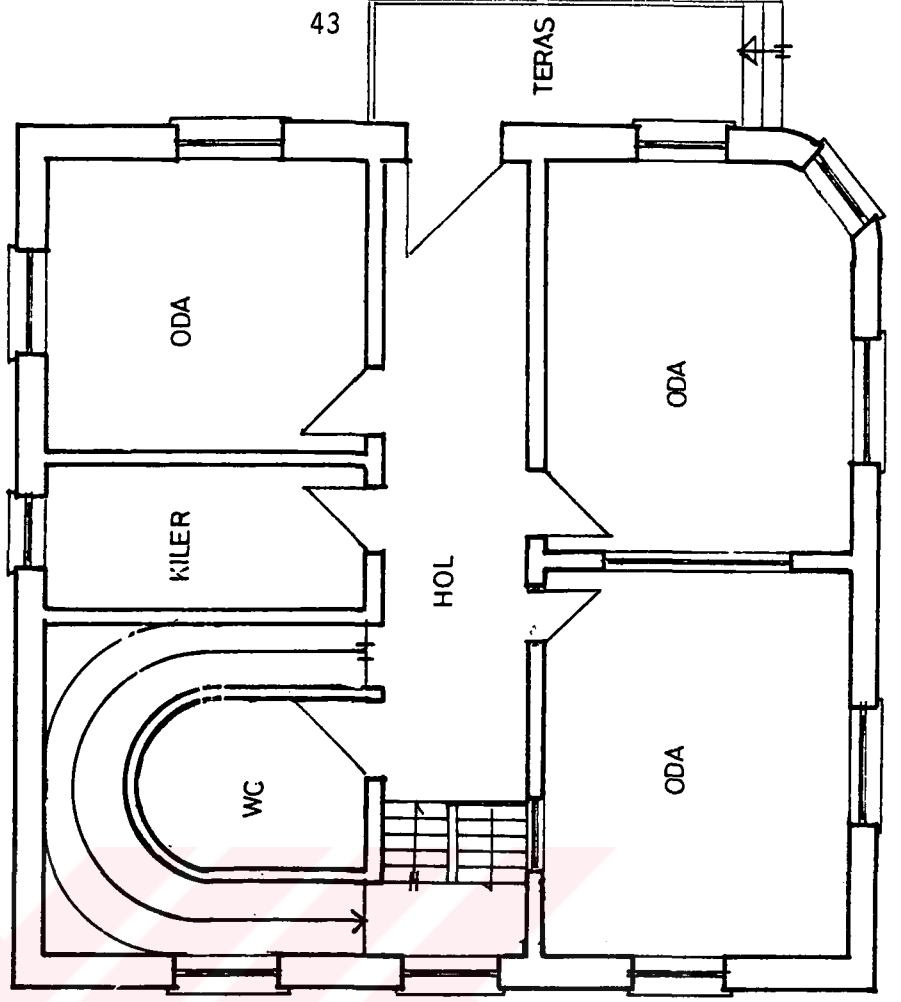
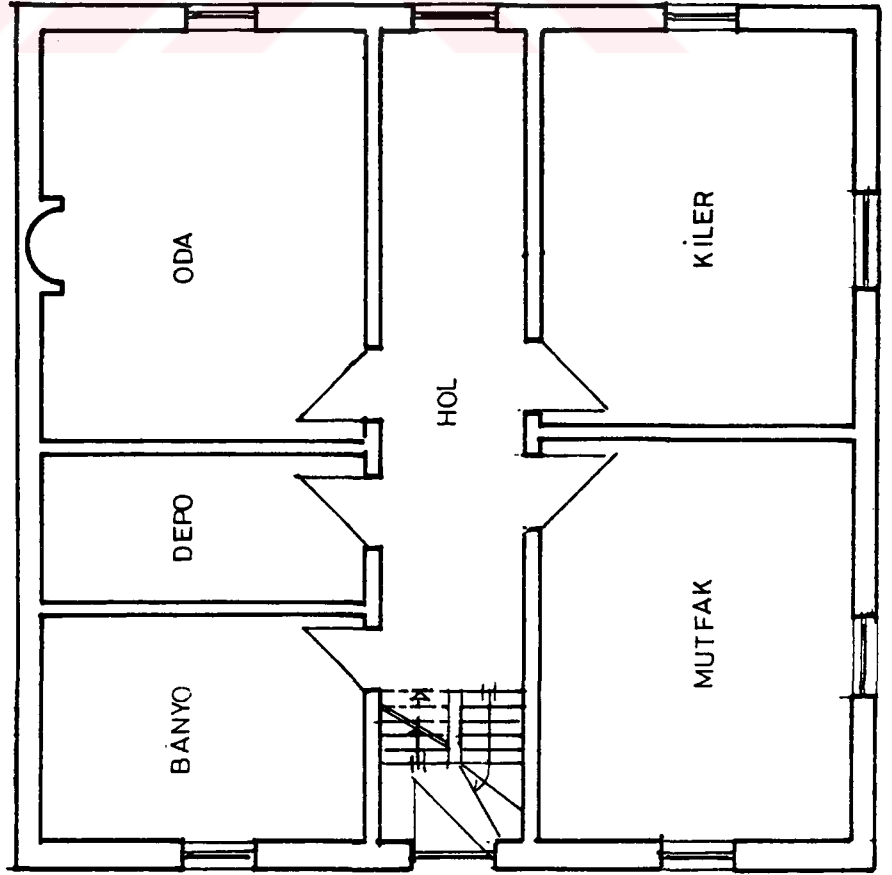
Yoldan Görünüş.

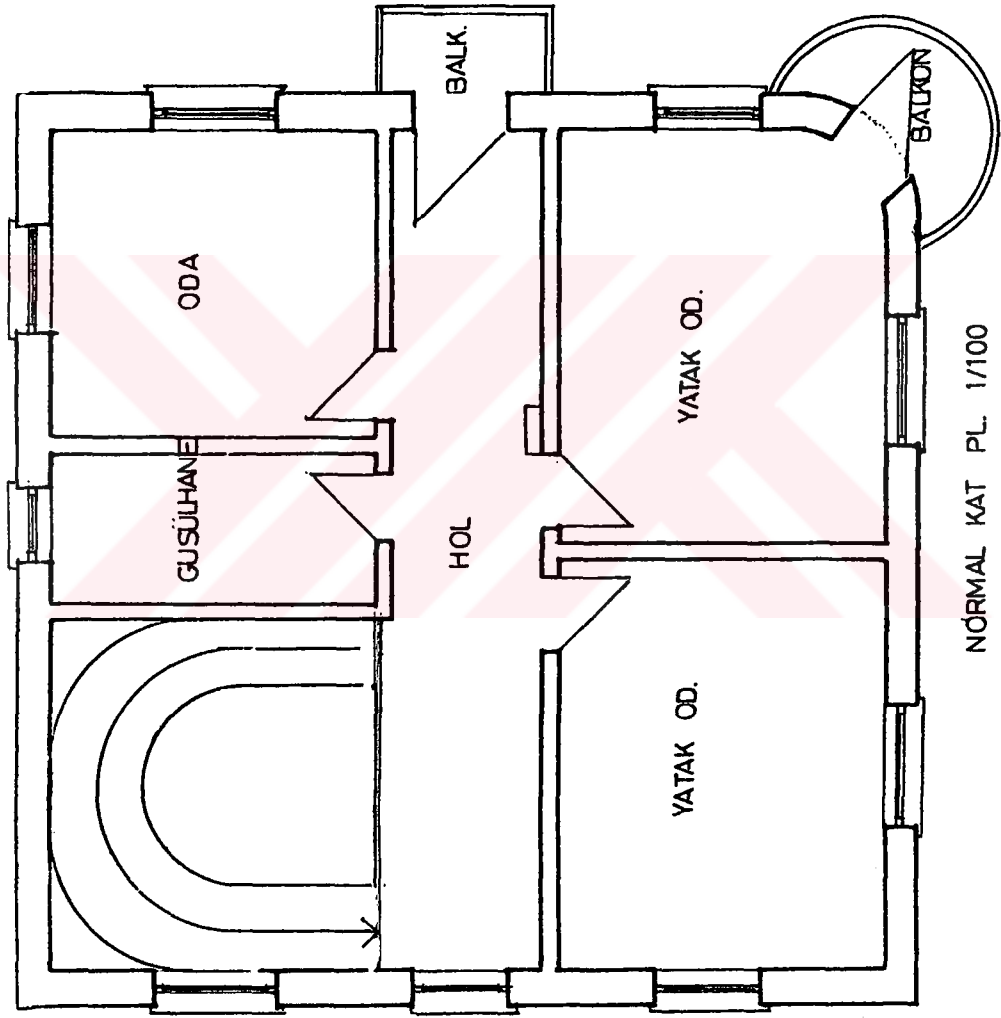
Soğan
Kubbeli
Cihannüma

RÖLEVELER :

İsmail Hakkı Özdemir Evi :

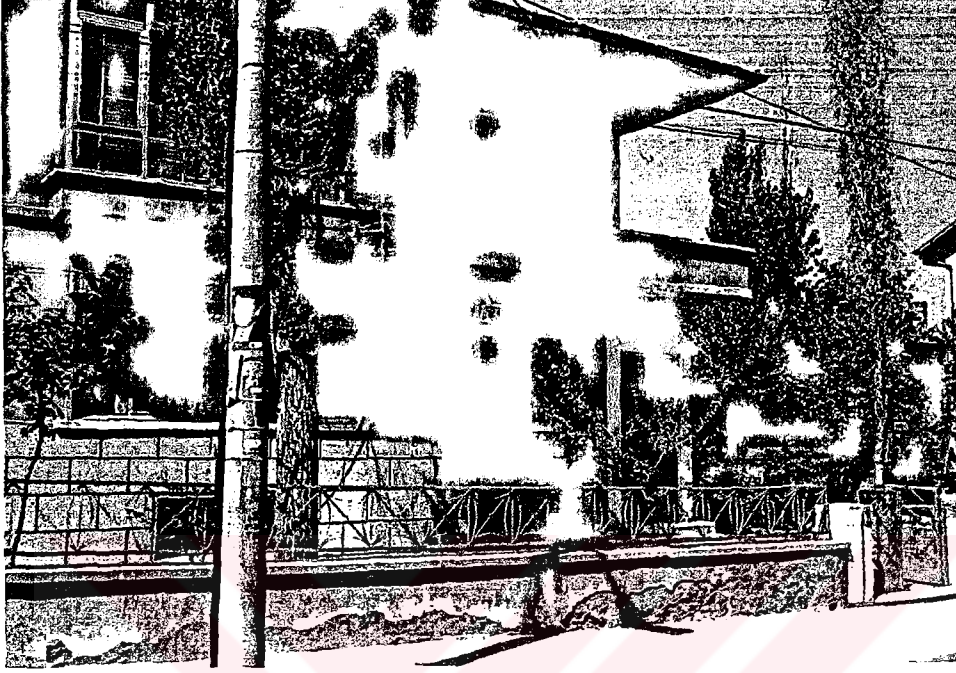
NORMAL KAT PL. 1/100

2)II) APARTMANLAŞMAYA İLK HAZIRLIKLAR :

Apartmanlaşmaya ilk hazırlıklar örneklerinden Halit Aktan Evini inceleyelim. Planlaması gene orta hollüdür. Bu hole salon da denilir. Ortadaki salona ulaşmak için dört-beş basamakla önde cephe boyunca uzanan terasa gelinir. Bazı örneklerde giriş katına yani orta hole bu terastan ulaşılır. Üst kata yandan merdivenle çıkılır. Giriş terası üstünde ön cepheye bakıp üst kattaki balkonları ve saçağı tutarak bir giriş aksı oluşturan dört adet yuvarlak b. arnakolon bulunur. Giriş katı planına baktığımızda orta hol yani salon boylu boyunca binayı ikiye böler. Ön cepheye bakan sağ ve sol yanda iki oda ve arka cephede salonun bitiminde bir küçük oda daha vardır. Planlamada sağ yanda banyo ve yatak üniteleri orta hole (salona) bir küçük holcükle bağlanır. Sol yanda da küçük bir holcük sırasıyla kiler, lavabo-WC ve mutfağa hizmet eder. Arka bahçeye bakan mutfağın önünde teras bulunur. Ön cepheden binanın sol yan duvarına dayalı tek kollu bir merdivenle üst kata bu merdivenin altından da depolama ünitelerinin bulunduğu bodrum kata inilir. Bazı örneklerde depolama üniteleri bina dışında olup bahçede süs havuzu bulunur. (Bkz. s.46). Üst kata çıkıldığında sağda tek oda ile ıslak hacimleri (lavabo,wc,mutfak) birbirine bağlayan "L" şeklinde koridor bulunur. Bu koridordan alttaki salonun küçülmüş hali olan saloncuğa veya hole gelinir. Buradan ön ve arka cepheye paravanayla bağlanan odalara ulaşılır. Ön cephenin ortasındaki oda yola kapalı çıkmayla uzar ve sağ yandan çocuk odasının önündeki balkona bağlanır. Binanın sağ yan cephesinde önünde balkonuyla yola bakan çocuk odası ortada banyo ve arka cephede ebeveyn yatak odası yer alır. Yatak ünitelerini ortadaki saloncuğa küçük bir hol (gece holü) bağlar.(Bkz. Halit Aktan Evi, İstasyon Cad.)

Bu tip planlı örneklerde cephede göze batan bir süslemeye rastlanmaz. Giriş terası önünde daire kesitli, inceliği ile betonarme olduğu belli olan 4 kolon giriş aksını daha da belirginleştirir. Bahçe kapısı profil ve saç olup bahçe duvarı üstündeki demir korkulukları tamamlar. Pencere ebatları 1/2 oranını korurlar. Pencere ve kapılarda ilave kayıtlar bulunmayıp, sa-

Bir Geçiş Dönemi Örneği.

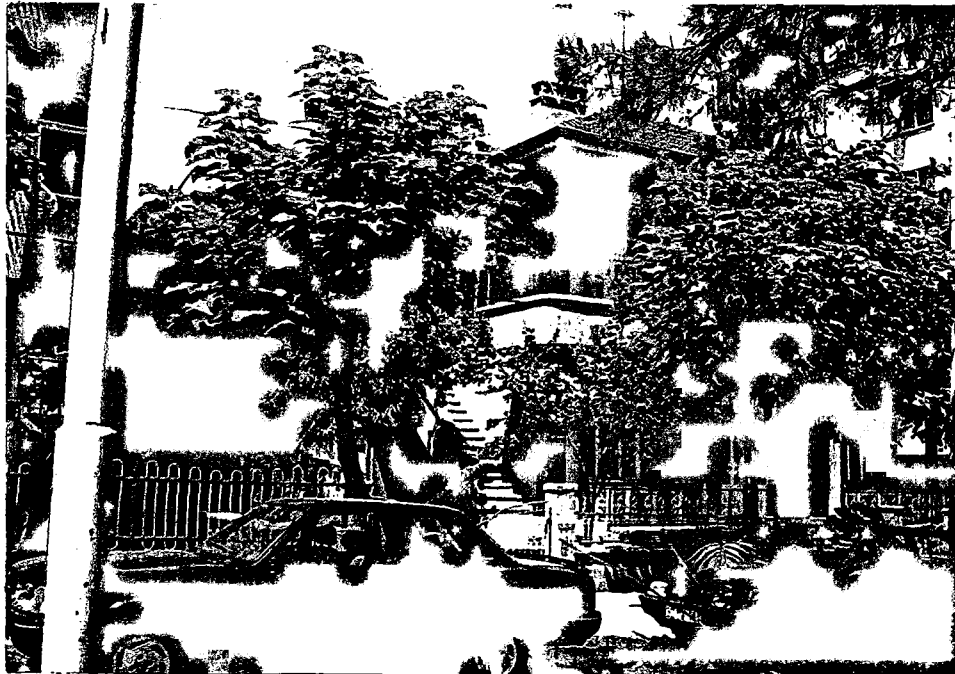

Atatürk Bulvarı

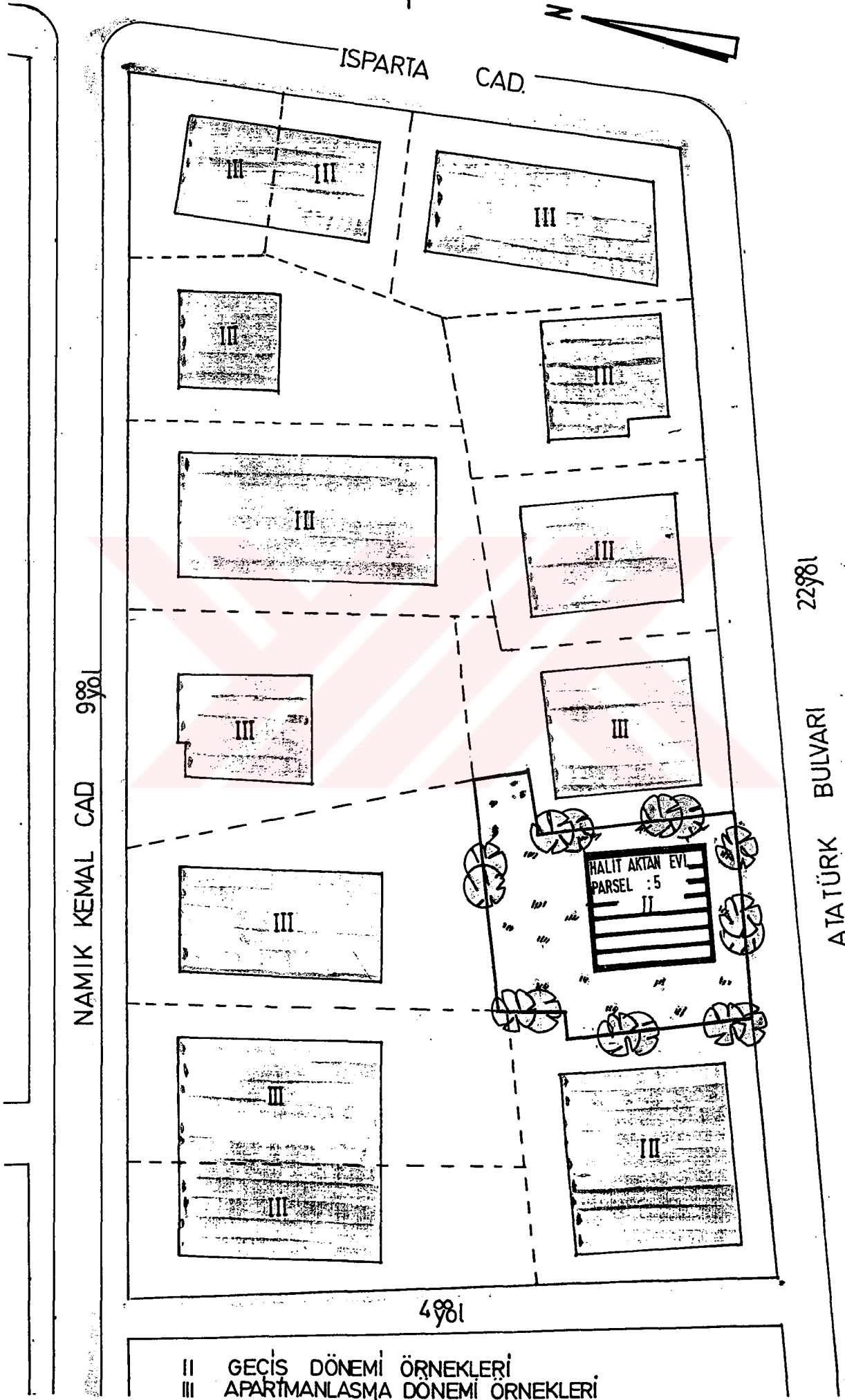
Bahçede depolama üniteleri ve Süs havuzu.

HALİT AKTAN EVİ

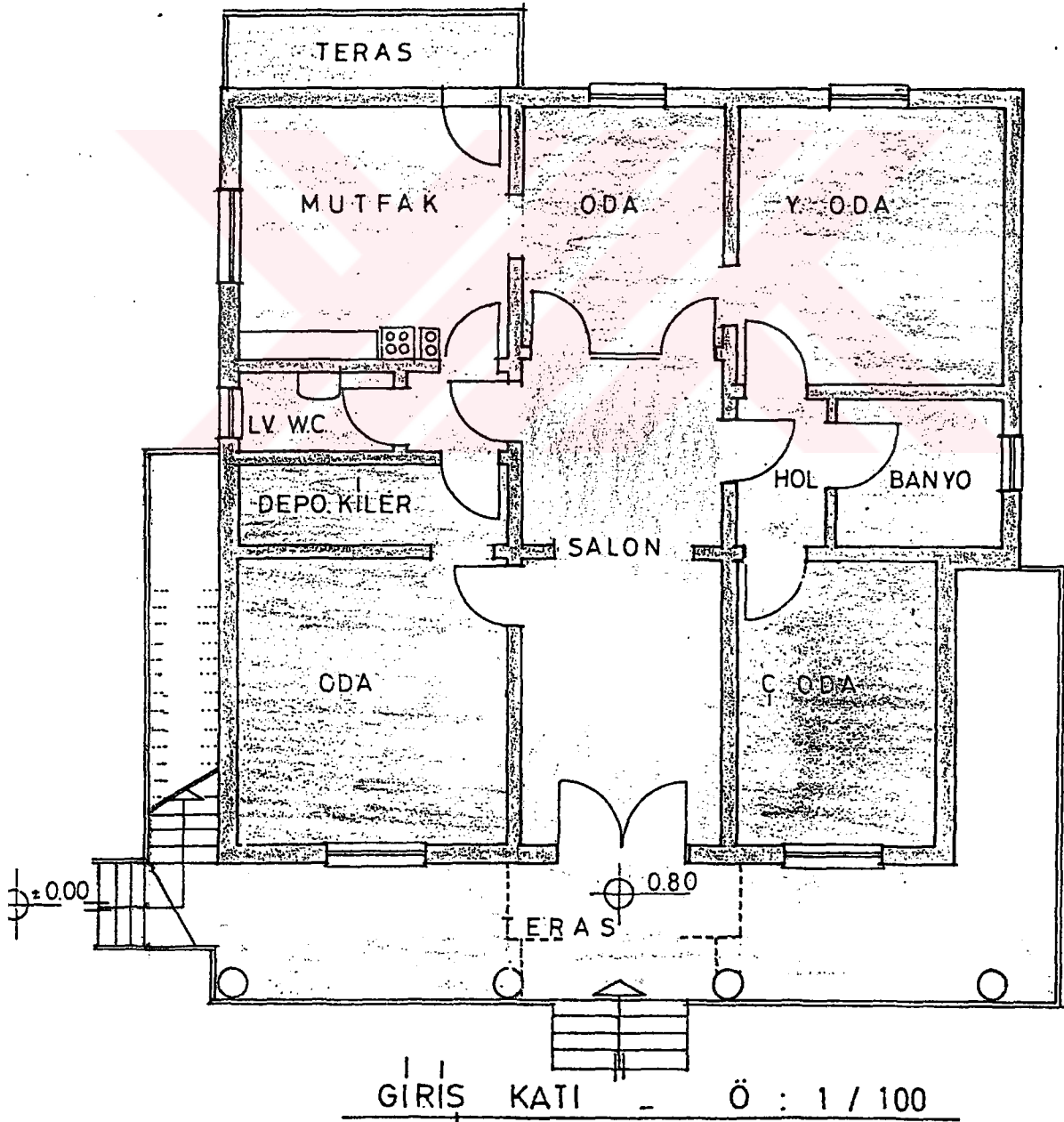

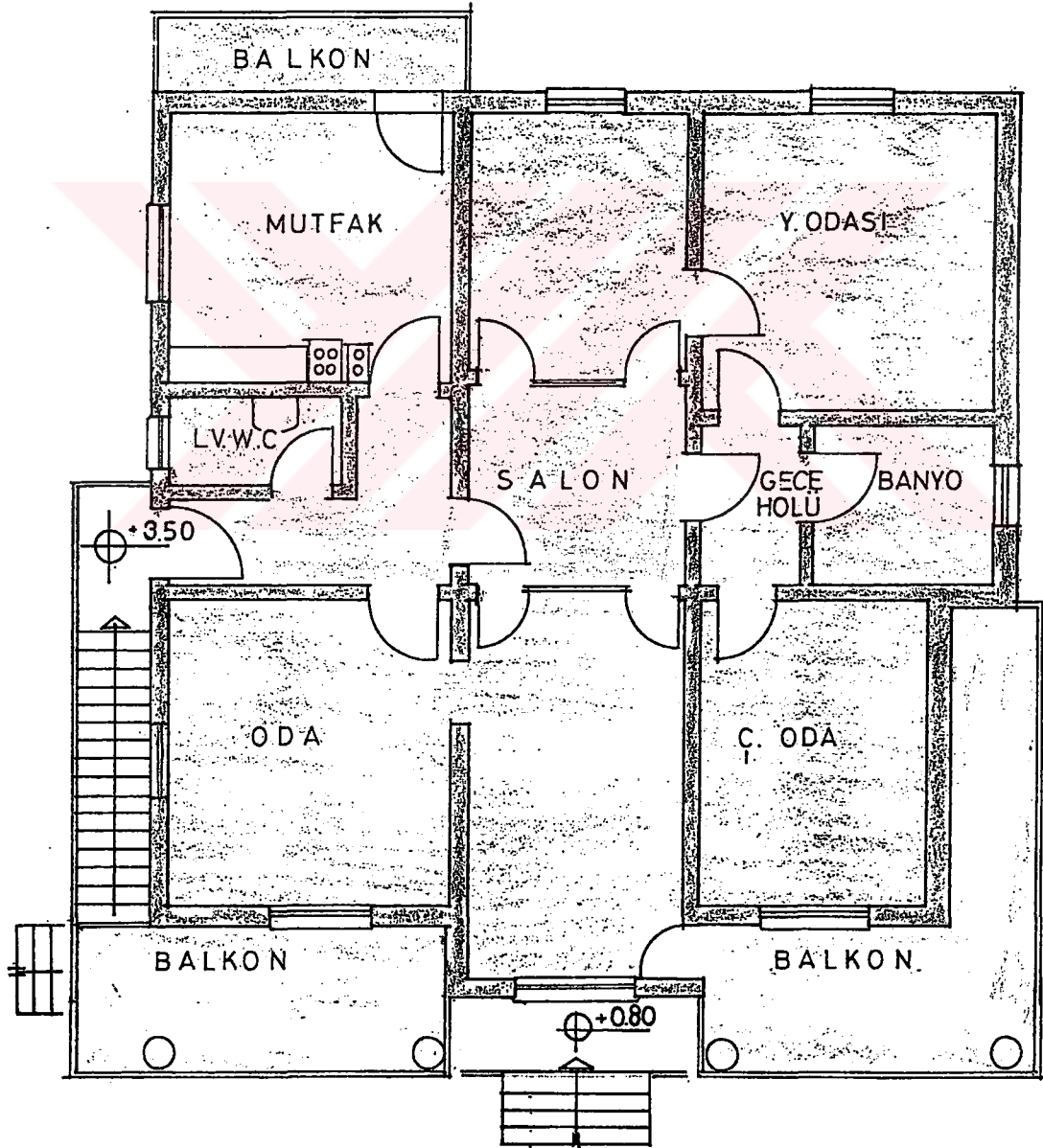
HALİT AKTAN EVİ VAZİYET PLANI - Ölçek : 1/500

RÖLEVELER

Apartmanlaşmaya İlk Hazırlıklar
Halit Aktan Evi
Atatürk Bulvarı/Istasyon Cad.
Ada: 12, Pafta: 45, Parsel: 5

1. NORMAL KATI Ö : 1/100

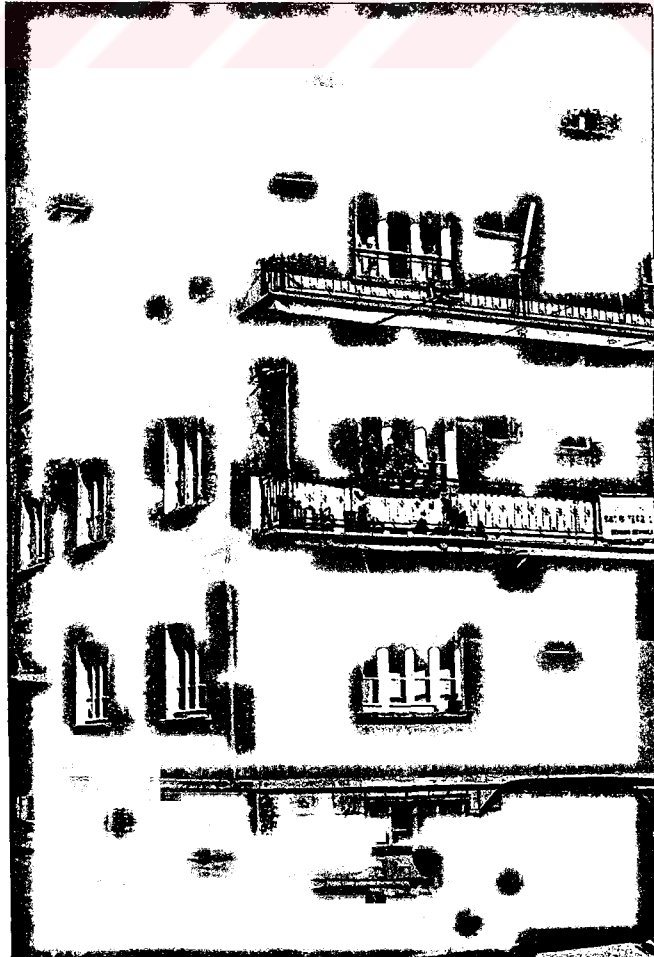
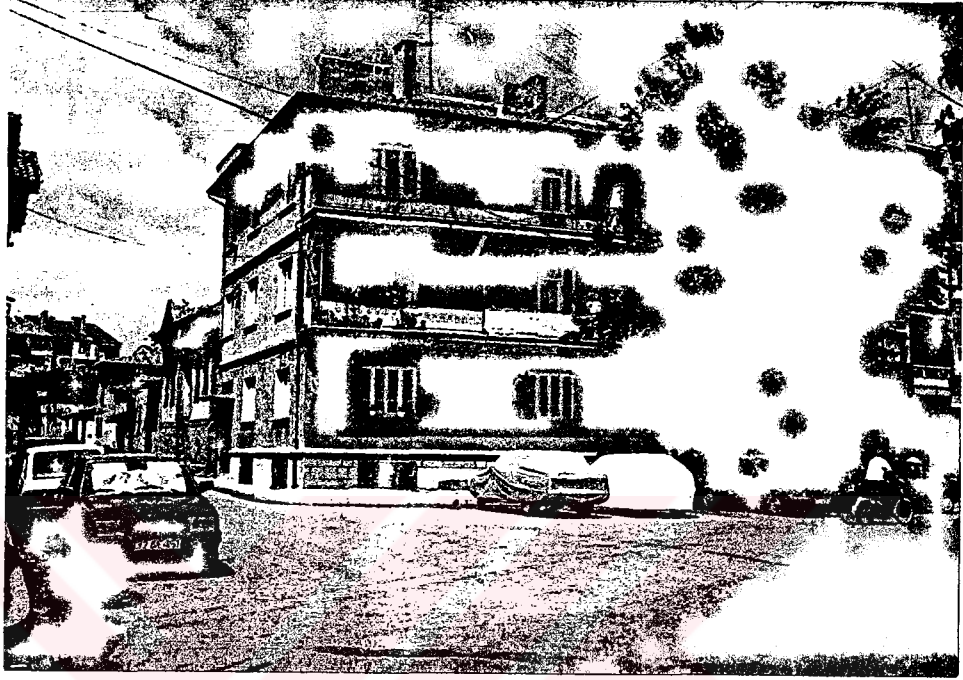
dedirler. Üst kat balkonun parapeti tamamen tuğla ile dolu ve üstü çimento harçlı fugalı mozaik silme ile biter. Dış cephe sıvası ince kumludur (Bkz. Halit Aktan Evi, İstasyon Cad.).

Aynı dönemde yapılmış bazı örneklerinden Veli Aşık vs. evini incelediğimizde kendi aralarında benzer ve farklı tarafları bulunur. Apartmanlaşma öncesi köşe parsel örneklerin planlamalarına bir baktığımızda üç kat ve bir bodrum yer alır. Bodrum katta depolama ve ıslak hacimler yer alır. Yandan gelen tali yoldan binanın blok cephesindeki merdivenle giriş katına ulaşılır. Subasman seviyesi kadar yoldan yükseklikte tasarlanan giriş (zemin) katı gene orta salon (hol) planlıdır. Yalnız giriş katı tamamen tek aileye ait olup tüm üniteler yer alır. Üst katta, giriş katı planı ikiye bölünüp, iki değişik merdivenle normal kata çıkılır. Binada normal kat iki adettir. Normal kattaki geniş olan daireye, giriş katındaki merdivenle, küçük daireye ise yan cepheden tablalı merdivenle ulaşılır. Komple yapıda beş adet bağımsız bölümün yer aldığı görülür. Ancak yandaki küçük daire üst katla dubleks düşünülebilir.

Ön cephede boylu boyunca balkon yer alır. Pencereleer kare şeklinde 1'e 1 oranda olup üstte vasistas olmayıp alt kısımda tek kayıt olup denizlik mozaiktir. Dış sıva kalın kum ve serpme sıvadır. 1.normal katta beton döşeme yan yol cephesinde 10-15 cm yani döşeme kalınlığı kadar dışarıya çıkıntı yapmıştır. 1.normal katın duvarı da içeriden örüldüğü için dışta döşeme kalınlığı hemen göze batar. 2.normal katta ise döşemenin bitim hizasında duvar örüldüğünden cephede küçük çıkma görülür. Böyle örneklerde dış cephe koyu tek renge hakimdir. Ancak dış cephede bodrum kat duvarı (taş, kesme taş, köke vb.) subasman seviyesine kadar örülü olup, kendi rengindedir. Zemin kata döşeme kalınlığı silmesiyle bağlanır. (Bkz. Veli Aşık vs. Evi).

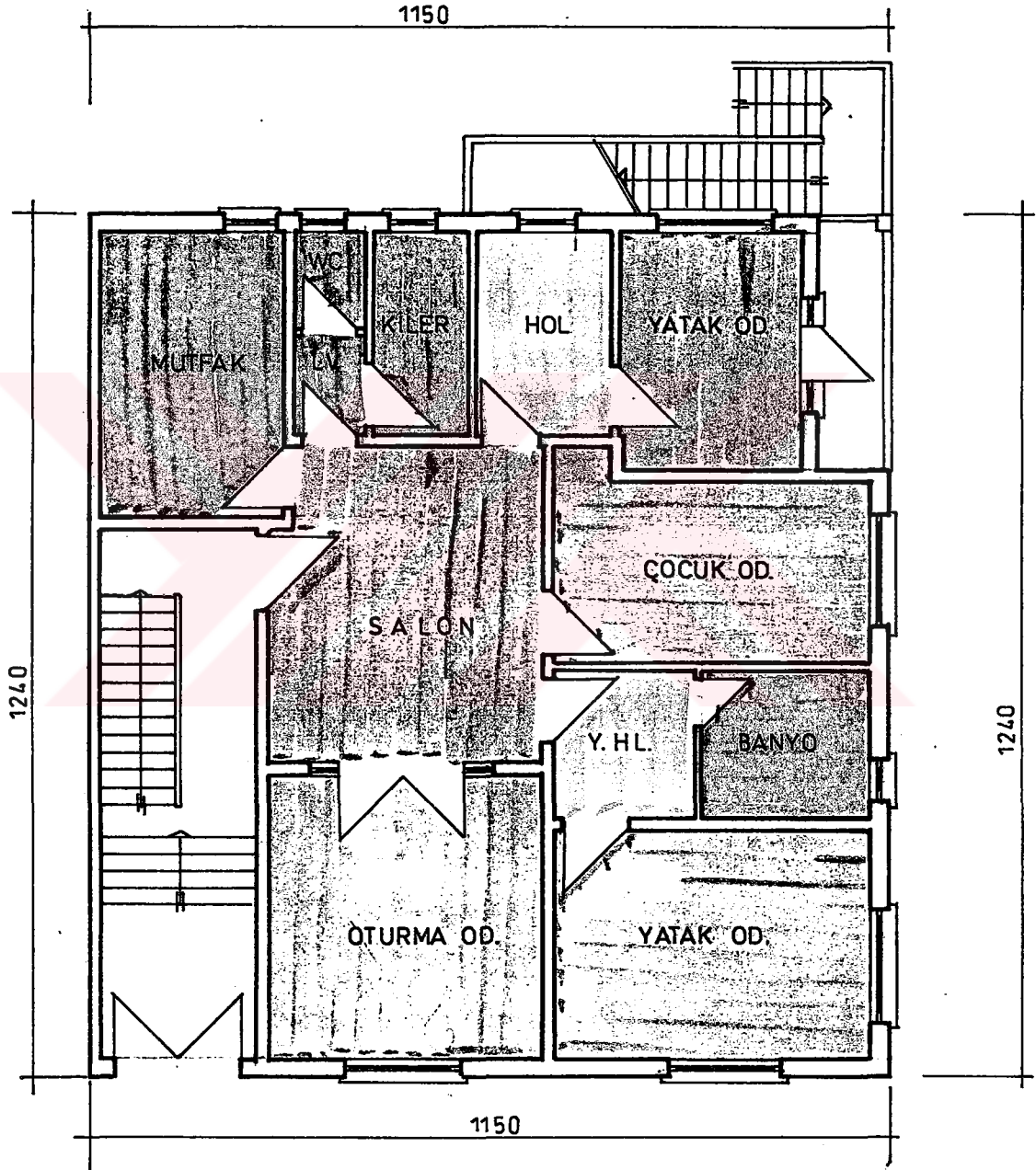
Geçiş dönemi örnekleri teknolojik açıdan yapı sistemi yığma sistemdir. Donatı olarak genelde bodrum katlar taş duvarlı kesme taş, bazen de

VELİ AŞIK vs. EVİ
Özel İdare Cad.
Ada: 23, Pafta : 11, Parsel : 2

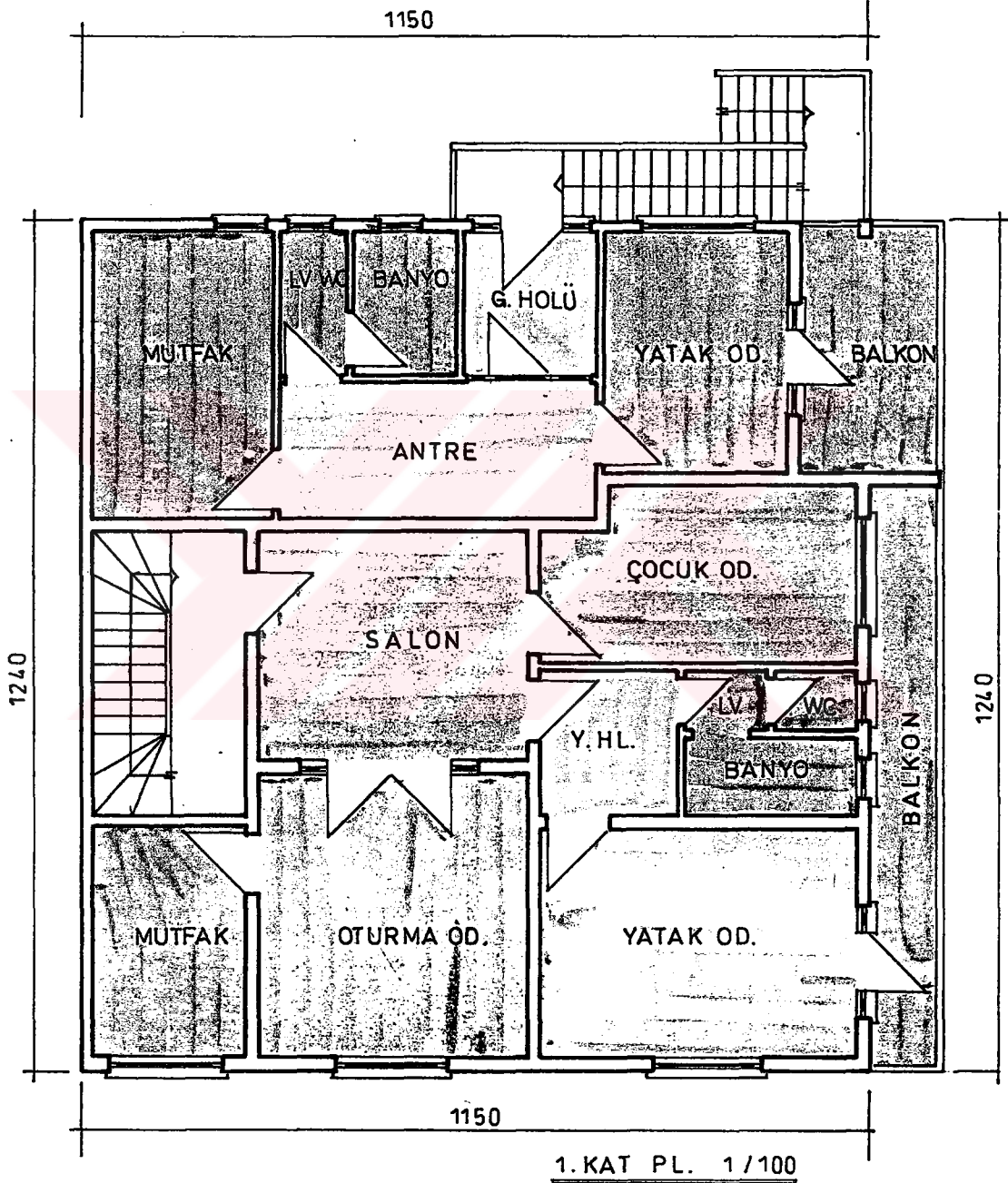

BODRUM KAT PL. 1 / 100

ZEMİN KAT PL. 1/100

köke*duvarlı üst kat duvarları tuğlalı, döşeme b.arme betondur.Bazı örneklerde hem görünüm ve giriş aksını kuvvetlendirmek hem de açık ve kapalı çıkma- larla saçakları taşımak için b.arme kolonlar yer alır. Bodrum katların ta- mamı toprağın altında kaldığından tüm örneklerde taş, kesme taş, silme taş veya köke taş kullanılır. Böylece bodrum kat,üst katları kolayca taşı- yarak statik açıdan taşıyıcılık görevini yerine getirir. Binalar yığma ya- pı sisteminde olduklarından tüm katlarda duvarlar taşıyıcılık görevi üst- lenirler. Tüm duvarlarda tuğla kullanılır. Planlamada küçük mahallerde ara duvarlar bölücü olup taşıyıcılık işlevini yerine getirmezler.

2) GEÇİŞ DÖNEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Geçiş dönemiyle, geleneksel döneme göre artık başta ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik vb. alanlar olmak üzere değişim yaşanmıştır. Bu de- ğişim toplumu dolayısıyla toplumu oluşturan aile yapısını, daha da tekile inerse fertleri etkilemiştir. Teknolojik alanda yaşanan değişiklikler bir takım kolaylıklar getirmesine karşın ekonomik kültürel ve sosyal alan- da da geçiş döneminde hızlı değişimler geçmişten gelen değerlerin bir anda silinmesi ve yerine yenilerin konamamasını getirmiştir. Makinalaşma yüzün- den kırsal kesimdeki fazla işgücü zamanla şehre göçe zorlanmıştır.

1930'lu yıllarda artık Atatürk Devrimlerinin etkisi toplumun her katına inmiş, 1930-1940-1946'ya kadar kapalı devlet politikaları devri devam etmiş, 1950'li yıllarda ise ekonomik dışa açılma yaşanmıştır. Zaman- la toplumu oluşturan aile yapısı değişerek geleneksel aileden nükleer aileye geçiş yaşanmıştır. Kadının da toplum içinde çalışmasına imkan tanı- narak, milli gelirden alınan payla aile gelinine katkıda bulunmuştur.

Yukarıdaki yapısal değişiklik neticesinde geçiş dönemi örneklerine bak- tığımızda konutlardaki mülkiyet tek veya birkaç ailenindir. Bu, geleneksel evdeki ataerkil aileden farklıdır. Ataerkil ailede mülk babanıdır ve ge- nellikle büyük erkek evlât evlendikten sonra da aynı evde yaşamaya devam ederdi.

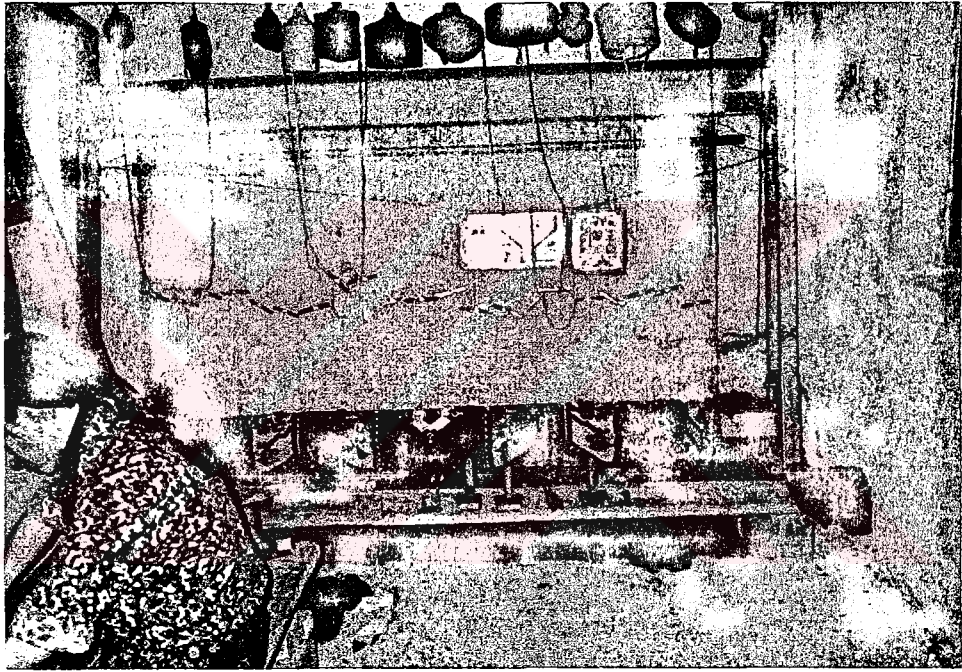
* Köke: Isparta yöresinde hafif ve gözenekli taşa verilen addır.

Geleneksel evdeki sosyal yaşantı da mimariye yansımıştır. Evin bahçe duvarının yüksekliği sanki bir kale duvarını andırır. İç yaşantıyla dışarıyı birbirinden ayırır. Evin iç yaşantısı, kendi içinde süs havuzu, bahçesi, bazen kuyusu, depolama, besihane üniteleri, halı tezgahı birimleri ile dışa kapalı kendi geleneklerimize göre oluşmuştur.

Geleneksel ev dokusu bitişik nizamda daha sık ve küçük parçaların birleşmesi ile oluşurken geçiş dönemi ayırık veya bitişik tek iri bir küttedir. Geçiş dönemiyle beraber düzgün parseller planlı yollar başlamıştır. Bitişik geleneksel örnekler sıra ev dizisi oluştururlar. Yola bitişik olup yan yana geldiklerinde sokak duvarı meydana getirirler. Kat adetleri bir iki katlıdır. Fakat geçiş dönemi örnekleri bazen iki, üç veya dört katlı olabilmektedir.

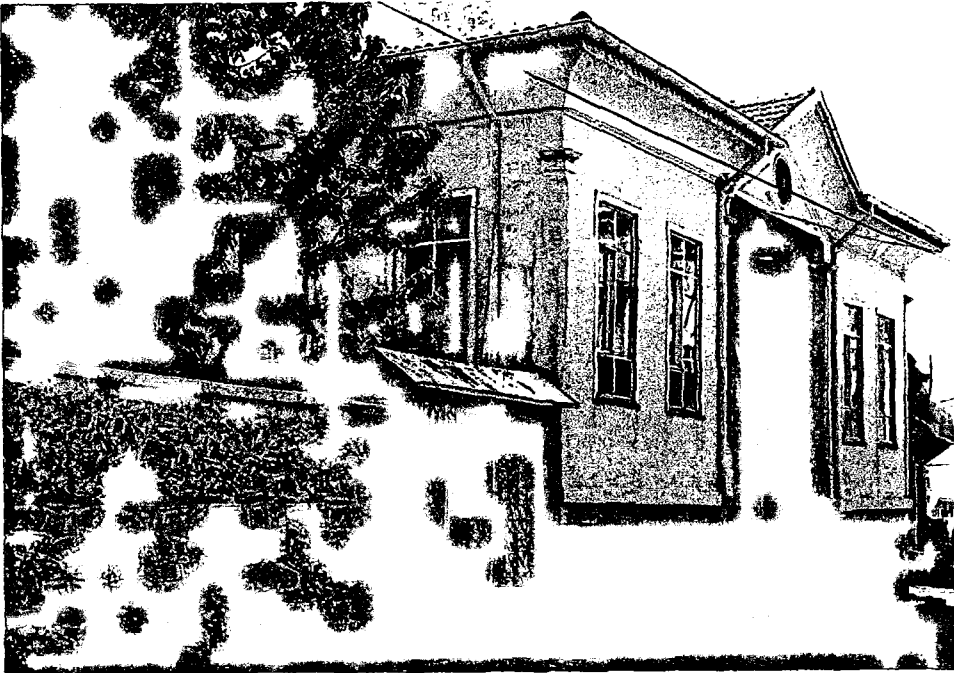
Geleneksel ev planlamasında ortada bir sofa bulunur. Sofanın etrafında mekanlar yer alır. Üst kata genelde arka sofadan veya yan sofadan ya da iç holden çıkılır. Alt katta oturma grupları, üst katta yatak birimleri vardır. Bazı örneklerde bahçedeki depolama ünitelerinin yanında ya da üst katında yatak birimlerinin bulunduğu kattan ulaşılan yöresel gereksinimler olan halı tezgahı, (Bak.sf. 58) çalışma ve işlik odaları yer alır. Evin dışında yan duvara dayalı vaziyette arka bahçe duvarı boyunca ıslak hacimler (lavabo-tuvalet, mutfak vb.) ile depolama üniteleri, küçükbaş hayvan besihaneleri arka bahçeyi çepeçevre sararlar. Planlamadan da anlaşıldığı gibi geleneksel dönem evlerinde ıslak hacimler bina dışında bahçede iken geçiş dönemi örneklerinde bunların içeriye yani yapıya dahil edildiğini görürüz. Geleneksel dönem evlerinde, planlama sofa planlı iken geçiş dönemi örneklerinde ortada salon, hol veya geniş ve uzun koridor bulunur. Geçiş dönemi örneklerindeki bazı planlamalarda bağımsız bölüm adedi dört, beşi bulmaktadır (Bkz. Veli Aşık vs. evi).

Isparta'da Halı Tezgahı ve Malzemeleri.

Cephe ve süsleme açısından geleneksel dönem ev örnekleri daha zengin ve hareketlidir. Fakat geçiş dönemi örneklerinde bir sadelik ve bazılarında batıdaki örneklerine benzer bir görünüm ve süsleme hakimdir. Geleneksel örneklerde evin tüm alt ve üst kat köşeleri ve giriş kapısına gelmeden alt kat duvar köşeleri ve üstü ahşap bağdadi işlemelidir. Giriş saçağı düz, üçgen, yarım dairesel alınlıklıdır. Fakat geçiş dönemi örneklerinde böyle bir alınlık ve süslemelere rastlanmaz. Giriş saçakları geleneksel ev örneklerinde ahşap olup, yuvarlak biçimle yumuşatılmış şekilli ve üstü boyalıdır. Giriş saçağı alınlığı altında (giriş kapısıyla alınlık arasında) ya da alınlık üstünde madalyon kitabe, dairesel süsleme, ahşap veya kireç kabartma vardır. (Bak. sf.60). Fakat geçiş dönemi örneklerinde bunlara rastlanmayıp sadelik hakimdir. Kat adedinin birden fazla olmasından dolayı giriş kapısının üstünü açık veya kapalı çıkmalar günümüzdeki markiz görevini yerine getirirler. Cihannümalı örneklerde dışarıda giriş antresi yer alır. Geleneksel evlerde pencere oranları 1'e 2 iken geçiş dönemi örneklerin çoğunda 1'e 1 oran vardır. Geleneksel ev örneklerindeki pencereler giyotin ve yarım daireselidirler. Penceredeki kayıtlar geçiş dönemine göre fazla ve üst kattaki kapalı çıkmanın olduğu odanın pencerelerinin önünde dışa doğru ahşap kafesler yer alır. Geleneksel ev örneklerinde bahçe duvarı kale duvarı gibi yüksek ve sağlam taş duvardır. Giriş kapısı ahşap masif çift açılır kapıdır.

Geleneksel evde giriş saçağında madalyon ve süslemeler.

Geçiş dönemi örneklerinde bahçe duvarı taş veya tuğladan olup bir metreyi bulmayan yüksekliktedir. Bahçe duvarı üstünde demir çubuk korkuluklar yer alır. Bahçe kapısı ise ahşap ya da demir, saç ızgaradan yapılmıştır. Yoldan tüm bahçe rahatlıkla görülür. Geçiş dönemi evlerinde dış cephede ince kum, kalın kum ve serpmeye sıva kullanılmıştır. Fakat geleneksel örneklerde kireç harcı üstü boya veya ahşap üstü boya kullanılmıştır. Geleneksel evlerin çatılarında oluklu kiremit, geçiş dönemi örneklerinde marsilya tipi kiremit çoğunluktadır.

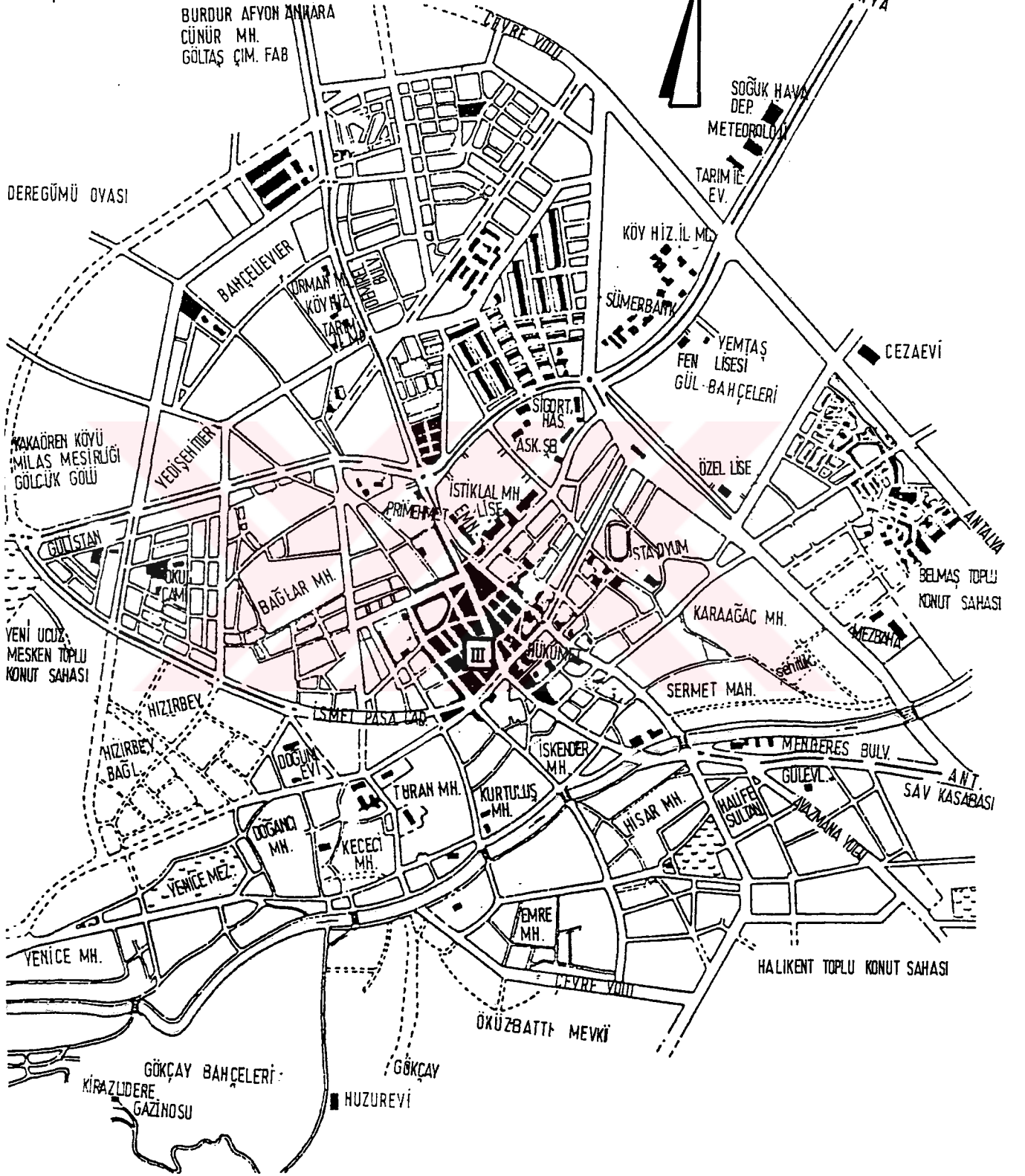
Geleneksel ev ahşap yapı sisteminde olup, kireç harçlı taşlı, kesme taşlı donatıya haizdir. Geçiş döneminde yapı sistemi yığma olup, tuğla ve çimento harç ile taş çakıl kullanımı yaygındır.

Geçiş dönemi örneklerine bir baktığımızda kendi içinde çeşitlilik görmekteyiz. Fakat geleneksel evlerde de çeşitlilik olsa bile tüm tipler birbirine benzer ve dönemini temsil ederler.

Geçiş dönemi örneklerindeki bu çeşitliliğin bizce sebebi geleneksel evden sonra bir arayışın başladığının ifadesidir. Geçiş dönemi örneklerinde tek bir çeşitte karar kılınmaması ve batıdaki örneklerden etkilenilmesi de olabilir. Fakat şu da bir gerçektir ki dışta ve içte gelişen ekonomik ve sosyal ilişkiler ve buna bağlı endüstrileşme hareketleri ve teknolojik yeniliklerle (çimento harcı vs.) konutlarda bu dönemde apartmanlaşmaya dönük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu savın verileri örneklerle de saptandığı gibi yapı sisteminin değişerek (çimento harcı, çakıl, tuğla kullanılarak) kat adedinin artışı sağlanmıştır. Geleneksel evdeki ahşap yapı sistemi yerini yığma ve çimento harçlı beton sisteme bırakmıştır. Yapı donatısı, geleneksel evde toprak, kireç, ahşap vb. iken geçiş döneminde tuğla, kum, çimento harcı ve betonarme döşemeye dönüşmüştür.

ISPARTA

ŞEHİR PLANI

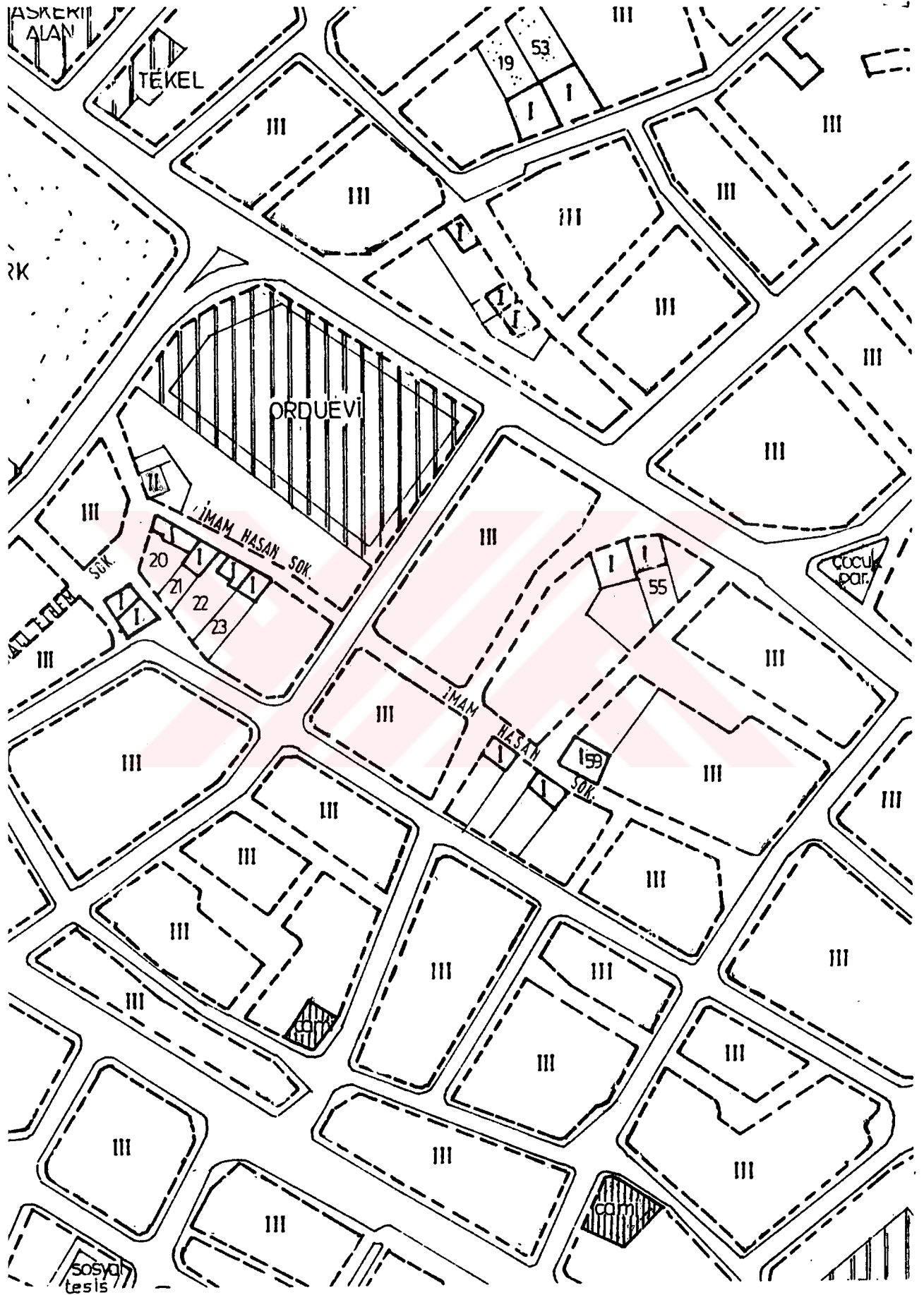
III KENT MERK. YAKIN ÇEVRE APARTMANLARI

□ AKTİF YEŞİL ALANLAR

■ KENT MERK. TİCARİ ve SOSYAL TESİSLER, RESMİ-KAMU ALANLARI

□ ÇAY

İPARTA İMAR PLANI — Ölçek : 1/2000 (KENT MERKEZİ ve YAKIN ÇEVRESİ)

- ▨ SOSYAL TESİSLER - KAMU ALANLARI
- I GELENEKSEL EV ÖRNEKLERİ
- II GEÇİŞ DÖNEMİ ÖRNEKLERİ
- III APARTMAN ÖRNEKLERİ

BÖLÜM - 5

A) KENT MERKEZİ VE YAKIN ÇEVRESİNDE APARTMANLAŞMA
(1970-1985 arası)

1) Neden Apartmanlaşma?

Apartmanlaşma konusunda her ülkede farklı farklı çözümler geliştirilirken ülkemizde şöyle olmuştur:

"Türkiye'de büyük yapısal değişimler 1950'lerde yaygınlaşmıştır. Yeni orta tabakaların, çok farklılaşmış, ihtisaslaşmış örgütlü meslek gruplarının ortaya çıkışı, büyük girişimlerle esnaf ve zenaatkarların arasında orta çaplı tüccarların sayılarının artması 1960'ları bulmuştur. İşyerlerinin merkezi iş alanlarında toplanması, hepsinin erişilebilir mesafelere yerleşebilmesinin çözümü burada da apartman olmuştur.

"Nüfusun hangi kesimi müslim, gayrimüslim, eski kasabalı, eski İsparta'lı, eski köylü bu yeni iş ve hayat kazanma düzenine girmişse hepsi apartman sakini olmuşlardır.

"Orta tabakaların sayısının hızla arttığı 1950'ler sonrasında 1970'lere kadar Türkiye'de özellikle tarımla ve küçük girişimlerle birikmiş bütün sermayenin çok büyük bir bölümü apartman yapımına yatırılmış olmasına rağmen, tek yatırımcısı olan bu yapılar talebi karşılayamamıştır. O zaman toplumun ekonomisinin özellikleriyle tutarlı olarak, bir örgütlenmemiş enformel sektör etkinliği gibi, önce yap-satçılık ve kat mülkiyeti, sonra çeşitli kooperatifleşmeler ve banka kredileri gibi çözümler bulunmuştur. Böylece sözünü ettiğimiz orta tabakaların satınalma gücü içinde işyeri-konut ilişkisi ve erişilebilirliği aynı olan çok sayıda apartman üretilmiştir."öte...." (5)

(5) KIRAY, M.B. "Apartmanlaşma ve Modern Orta Tabakalar", 78, Çevre Dergisi, Cilt IV. İstanbul, 1979

"Türkiye'de apartmanlaşma sürecinde iki aşama görülmektedir. İki aşamayı ayıran dönüm noktası "kat mülkiyeti" kurumunun ortaya çıkışıdır. Kat mülkiyeti kurumunun kabul edilmesiyle apartmanların yaygınlığı, yöneldiği sınıflar ve yapım sürecinde niteliksel değişimler meydana gelmiştir.

"Türkiye'de apartman gelişimlerinin birinci aşaması "kat mülkiyeti" öncesi dönemdir. 1930'lardan 1955'lere kadar uzanır. Bu dönemde kentsel arsa içinde yapılan bir binanın mülkiyeti bölünmemektedir. Böyle olunca çok katlı ve çok daireli bir apartmanı yaptırabilmek için önemli bir birikime sahip olunması gerekiyordu. "Ayrıca...." (6)

Gerek genel olarak Türkiye'de, gerekse İsparta'da yükselen arsa fiyatları karşısında bir orta sınıf üyesinin tek başına bir parsel fiyatını ödemesi olanaksızlaşmıştır. Şu halde orta sınıfların konut sahibi olabilmeleri için iki seçenek gözükmektedir. Birincisi kent toprağı üstündeki spekülasyonun önleyici yollarının bulunmasıdır. İkinci olanı ise spekülasyona karşı çıkmadan onun olanakları içinde çözüm aramaktır. Tabii ki bu çözümde kat mülkiyeti ve apartmanlaşmadır. Özellikle Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emlak Bankasının kredi olanakları ile kat mülkiyeti kurumu birleşerek apartmanlaşma sürecini orta sınıflara indirmiştir. Bu gelişmelerden sonra her yıl imarlı konut stokuna yapılan eklentilerin büyük kesimini apartmanlar oluşturmaya başladı.

1965'lerden sonra özellikle 1970'lerde İsparta'nın hızla şehirleşmesiyle artan maliyetler, yapım süresi uzunluğu vb. sebepler konut geleneğinde apartmanlaşmaya geçişi hızlandırmıştır. Bunlara ilaveten

(6) TEKELİ, İ., "Türkiye Kentlerinde Apartmanlaşma Sürecinde İki Aşama"
79, Çevre Dergisi, Cilt IV, İstanbul, 1979.

teknolojinin süratli şekilde ilerlemesi, günün şartlarına uygun konut, insan, çevre denkleminin sağlıklı çözülmesi ve kat mülkiyeti önem kazanmıştır. 1970'li yıllarla beraber güdülen devlet politikalarıyla yatırım ve büyüme hamleleri gerçekleşmiştir. Gerek kent merkezindeki konutlar gerekse kent dışındakiler bu güdülen politikalardan olumlu yönde nasiplerini almışlardır.

2) Çok Katlı Konutun Yarattığı Doku ve Birim

Doku açısından değişim denilince konutların, bitişik-ayrık, bahçeli, yüksek-alçak görünümlü olmasıdır. İsparta'da kent merkezi ve yakın çevresinde tek tip doku yoktur. Cadde, sokak veya mahallelere göre farklılaşmalar olmaktadır. Fakat önceki dönemlerin konut dokularına göre karşılaştırdığımızda konutlar yüksek kat adedi beş-yedikat, buna bağlı olarak nüfusa göre kişi başına düşen kapalı alan küçüktür ($\sim 15-20 \text{ m}^2/\text{kişi}$). Yani bir başka deyişle, değişik dönemlerde geçerli olan imar kararlarına uygun olarak 4, 5, 8 katlı yapılara müsaade edilmiştir.

Birim, değişimin olduğu alanlardan bir tanesidir. Birimden kastımız konutların plan düzeni, cephe, süsleme vs. aklımıza gelmektedir. Apartmanlaşma ile çok katlı sisteme geçilmiştir. Düşey sirkülasyon çekirdekle çözülmüştür. Planlamada orta sofa ve salon kalkıp yerini antre ve holer bırakmıştır. İsparta için apartman planında yön, manzara, çekirdeğin yeri ve antre, hol ile holcüklerin önemi büyüktür. İsparta'daki çoğu apartman planlamasında çekirdekle antre veya holer ulaşılır. Antre ve holler ölü alan sayıldığından ihtiyaçtan daha büyük metrekarede değildirler. İsparta'nın kışı sert ve soğuk geçtiğinden tüm mahallerin gün ışığından faydalanılma esası planlamaya yansır. İmar uygulama ve yönetmeliklerine göre bodrum katlar iskan edilemez hükmü İsparta'daki uygulamalarda çiğnenip resmiyet kazanmadan uygulamada iskan edilmektedir. Böylece yapılan örnekler kendi projesine uymamaktadır. Böyle proje dışı uygulamalarda sığınak ve odunluk kömürlük ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Yapılmış örnek-

lerde sığınak ihtiyacı giderilemezken, kömürlük ve odunluklar yeri ve planına göre bazen balkonlara bazen de apartman kapısına kadar, varsa geçitin (apt. giriş yolunun) altına yapılmaktadır.

Cephenin gözü kulağı olan pencere ebatları oldukça büyük olup yatay biçimlidir. Cephede ve genelde yeteri kadar balkon bulunur. Çok nadir bazı örneklerde özellikle cepheye bakan balkon ve balkonlar odaya dönüştürülerek kapatılmıştır. (Bkz.sf.60) Bunda sebep kışın balkondan gelen soğuk, cadde gürültüsü, kışın yaşanan sis ve hava kirliliği vb. dir. Bir başka değişle açık alan kullanımı (hayat + bahçe), yerini tutamayan balkonlar iç mekana katılmıştır. Bina dış görünüş ve süslemesi hem modernist mimari anlayış hem de ekonomik olma kaygusu ile sadedir. Dış cephelerde daha çok ince sıva hakimdir. Süsleme elemanına rastlanmayıp, balkon korkuluklu veya sıva rengi ile bir yapı kimliği oluşur. Süsleme olarak bazı nadir örneklerde lamba etrafında ve odaların perde kornişi yanlarında kartonpiyere rastlanmaktadır.

Değişimin olduğu alanlardan sonuncusu teknolojik yani yapı sistemi ve donatı aklımıza gelmektedir. Şehir merkezi ve çevresindeki yapılaşmalarda en küçük kat adedi dört, beş kattır. Bu sebeple İsparta'nın da birinci derece deprem kuşağında bulunması ve kat adedinin fazlalığı bize yapı sistemi ve cinsi olarak betonarme karkas sistemini uygulama mecburiyeti getirmiştir. Ayrıca bu yıllara gelindiğinde Türkiye'de çimento üretimi ve betonarme yapı yapacak bilgi ve işgücü yeterli seviyeye ulaşmıştır. Bunun sonucu olarak yapı malzemesi açısından duvarlarda tuğla, blok tuğla, briket tuğla kullanımı yaygındır. Merdiven antre, hol, balkon ve ıslak hacim döşemelerinde mozaik, dökme mozaik, mermer, seramik vb. malzemelere rastlarız. Antre, hol ve ıslak hacimlerin duvarlarında fayans kullanımı yaygındır. Kullanıcıların maddi durumlarına ve buna bağlı zevk-isteklerine göre dairelerinin duvarları yalıtımlı çift duvar (arada hava boşluğu ve/veya strofor) veya blok tuğla, pencereler çift cam ve plastik, antre, hol duvarları ahşap kaplama, mekanlar kartonpiyerli olabilmektedir.

Balkon Kapatma Örnekleri
Şehir Merkezi-çevresi Apartmanlarda

Kent Dışı Toplu Konut Sitelerinde

B) APARTMANLAŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ :

Yerel yönetimler, Türkiye genelinde ve İsparta'da da zamanla oluşan ciddi işsizlik ve konut sorunu neticesinde ilk etapta kent merkezi ve yakın çevresinde kat adedi artırımına gittiler. Bu da kent merkezi ve çevresinde yapı yoğunluğunu artırdı. Hızla artan kentleşmeyle bazı yeşil alanların da konut alanına dönüşmesi ve zamanla gelen ilave kat adetleri, artık aşırı yoğunluğu meydana getirdi.

Tüm bu gelişmeler aslında apartmanın kendi özelliğini de oluşturdu. Çok yoğun ve yeşil açık alan kullanılmayan, bahçe-avlu-hayatı olmayan, buna karşın ortak mekanların (merdiven holü, asansör, kullanılması gerektiğinde sığınak vb.) aynı aileden olmayan insanlarla paylaşılan bir yaşam tarzına ilk defa geçilmiştir. Bu olay bir ekonomik gelişme göstergesi gibi algılanmıştır. Çünkü arsa sahibi bir kaç daireden kira aldığı için ekonomik açıdan geliri artmıştır. Ancak apartman dairesinin alan açısından küçük olması, mekanları daraltmış, bu da daha kısıtlı bir yaşam biçimi meydana getirmiştir. Çağın yapı sistemi ve donatısı kullanıldığı halde, özellikle ısı ve ses yalıtımı açısından, geleneksel eski evlere göre daha yetersiz ve pahalı kalır. Apartmanların pencere, kapı ve duvarları izolasyonlu ise, ilk yapımdaki masraf o oranda birkaç katı olarak artar. Ama özellikle geleneksel eski evlerde izolasyon için ilave masrafa gerek olmayıp, mevsimlik veya senelik bakım kâfidir.

Dışa açılmanın sonucu olarak birçok apartman örneklerinde ıslak hacimlere ilave sıhhi tesisat malzemeleri ve konfor artırıcı makinalaşma girmiştir. Bunlardan birkaçı ayaklı lavabo, bide, klozet, küvet, çamaşır makinası, kat kaloriferi, fırın, bulaşık makinası, buzdolabı vb. dir.

Apartmentlaşmanın başladığı ilk yıllarda mimari planlarda misafir yatak odaları için duş-lavabo-tuvalet düşünülmemiştir. Fakat günümüzde bu ilave lüks değil bir ihtiyaç olmuştur. Bu durum geleneksel ev ile geçiş

dönemi örneklerinde mutfak içinde, dolap ve yüklüklerde sıkça görülür.

Geleneksel evdeki donatı malzemelerinin onarımı, bakımı kolay apartman örneklerindeki malzemelerde teknik beceriye gerek vardır. Geleneksel ev izolasyon açısından masrafsızdır. Çünkü yapı sistemi ve donatısının kendi özelliğinden dolayı buna gerek yoktur. Cazibeli, işlek bir mevkii ve konumda olan kent merkezi ve yakın çevresindeki apartmanlarda, asgari konut kullanım alanının altına inmemek üzere, dükkan ve daire adedi en fazla olan çözüm tercih edilir. Yani bağımsız bölüm adedi artırılarak arsadan maksimum kazanç elde edilmek istenir. Fakat diğer önceki dönem yapılarda bu endişeye rastlanmaz. Apartman modern konfor anlayışını (mutfak, wc donatısı ile...) yansıttığı için kullanıcı tarafından tercih edilir.

Apartmanlarda cephe veya bir başka bölümde süslemeye yer olmayıp, sadelik hakimdir. Çünkü modernist mimari anlayış ve ekonomik olma kaygusu onu diğer dönem örneklerine göre farklı kılar.

Mehmet Gül Evi

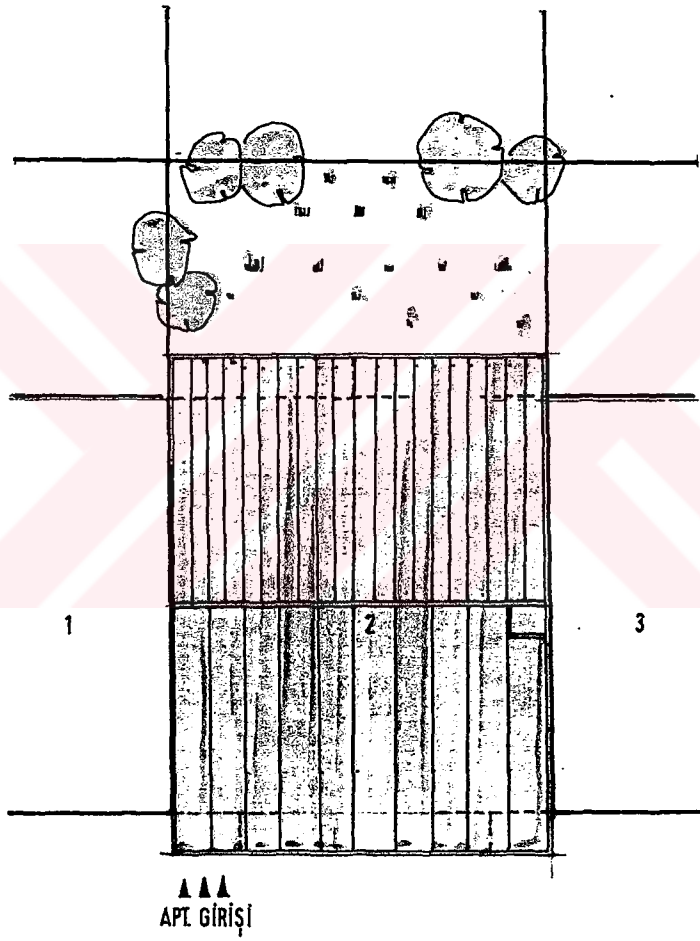
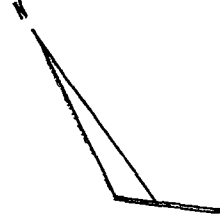
Çelebiler Mah. Çay Yolu

Ada : 450, Pafta : 16, Parsel:2

RÖLEVELER :

MEHMET GÜL EVİ
MAH. : CELEBİLER
SOK. : ÇAY YOLU
ADA : 450, PAFTA : 16, PARSEL : 2

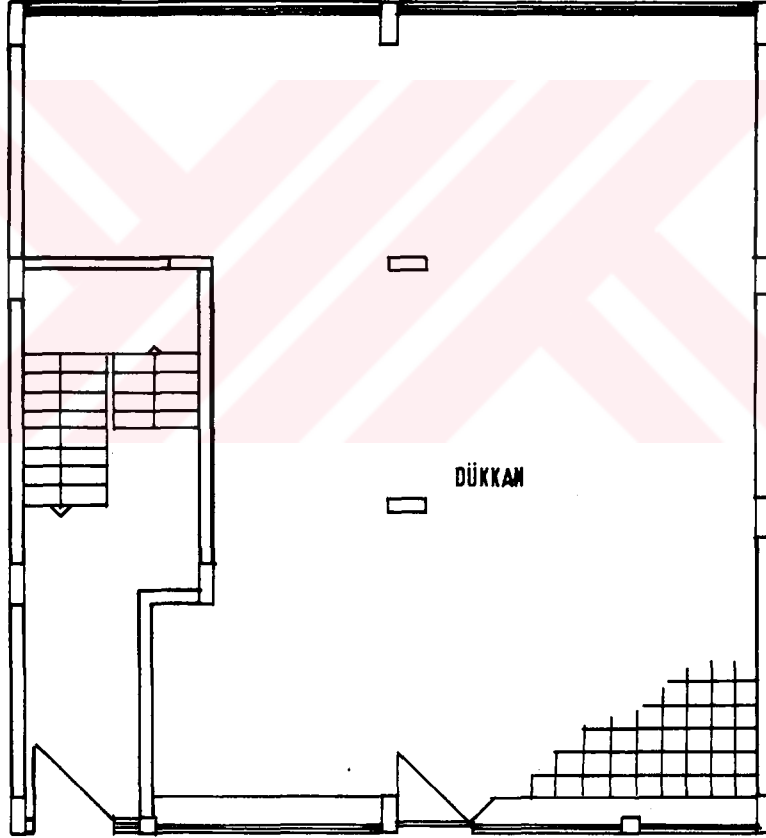
15.00
YOL

VAZİYET PL. 1 / 200

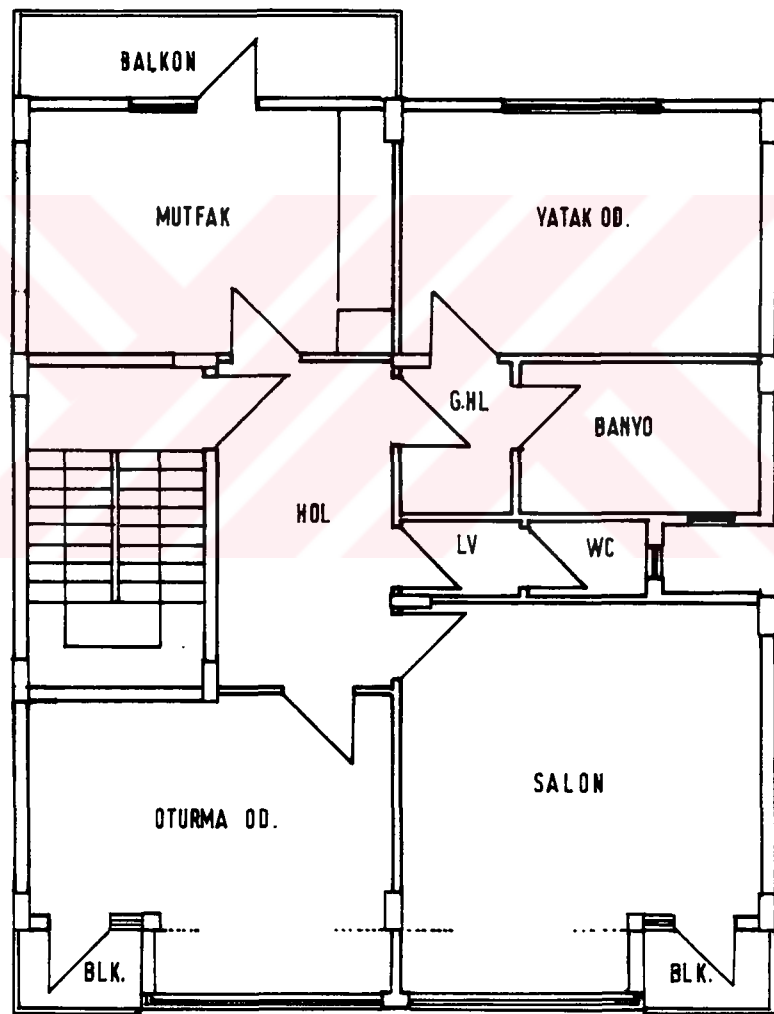
RÖLEVELER

PLAN TIPLERİ

MEHMET GÜL EVİ
MAH : CELEBİLER
SOK : ÇAY YOLU
ADA : 450, PAFTA : 16, PARSEL : 2

ZEMİN KAT PL. 1/100

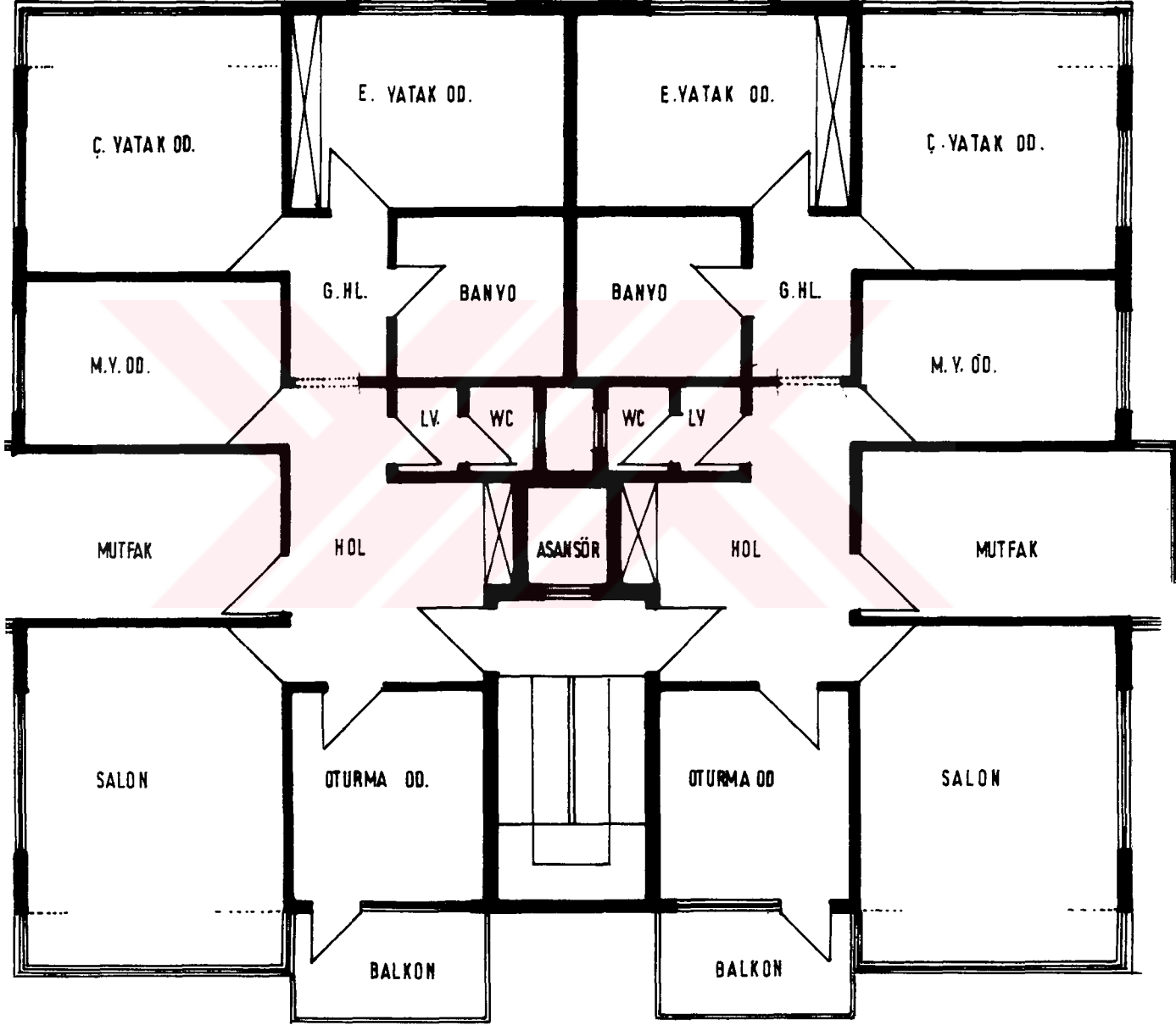

NORMAL KAT PL. 1/100

Ali Koç Evi
Karaağaç Mah. Pazaryolu Sok.
18 ada, 2 pafta, 4 parsel

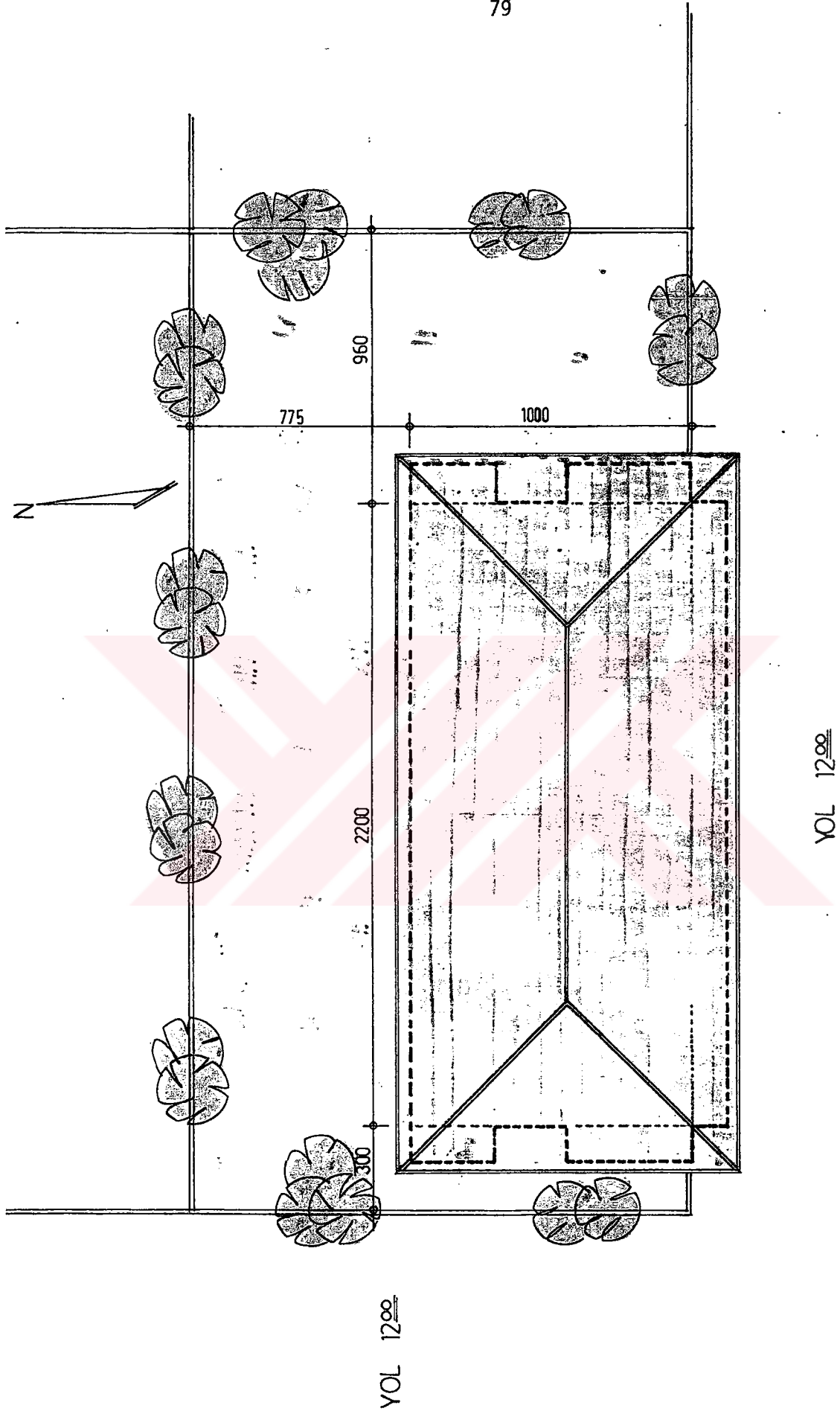
ALİ KOÇ EVİ
MAH: KARAAĞAÇ
SOK: PAZAR YOLU
ADA: 18 PAFTA: 2 PARSEL: 1

NORMAL KAT PL. 1/100

Mustafa A1 Evi
Pirimehmet Mah.
İsmet Paşa Caddesi
Ada : 356, Pafta : 42, Parsel : 13

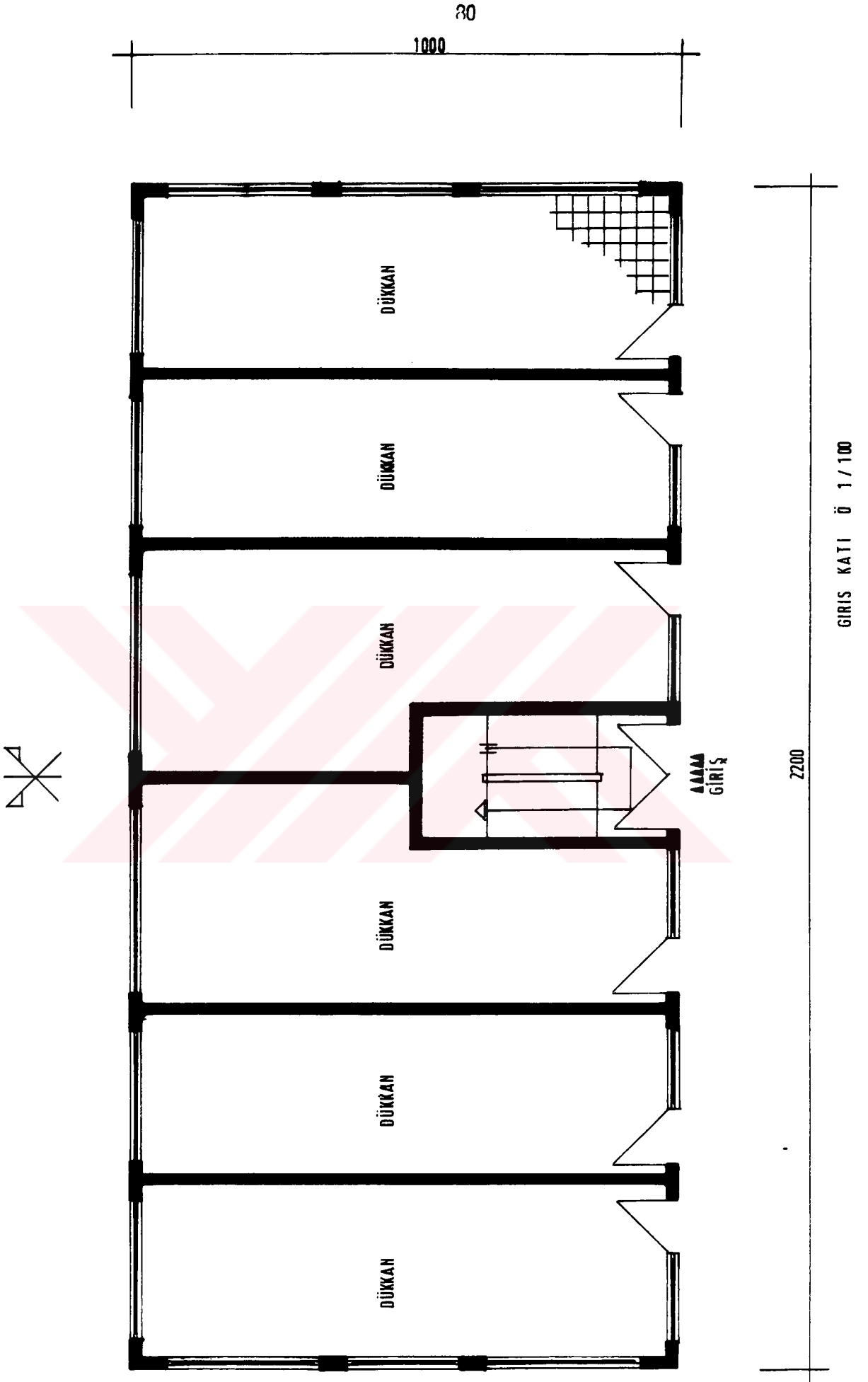

VAZİYET PL. 1/200

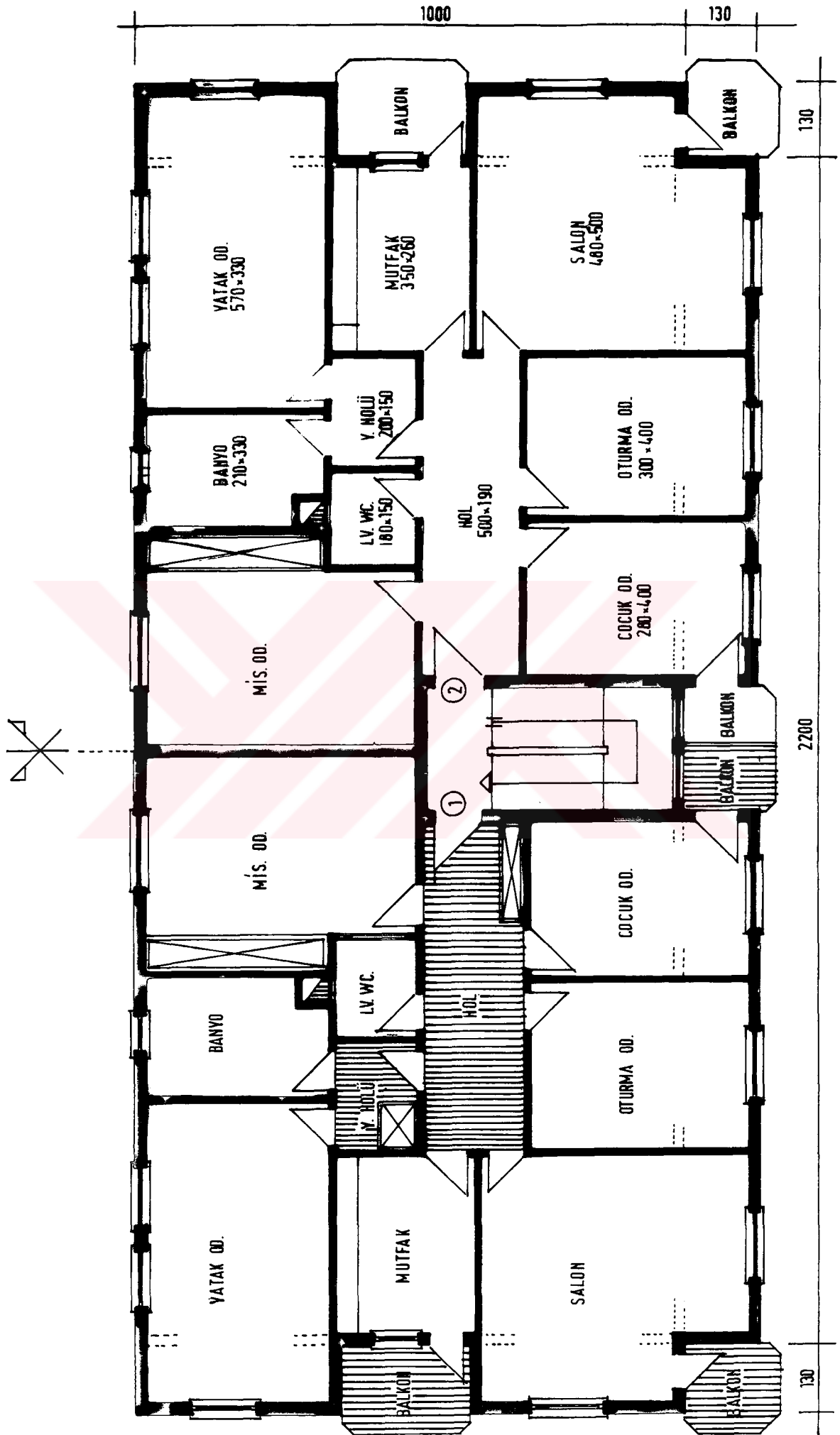
YOL 12⁰⁰

YOL 12⁰⁰

MUSTAFA AL EVİ
PİRİMEHMET MAH
İSMET PASA CAD.

MUSTAFA AL EVİ
PİRİMEHMET MAH.
İSMET PAŞA CAD.
ADA : 395 PAF : 42 PARS : 13

MUSTAFA AL EVİ
MAH

NORMAL KAT PL. 1/100

BÖLÜM -6.

A) KENT DIŞI TOPLU KONUT SİTELERİ

(1985'den günümüze)

1) Neden Kent Dışında Yeni Konut Alanları ?

Türkiye, Atatürk Devrimleri ve onu takiben 1950'lerden sonra dışa açılma ile ekonomik, sosyal, ticari, sınai, kültürel kalkınma hamlelerini başlatmıştır. Türk aile yapısı ise, geçiş döneminden itibaren geleneksel büyük aileden nükleer aileye doğru bir değişim göstermiştir. Artan dış ilişkiler, değişip yenilenen sanayii ve teknolojiye paralel olarak aile yapısı da doğal olarak deđiŐti. Özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde, tüm bu değişimlerle orantılı olarak kırsal kesimde hızla yayılan makinalaşma ile köyden kente göç kaçınılmaz hale geldi (İsparta şehir merkezine kırsal kesimden gelen göç, ataerkiil ailenin bazı değerlerini zorlamakla beraber, Türkiye ortalamasına göre daha geç gerçekleşmiştir). Makinalaşma nüfus artışı ve milli gelirden alınan payın düşüklüğü, yaşanan ekonomik darboğaz gibi ciddi sebeplerden dolayı konut açığı artmıştır. Zamanla, çıkan kat mülkiyeti kanunu, yerel yönetimlerce kent merkezini teşvik için konutlara verilen ilave katlar orta ve alt gelirli sınıfların konut ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemiŐtir. Bunlara ilaveten kentte her geçen gün daha da artan arsa spekülasyonu da işin cabasıdır. Hal böyle iken orta ve alt orta sınıflara kadar inebilen bir konut mekanizması artık kaçınılmaz gözükecektir.

"Türkiye'nin 1963'te planlı döneme girmesiyle kredi mekanizması bir başka örgütlenme biçimini özendirmekte kullanılmıştır. Konut kooperatifleri doğmuştur. Apartmanlaşmanın orta ve hatta alt orta sınıflara kadar inmesine olanak veren bir mekanizma kurulmuş olmaktadır.

"1960'ların çözümlü olan kurumsal çerçeveler, 1978'lerin Türkiye'sinde artık bir çözümlü olmaktan çıkmıştır. Toplu konut ve büyük kent parçalarının inşa edilmesi yönünde girişimler yeni çözümlü önerileri olarak, ortaya çıkmaya

başlamıştır. Bu girişimler içindeki bina üniteleri apartmanlar olmaktadır. Böylece apartmanların yapılmasında tek apartman ünitesinden toplu apartman yapımına geçilmektedir. Bu ise apartman yapımında yeni bir aşamanın başlangıcı olacaktır." (TEKELİ, 1979, sf.75).

İsparta'da apartmanlaşmanın başladığı ilk dönemler, çıkan kat mülkiyeti kanunu ve kredi teşvikleriyle daire sahibi olabilme imkanı mümkündür. Fakat günümüzde artan maliyetler, alım gücünün düşüklüğü, arsa spekülasyonlarıyla yap-satçı ve müteahhidin aşırı kar etme arzusu vb. sebepler de eklenince kent merkezi ve çevresinde orta ve alt orta grubun (küçük esnaf-tüccar, serbest meslek erbabı, işçi, memur, emekli vs.) konut sahibi olabilme imkanı kalmamıştır. Bunun neticesinde yerel yönetimlerin önderliğinde kent dışında kooperatif ve toplu konut siteleri için yeni alanların açılması zorunluluğu doğmuştur.

2) TOPLU KONUT SİTELERİ (İsparta'da Anadolu Mahallesi örneği)

İsparta'da toplu konut ve kooperatifleşmeye Anadolu Mahallesi özelinde kısaca bir bakalım.

Kooperatiflerce oluşturulan toplu konutlar bugün Anadolu Mahallesi (Kıraçlar), Halıkent, Belmaş ve Yeni ucuz mesken gecekondü önleme bölgesi ve Bağkur toplu konut sahasıdır. Kooperatiflerle oluşan toplu konut sahasına yapılan ilk uygulama örneği Anadolu Mahallesi'dir. Anadolu Mahallesi'nin çevre yolu ve kent merkezi ile otopark gibi işlek bir mevkide olması neticesinde alt ve üst yapıda herhangi bir zorlukla karşılaşılmamıştır. Fakat şehirsiz planlamadaki ana kararlara baktığımızda anayol arterlerinin sadece mahalle çevresinde tasarlandığı görülür. Yerleşim planından da görüleceği gibi iç bölgelerde yol ebatları birbirine yakın olup kararlı bir anayol ve yaya arteri malesef görülememektedir. Kısıtlı konut alanı, yoğun talep karşısında aşırı yapı yoğunluğunu doğurmuştur. Yani yüksek talebe cevap verebilmek için yapı yoğunluğu sabit alan karşısında yüksek tutulmuş, bu da açık alanlarda hemen göze çarpan sıkışıklık yaratmıştır. Daha planlama aş-

masında yoğun talep ve alan yetersizliğinden dolayı şehircilik ana kararları çiğnenerek yoğun yapılaşmalı planlama tercih edilmiştir. Bunun neticesinde park ve yeşil alanlar, kooperatif adaları başta olmak üzere şehircilik planlama ve kararlarını yansıtan taşıt servis ve yaya yolu arterleriyle, sosyal, kamu, ticari vb. alanlar da bu küçülmeden nasiplerini almışlardır. Tüm bunlara ilave olarak ta çeşitli odaklardan gelen talep üzerine yoğunluk artışı, planlamayı çıkmaza sokacak hale getirmiştir. Böyle olumsuz hale düşmemek için kamulaştırma ve tahsislere hız verilerek yeterince geniş alanların toplu konutlaşmaya ayrılması daha doğru olur.

Yukarıdaki olumsuz gelişmelerin bir kısmı Anadolu Mahallesi toplu konut alanı örneğinde rakamsal olarak ekler bölümünde ve 2-3 nolu tablodan görülür.

Kent dışı site ve kooperatiflerde (Anadolu Mah. örneği) yapılaşma yeri, genelde ya kat çevresinde ya da kentin dış mahallesindedir. Daha çok orta ve dar gelirliilerin konut sahibi olabilmeleri amacıyla kurulan kooperatif grupları bir ucuz mesken sahası ve toplu konut alanı oluştururlar. Şehir merkezi ve çevresindeki apartmanlar gibi (müstakil apartman türü evler hariç) her dairenin mülkiyeti ayrı kişindir. (Kat mülkiyeti yasasıyla). Apartmanlaşmada olduğu gibi kooperatif bloklarında hatta blok bahçesinde ortak kullanım alanları bulunur. Site ve kooperatiflerde arsadan binaların bitimine kadar yapılan tüm masraflar bir bakıma "toptan alım-satım" olduğundan maliyet oldukça düşüktür. Buna düşük faizli toplu konut kredilerini de ilave etmeyi unutmamak gerekir. Anadolu Mahallesi'ndeki kooperatiflerin büyük çoğunluğu inşaatları emanet usulüyle yaptırtmalarından dolayı masraf düşük olup konutların planlanandan önce teslimi sağlanmaktadır. Diğer taraftan taşeronla veya müteahhitle anlaşılan kooperatif yöneticileri en basitinden maliyete yansıyan müteahhit karı ve gecikme neticesinde ya sonuç alınamadan kooperatif yarıda kalmakta, ya da geç ve pahalıya mal olmaktadır. Yeri geldiği ve vesile olduğundan hatırlatmakta fayda gördüğümüz içindir ki Isparta'ya gelen son yerel yönetimlerin büyük çaba ve gayretleriyle birleşen ciddi çalışmalarla beraber alt ve üst yapı

ile şehirselleştirilmeye önem verilmiştir. Bunun neticesinde açılmış ve yeni açılan toplu konut alanlarıyla beraber planlı gecekondular bölgeleleriyle İsparta için günümüzde ve yakın gelecekte konut açığı kapatılmış ve halk da bu konuda bilinçlenerek gecekondulaşmadan planlı konutlaşmaya yönelmiştir.

Doku açısından toplu konut alanlarındaki yapılar, sanki tek apartman ünitesinden toplu apartman ünitelerine geçişi yansıtır. İki-üç apartmanın yanyana gelmesiyle blok grupları oluşur. Ortalama beş katlı olan bloklar kendi aralarında (blok grupları açısından) ayrı nizamdadırlar. Bazı örneklerde de bloklar tek olup yine ayrı nizamdadırlar. Anadolu Mahallesi için bir kooperatif adasında en az iki üç apartman blok adedi bulunur. Bu da nüfus olarak 20-30 aileyi kapsar. Kooperatiflerin malikleri için ortak bahçesi olup, Anadolu Mahallesi için kişi başına parsel yeşili blok alanı düşünülünce, $11,00 \text{ m}^2/1 \text{ kişi}$ ile $2600 \text{ m}^2/1 \text{ kişi}$ arasında değişmektedir. (Bak. sf.109)

Bloklarda mimari planlama yönünden her katta genelde iki daire vardır. Normal bir blokta ortalama on daire bulunur. Orta hol-koridor sistemli planda iki üç oda bulunur. Orta hol holcükleri ve mekanları birbirine bağlar. Dairelerin alanları ise $98-120 \text{ m}^2$ arasındadır. Dış cephe yüzeyinde, fazla hareket göze çarpmaz. Cephede sıva malzemesi ince kum üstü boya, serpme sıva, bazen de hazır sıva kullanılır. Balkon adedi ihtiyaç kadar olup klasik ve korkulukludur. (Çoğunlukla pano ve demir doğrama, Bak. Ekler Böl. fotoğraflar). İsparta'nın sert kış ikliminden dolayıdır ki pencere ebatları şehir merkezi ve çevresindeki apartmanlara göre daha küçüktür. Bu boyut değişmesinde yakıt ekonomisi ve hava kirliliği konularında yeni gelişen bilinç etkili olmuştur. Blokların tamamında sadelik hakim olup herhangi bir süsleme göze çarpmaz.

Kat adedinin fazlalığı ve Isparta'nın birinci derece deprem bölgesinde bulunmasından dolayı Anadolu Mahallesi'nde tüm bloklar betonarme karkas sistemine haizdir. Kat duvarları tuğlalı, bazen bodrum ve bahçe duvarları taşduvarlı yapılabilmektedir.

B) KENT DIŞI SİTELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kent içi arsa ve konutların kat adetleri artırılarak kent merkezi cazipleştirilmeye çalışılmıştır. Fakat bu durum arsa, bina sahipleriyle, müteahhit ve yap-satçılara yaramıştır. Türkiye genelinde toplu konutlaşma anlayışında kredi ve kooperatif örgütlenmesine gidilmiştir. Kent içi konut arsalarının zamanla tükenmiş olması, kent kenarı ve dışındaki eski tarım alanları büyük ve bomboş, üzerinde eski konut dokusu olmayan alanlar toplu konut alanları olarak tahsis edilmiştir. Fakat böyle alanlar ucuz olmasına karşın, altyapı, plan ve servisler açısından yetersizdir. Bu genellemeler Isparta için de aynen geçerlidir.

Kent dışında şehirdeki apartmanlar gibi birden çok apartman bloklarının yan yana getirilmesi neticesinde kooperatiflerle kurulu kent dışı toplu konut siteleri oluşmuştur. Böylece arsa tahsisi ve konut yapımında ciddi maliyet düşüklükleri daire sahibi olan orta ve alt orta kesime yaramıştır. Fakat altyapı, plan, servisler, ticari ve sosyal alan, kamu alanı, kültürel alan, gibi genel yerleşimde eksiklikler tamamlanmamış veya tamamlanması gerekenler gecikmiştir.

Konutların ekonomik olarak yerleşimi açısından, blokları karşılaştırdığımızda, kent içi ve çevresi apartmanlar kent dışı konut sitelerine göre daha yüksek maliyetlidirler. Bunun en önemli sebebi kent merkezi ve işyerlerine yakınlık, müteahhit veya yap-satçı gibi ikinci kişilerin aşırı kar arzusu, tamamlanmış alt-üst yapı, ulaşım kolaylığı ve bunlara ilaveten arsa spekülasyonu oluşturma isteğidir.

Değişimin olduğu alanlardan doku açısından her iki dönemde blok nizamı bitişik veya ayrıktır. Yani kent dışı site ve kooperatifler için tek blok kendi içinde ayrıklıktan çok blokla oluşan düzen bitişiktir. Yalnız kent merkezi ve çevresindeki apartmanlaşmada yoğunluk fazladır. Buna ilk akla gelen neden kentteki şehirleşme düzeni ve arsa spekülasyonudur. Her iki türün örnekleri de bahçeli iken bazı kent merkezindeki apartmanlar bahçesizdir. Çünkü bulunduğu alan ticari saha olduğundan, parselin tamamı yapılaşmaya müsadedir. İsparta'da kent merkezi ve çevresindeki apartman kat adetleri 4 ile 8 kat arasında değişirken kent dışı site ve kooperatiflerde kat adedi 4-6 kata düşer.

Kent merkezi ve yakın çevresi apartman plan tipleri çok çeşitlidir. Bunun sebebi zaman içinde parçalanmış ve topoğrafyaya uyan yapı parselleri revizyona uğrayan imar planlarıdır. Fakat site ve kooperatiflerde İsparta'da Anadolu Mah. örneğinde iki tip plan düzeni (14 m x 14 m - 10 m x 20 m. çift daire/1 kat) Bak.sf. 90 ve 91 'de vardır. Dolayısıyla kişi başına kapalı alan $\sim 20 \text{ m}^2$ dir. Bu kent merkezindeki apartmanlarda bazen düşer bazen yükselir. Her iki dönem örneklerinde orta hollü veya geniş koridorlu planlama hakimdir. Gene her iki tipte de diğer mekanlar olan ıslak ve kuru hacimlerle yatak bölümlerinin çözümleri birbirinden ayrılır. Kent merkezindeki bazı apartmanlarda ilave olarak asansör mecburiyeti (6 kat ve daha üstü) vardır. Bloklarda modern mimari anlayışı ve masraftan kaçma kaygusu ile cephede bir sadelik hakimdir. Yalnız kent merkezindeki apartmanlarda kent dışı site ve kooperatiflere göre daha büyük pencere yüzeyleri vardır.

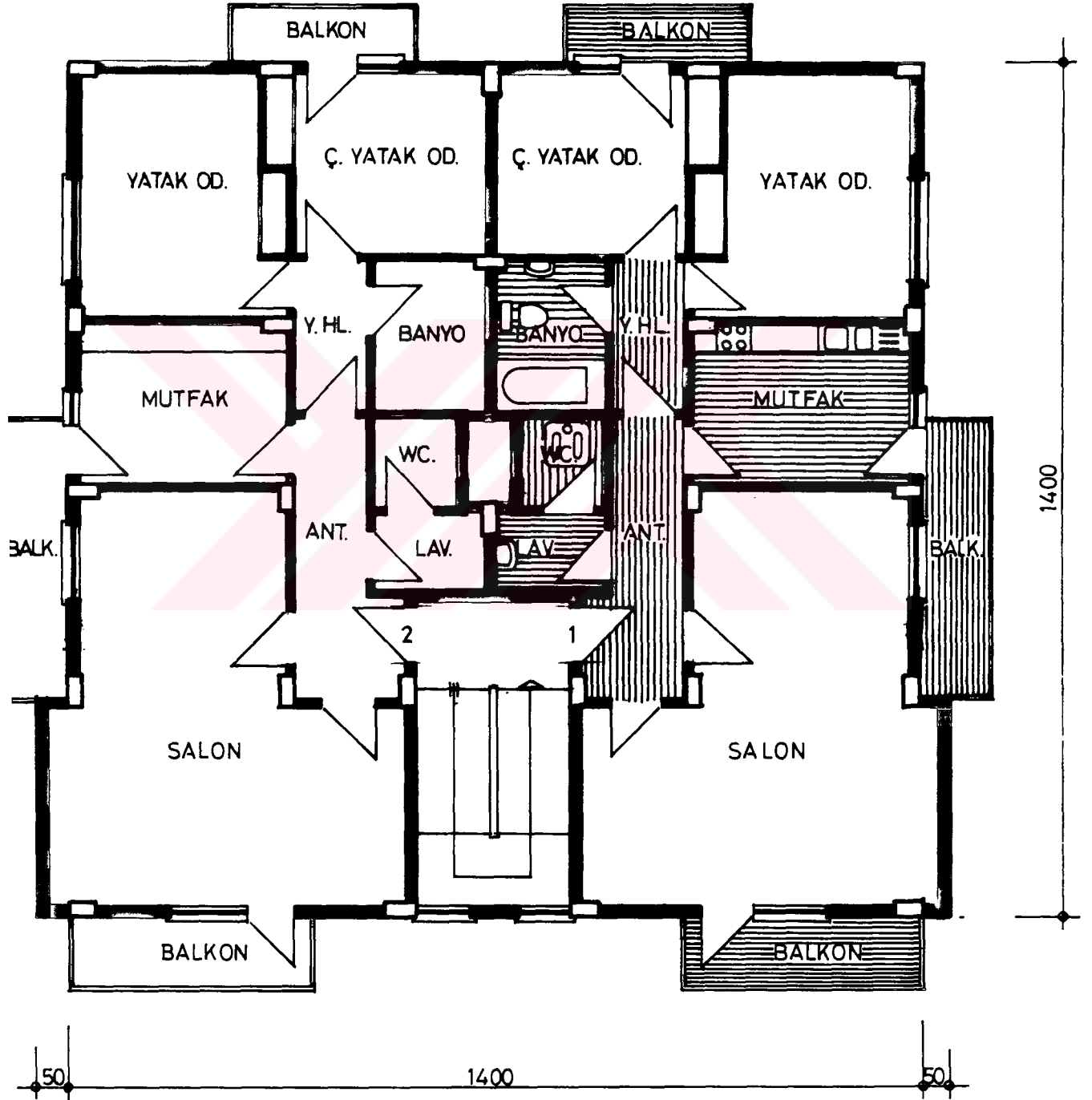
Teknolojik açıdan her iki dönemin donatısı ve kullanılan malzemeleri aynıdır. Her iki dönemde kullanılan yapı sistemi betonarme karkas iskelet sistemidir. Fakat kentin yakın çevresindeki örneklerde yoğunluk ve kat adedi düştüğünden iki katlı örnekler yığma, bazıları gene betonarme karkas yapı sistemindedirler.

Anadolu Mahallesi'nde bulunan kooperatif adları, üye adedi, kişi başına parsel yeşil alanı (pasif yeşil) ve ada yüzölçümleri sf. 109'da tablo halinde sırasıyla çıkarılmıştır. Bu tabloya göre Anadolu Mahallesi'nde bulunan nüfus yaklaşık 9850 kişidir. İsparta ili bağlamında bir aile ortalama 4.8 kişidir (İsparta nüfus ve planlama müdürlüğü verilerine göre). Bu rakam yuvarlatılarak bir aile 5 kişi olarak düşünülmüştür. Anadolu Mahallesi'nin nüfusu da ortalama 10.000 kişi olarak düşünülüp, mahal- lenin sosyal ve kentsel alanda tablosu çıkartılarak, ideal ölçüler* planla- ma ve uygulama ile karşılaştırılmıştır. Bak. Ekler. sf. 4.

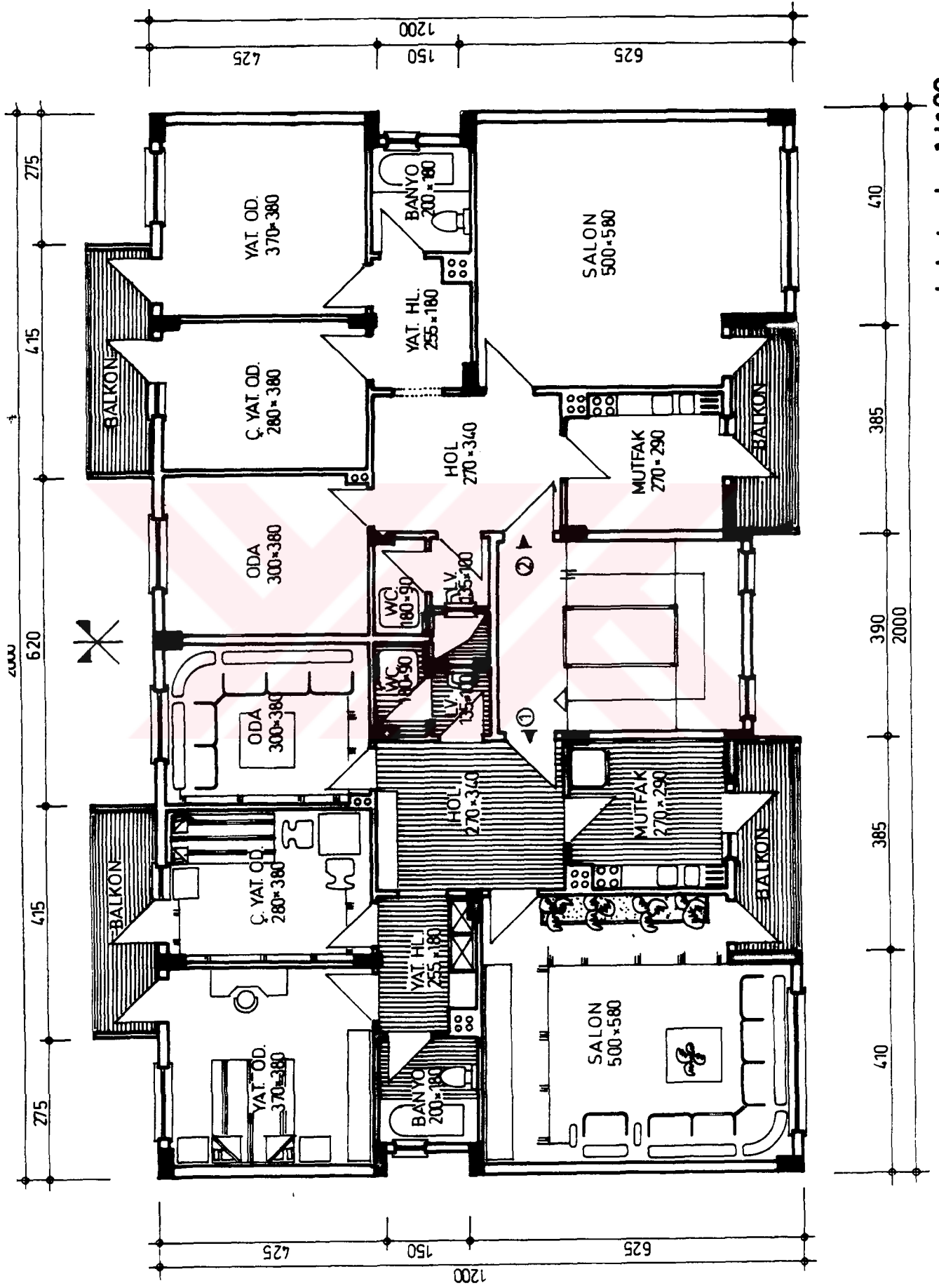
Tablodan çıkan sonuç kısaca şöyledir;

Anadolu Mahallesi'nde ana okulu ne planlamada ne de uygulamada düşünül- memiştir. İlkokul alanı için planlamada ve uygulamada gerekli ideal ala- nın ancak % 25'i kadar alan ayrılabilmiştir. Ortaokul için ayrılan alan, ideal alanın % 66'sı kadar hem planlamada hem de uygulamada bırakılmış- tır. Planlamada ve uygulamada gene lise alanı ideal alanın ancak %25'ine tekabül eder. Uygulamada ilkokul ve ortaokul için planlananın büyük bir kısmı ve çocuk bahçesinin tamamı Anadolu lisesi alanına dahil edilmiştir. Aktif yeşil alana baktığımızda planlamada ideal alanın % 62'si düşünül- müşken, uygulamada bu oran % 25'ler civarındadır. Sağlık servisleri açı- sından planlamada yer ayrılmayıp, uygulamada en yakın mahalleden fayda- lanılma yolu tercih edilmiştir. Sosyal ve kültürel yapılar için planla- nan idealin % 67, uygulamada gerçekleşen de % 67 kadardır. Ticaret alanı açısından ideal alanın planlama ve uygulamada ancak % 50 kadarı yapılabi- miştir. Tüm bunlara ilaveten planlanan ve uygulanan 25.000 m² futbol saha- sı mahallenin hizmetindedir. Tüm bu verilerden anlıyoruz ki İsparta ili Anadolu Mahallesi bağlamında kentsel ve sosyal değerler hem eksik hem de yetersizdir.

* ideal ölçüler 3194 sayılı imar kanunu, yürürlük ve yürütme, bölüm 4, madde 28'den alınmış olup, Tablo 3'te görülür.

kat pl. ölçek : 1/100

normal kat pl. _1/100

BÖLÜM - 7

ISPARTA'DA GELENEKSEL EVDEN KENT DIŞI SİTE VE KOOPERATİFLERE
GEÇİŞTE YENİ VE AYNI KALAN ÖGELER

Buraya kadar konut geleneğinde kronolojik olarak daha önceden oluşmuş konut dokusu ve tiplerinin tamamını örneklerle gördük. Sonuçta iki tip planlamayla karşılaşıyoruz. Bunlardan birincisi geleneksel konut dokusuyla oluşan, kendi içinde çeşitleriyle beraber eski ev tipi, diğeri ise bugünkü apartman, site ve kooperatif tipi planlardır.

Isparta'da eski evler hem konut, hem işyeridir. "Sanayi öncesinde az olan nüfus, iş yerlerinden yürüme mesafesindeki bahçe ya da avlu içinde yoğunluğu düşük bir yerleşmeyi yansıtan konutlar oluşturmuştur. Sanayi öncesi toplumunda temel üretim kaynağı tarımsaldır. Nüfusun yüzde doksanı köylerde oturur. Toplumun yüzde iki kadarını oluşturan seçkinler ve yüzde sekiz kadarını meydana getiren esnaf ve zanaatkarlar kentlidirler..." (7). Bu tespit Isparta için de geçerlidir. Bunların birçoğunun çalıştığı yerle oturduğu yer; işyeri ile konutu birbirinden farklılaşmamıştır, aynı yapı içindedir veya çok yakındır.

1950'lerden sonra özellikle 1960'lar aşılrken tüm ülkede olduğu gibi, tarımsal üretime makine girer. Pazar için üretim başlar ve topraktan işgücü fazlası kente göçer.

Isparta özelinde köylünün kent merkezine akışı Türkiye ortalamasından daha yavaş olmuştur. Çünkü kapalı ev ekonomisinin köydeki ucunda topraktan dışlanan işgücü, ataerkil ailenin bazı değerlerini zorlayarak halı tezgahlarına yönelmiştir. Pazar için, yapılan en yaygın üretim olan halıcılık bir kısım işgücünü köyde ve kasabada tutup, göç serüveninin dışında bırakırken, göl boyu (Eğirdir-Akşehir Gölleri) kasaba ve köylerinde balıkçılık bir

(7) KIRAY, 1979, sf.78.

kısım merkez köylerdeki gülcülük, nüfusu kırsal yerleşim içinde tutan unsurlar olarak görülmüştür.

Geleneksel üretim modellerinin tüm sınırları zorlandıktan sonra ulaşılan düzeyde göç kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu aşama Isparta için yaklaşık 1970'li yıllardır. Yeni gelişmelerin geleneksel halı tezgahlarının endüstriyel halıya yenildiğini ve pazar payının düştüğünü görürüz. Kent merkezindeki eski gül bahçelerinden rant yaratan arsalar elde edildiğini, göl çevresinin uluslararası ihracat yapan kerevit tekellerine yenilip, küçük balıkçıların iş bıraktığını görürüz. Köylerde pazar için yapılan en yaygın üretimin elmacılık olduğunu (üretim plansızlığı ve fazlalığı nedeniyle örgütsüz köylü emeğinin asgari ücretin çok altında kaldığını), bazan tarımsal ilaç ve gübre giderlerinin bile genelde, uç uca karşılandığını görürüz. Tarımsal girdideki pahalılaşmanın ürün fiyatına yansımadığını, bu nedenle de göçün ve topraktan kopmanın arttığını kaydedelim.

Göçün hızı ile geleneksel yapı üretiminin ters orantıda olduğu ve gelenekçi yapı ustası ile sunulabilecek konut üretiminin göçle gelen nüfusun barınma ihtiyacını karşılamıyacağı kesindir. Isparta özelinde bakıldığında süregelen ahşap-kargir geleneksel yapı tekniğinin Muhacir* ustaları, sınırlı sayılarıyla göç sonucu artan kentsel nüfusun barınmasını karşılayamaz duruma gelmişlerdir.

Geleneksel yapının teknikleri ve yapı malzemelerinden kopmanın gerçek nedeni; göçle gelen (doğumla oluşmayan) nüfus için gerekli barınakların, hızlı, çabuk ve ucuz karşılanamayışıdır.

Geleneksel yapının yöntemi yavaş, malzemesi pahalı üretimi yapacak vasıflı işgücü (usta) kit olup, hızlı üretime elverişli değildir. Ayrıca insanların konfor beklentileri, ev mekanını düzenleme anlayışlarının da değiştiğini unutmamak gerekir.

* Muhacir : Balkanlar'dan gelen Türk Göçmenlere verilen addır.

İşte bu noktada iyileştirilmiş geleneksel üretim diyebileceğimiz kargir ve karkas yapı tekniklerinin koşulları zorladığını, giderek kent merkezindeki konut üretimine hakim olduğunu, çağdaş anlayışa uygun konut örneğini önceleri bu grubun temsil ettiğini görüyoruz. Öte yandan malzeme ve işgücünün değişimi sonucu geleneksel ahşap veya taş kargir konutun bakım ve yenilenmesinin yapılamadığını görüyoruz.

Orta tabakaların sayısının hızla arttığı 1950'ler sonrasında 1970'lere kadar, Türkiye'de özellikle tarımla ve küçük girişimlerle birikmiş bütün sermayenin çok büyük bir bölümü apartman yapımına yatırılmış olmasına rağmen, tek yatırımcısı olan bu yapılar talebi karşılayamamıştır. Toplumun ekonomisinin özellikleriyle beraber önce arsa karşılığı daire biçimindeki müteahhit-malsahibi ortaklığı, kat mülkiyeti yasasının el vermesi sonucu mümkün olmuştur.

"Daha sonraki dönemde kooperatifleşme ve banka kredileri yardımı gibi çözümler bulunmuştur. Böylece sözünü ettiğimiz orta tabakaların satın alma gücü içinde işyeri-konut ilişkisi ve erişilebilirliği aynı olan çok sayıda apartman üretilmiştir" (8).

"1960'ların çözümü olan kurumsal çerçeveler, 1970'lerin Türkiye'sinde artık bir çözüm olmaktan çıkmıştır. Toplu konut ve büyük kent parçalarının inşa edilmesi yönünde girişimler yeni çözüm önerileri olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu girişimler içindeki bina üniteleri apartmanlar olmaktadır. Böylece apartmanların yapılmasında tek apartman ünitesinden toplu apartman yapımına geçilmektedir. Bu ise apartman yapımında yeni bir aşamanın başlangıcı olacaktır" (4).

Yukarıdaki anlatımdan da anlaşılacağı üzere günümüzde konut geleneğinde geline son dönem toplu konut ve kooperatifleşmedir. Konut açısından bu döneme gelinmesinin bir takım sosyo-ekonomik sebepleri muhakkak vardır.

(8) KIRAY, 1979, sf.78

Birim başına maliyetin düşük oluşu böyle yapılaşmaya itmiştir. Fakat konuya bir de belediyeler açısından baktığımızda maliyet tabii ki kabarmaktadır. Özellikle kent dışı site ve kooperatifler, kendi çevrelerinde beraberce yeni bir küçük şehir olgusu oluşturup, en azından asgari bir takım altyapı,sağlık,sosyal, kültürel, ekonomik yatırıma ihtiyaç duymaktadırlar. Aksi taktirde bu yeni konut alanları sorunlu bölgelere dönüşür, böylece durdurulmaya çalışılan sosyal yara yeniden açılacaktır.

Gelişim süreci içinde iki plan tipi çıkmaktadır. Bu da mimari açıdan, bağımsız ev ve bölünmüş apartmana doğru gidişi oluşturur.

Bu iki tip plandan değişen özellikler şöyledir :

1. Kooperatifler ada bazında planlanırken, ilk dokulardaki ahşap evler parsel bazında planlanmıştır. Kooperatifleşmede doku, adaların, yani diğer kooperatiflerin yan yana gelmesiyle oluşur. Ama ahşap evlerde,sokak dokusu hakimdir. Bu da yan yana gelen parsellerden dolayıdır.

2. Eski tip evler planlama olarak binanın ortasında giriş mevcuttur. Bu giriş orta sofa veya salona bağlıdır. Her iki sağ ve sol yanda mekanlar mevcuttur. Orta salonun bitmesiyle iç bahçeye ulaşılır. Üst kata içeriden veya dışarıdan bağımsız bir merdivenle ulaşılır. Fakat yeni örneklerdeki konut planlamasına bir baktığımızda, binanın girişi ve çekirdeği ortak kullanılır. Ortada bir antre ve antreye bağlı diğer hacimler ve holler takılmıştır. Yeni örneklerdeki konutlarda teras ve balkonlar planlamayı tamamlarlar. Fakat ilk doku tiplerinde hayat ve hayat damı, kapalı teras bulunur.

3. İlk dönem konutlarda planlanan evlerde iç avlu ile içe dönük bir yaşantı oluşturulmuştur. Bahçe duvarı yüksektir. Ortalama iki-buçuk metredir.Yeni örneklerde özellikle kooperatifler için ada bazında iç avlu ile ön ve yan bahçe olup, bahçe duvarı yüksekliği insan gözü yüksekliğini geçmez.

4. İlk dönemlerdeki konutlar bir,iki katlı olup en fazla iki bağımsız birimdir. Üst kata bazen yapı içinden, bazen de bağımsız olarak dışarıdan ulaşılmaktadır. Fakat yeni dokuda,kat adedi fazla olup tek ana girişi ve merdiven kovası vardır.

5. İlk dönem konutlar özellikle geleneksel doku tipinde lavabo, wc, bazen mutfak (pişirme tezgahı) ve kileri iç bahçeye dönük evin dışında olabilmektedir. Ama apartmanlar ve toplu konutlarda tüm kuru ve ıslak hacimler bir antre etrafındadır.

6. Eski evlerde büyük yüklük aralarına veya duvar içlerine gömülü gashaneler oda içlerinde mevcuttur. Fakat yeni konutlarda duş veya banyo adı altında yatak odalarıyla beraber düşünülmüştür.

7. Eski doku tiplerindeki evlerde çok amaçlı odalar mevcuttur. Fakat yeni konutlarda ilaveten yemek odaları da bulunur.

8. Apartmanlarda ve kooperatif bloklarında kalan aile adedi fazla olduğundan, kat adedi ve m^2 /nüfus yoğunluğu,geleneksel evlere göre çoktur.

9. İlk dönem konutlarda (geleneksel ve ilk çağdaş örneklerde) temel taşduvar veya kesme taş, ahşap ve kerpiçken, yeni tip plandaki (kent merkezi ve yakın çevresi ile kent dışı site ve kooperatiflerde) evler betonarme ve tuğlalıdır.

10. Geleneksel evde kargir duvar kalın olduğundan yeni dokuya göre ısı yalıtımı daha iyidir. Bu, kullanılan malzemenin özelliğinden dolayıdır.

11. Geleneksel evlerde çatı olup oluklu kiremit kullanılır. Yeni dokuda ise bazılarında çatı varken, bazıları yalıtımlı teras çatılıdır. Genelde kullanılan kiremit ise Marsilya tipi kiremittir.

12. Geleneksel evlerde sofa düzenli planlama vardır. Günümüzün yapılarında ısınma sisteminin kurulmasıyla sofa ortadan kalkıp,yerine antre ve holler meydana gelmiştir.

13. Yeni örnekler çok katlı olduğundan, yönetmelik gereği hidroforlu, merkezi ısıtmalı, asansörlü olarak inşaa edilir. Ama geleneksel evde buna gerek yoktur.

14. İlk dönem konutlarda dikdörtgen, yarım dairesel, giyotin pencereler mevcuttur. Alt katlar kareye yakın servis pencerelidir. Ama yeni dokuda ilk örnekler için pencereler büyük ve dikdörtgen şeklindedir. Isparta için ısı yalıtım yönetmeliği gereği toplam net alan metrekaresinin yüzde onbeşinden fazla kapı pencere açmaya müsaade yoktur. Artan ısıtma maliyetleri, son örneklerde pencere ebatlarını küçültmüştür.

15. Günümüzde şehirde tarımla uğraşan fazla aile olmadığından ve kira fiyatının da cazibesinden dolayı bodrum katlar eski evlerdeki gibi tarımsal amaçlı olarak kullanıma değil, ailelere kiraya verilerek veya yerine göre dükkan deposu olarak kullanılmaktadır.

16. Eski tip evlerde işlemeli cumbalar varken şimdi bunlar kapalı ve açık çıkmaya dönüşmüştür. Eski evlerde cephede işlenilen bağdadi, yarım kemer, oval saçak, ahşap alçı süslemeler, yerini fugalara, dişlere veya sadeliğe bırakmıştır.

17. Eski evlerde aile yaşamında örf ve adetlerin hakimiyeti sonucu, gerek aile içi, gerek yakın çevrede sosyal bağlar güçlüdür. Fakat çok birimli apartman dairelerinde biraz daha yabancılaşmaya geçildiği her birimde yaşayan ailenin iç yaşantısı kapalı, komşular ile kopuktur.

Eski ve yeni iki tip plandan aynı kalan öğeler de şöyledir:

1. Mimari açıdan cephedeki dengeler her iki tipte de oluşturulmuştur. Bazı örneklerde simetri hakimdir.

2. Her iki tip dokuda mümkün olduğu kadar bahçe alanı bırakılmıştır.

3. Hem geleneksel evlerde hem de günümüz konutlarında misafir ve günlük oda planlaması mevcuttur.

4. Eski evlerdeki sofa planlama, günümüz yeni konutlarında da merkezi ısıtma sisteminin yaygınlaştığı yıllara kadar aynen görülmektedir. Hatta günümüzde yeni yapılan iki üç katlı konutlarda da hala sofa düzenli planlama mevcuttur.

5. Geleneksel evlerde tuvalet alaturka tipindedir. Her ne kadar yapımda dairelere özellikle banyolara alafranga tipi tuvalet konuyorsa da, umumi olan tuvalet alaturka olup, alaturka tipinin kullanımı günümüzde de yaygındır.

6. Hem geleneksel eski evlerin, hem de günümüz apartman, toplu konut plan şemaları kendi içlerinde anonimdir.

BÖLÜM - 8

TOPLU KONUT SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Her ne kadar site ve toplu konutlaşma eleştirilse de günümüzde Isparta ili bağlamında gene de en iyi çözüm olduğu görülür. Ama daha önceki örneklerde ortaya çıkan sorunların aşılması da gerekir. Bu durumda toplu konut sorununa çözüm için neler yapılmalıdır, aşağıda değinelim :

1. "Kamu elindeki arazileri kullanarak konut maliyetini ve arsa payını azaltmak amacıyla konutlar işyeri ve kent merkezinden koparılarak ilişkileri kesilmiş böylece başta ulaşım olmak üzere diğer sorunlar başlamıştır. Bunun için ulaşım zorluğu olmayan bölgelerin seçimi" (9),

2. Toplu konut yerleşim alanlarında çekiciliği de artırmak için, sosyal, kültürel, ticari faaliyetlerle park, çocuk bahçesi, çeşitli oyun alanları ve yeşil alanların organize edilmesi,

3. 2985 sayılı Toplu Konut Yasası'nın birçok olumlu yönü bulunmasına karşın sağlanan kredilerle dar gelirlilerin konut sahibi olmaları bugünkü şartlarda mümkün değildir. Bunun için asgari ihtiyacın karşılandığı küçük konutun özendirilerek, kooperatifler desteklenip arsa spekülasyonunun önlenmesi gerekir,

4. Sosyo-ekonomik grupların ihtiyaç ve eğilimlerine uygunluğu toplu konut ve kooperatifleşme yoluyla sağlanabilir.

5. Emlak Vergisi yasa tasarısının toplu sosyal konutları destekleyici yönde geliştirilmesi,

6. Yapı ve teknik gerekler dikkate alınarak toplu konut standartlarının saptanması ve toplu konut kuruluşlarının desteklenmesi, şehir yerleşme planlarında toplu konutlar ile toplu sosyal konutlar için yer ayrılması,

(9) Türkiye'de Son On Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, Kasım 1991, sf.68.

7. Teşvik edilecek kentsel yerleşim alanlarında toplu konut üretiminin özendirilmesi,

8. Yerel yönetimlerin toplu konut yapmaya, yaptırtmaya yöneltmek, toplu konut üretim yöntemlerine geçilmesi ve kamu kredilerinin toplu konuta yönlendirilmesi,

9. Üretim ve talebin örgütlenmesiyle teknik yönden kafi ve kaliteli malzeme ve işçilik kullanımına üretim süresinin kısaltılıp maliyetlerin düşmesi açısından uygun teknoloji seçiminin yapılması,

10. Toplu konut yapımına geçilebilmesi için yeterli arsa ve alt yapının hazırlanması, yerel yönetimlerin toplu yerleştirme girişimlerinin kamuoyu tarafından desteklenmesi,

11. Kooperatiflerin toplu konut yapımını gerçekleştirebilecek bir ölçekte kurulmalarının özendirilmesi, Toplu Konut Yasası'yla toplu konuta uygun arsaların yerel yönetimlerce kent gelişme alanlarındaki toplu yerleştirme bölgelerinde planlanması,

12. Toplu konut fonu kredilerinin düşük ve orta gelirli ailelere güven verecek avantajlı şartlarda verilmesi, yeni toplu konut projelerinde altyapı, üstyapı ve çevre tanziminde bütünlük, uyum ve tasarruf sağlama ilkelerinin gözetilmesi, toplu konut alanlarının eğitim, güvenlik gibi sosyal altyapılarının teknik altyapı ve üstyapı inşaatlarıyla birlikte bitirilmesine önem verilmesi,

13. Özellikle devletin gerek direkt gerekse belediyeler aracılığıyla toplu konut uygulamalarında esas olarak nitelikli altyapının hazırlanmasına katkıda bulunması,

14. Toplu Konut Fonu'nun sağlıklı uygulanabilmesi için gerekli alt yapısı hazır, arsa ve üst yapı maliyeti düşük, asgari kullanım alanlı örneğin 100 m² veya aşağısı, yapım süresi kısa olan etütlerin yerel yönetim ile Toplu Konut ve Kamu İdaresi'nin ortaklaşa tespit ve inceleme sonucu uygulamaya alınması,

15. "Toplu konut sorununun çözümünde yerel yönetimlerin geniş çapta rol oynamaları için, ellerindeki arsalardan toplu konut kuruluşlarını yararlandırarak, kamu hizmetlerinin sağlanmasında onlara öncelik tanıyarak, bazen de ya doğrudan doğruya ya da başka kaynaklardan kredi bularak toplu konutlara yeterince yardımcı olma yolunu aramalıdırlar" (10).

16. Yerel yönetimler, Belediye Yasası'nın hükümlerine göre, bir ya da birkaç kamu hizmetinin daha iyi görülebilmesi için aralarında birlikler kurarak güçlerini ve kaynaklarını birleştirebilmektedirler. İçişleri Bakanlığı'nın 1972 tarihinde çıkardığı bir tip tüzük ile birliklerin ihale ve Muhasebe-i Umumiye Yasaları'na bağlı olmaksızın piyasaya girmeleri de bir ölçüde kolaylaştırılmıştır.

17. Yerel yönetimlerin konut açığını kapatmada daha aktif rol almaları açısından kurulmuş olan konut kooperatifine yardımcı olarak kooperatifleri teşvik etmeli, gerekirse onlar ön ayak olarak kurulanlara ortak olmalı, kooperatif kurulmamışsa kurmaya çalışmalı, konut kooperatifleriyle, onların temsil ettiği birliklerle işbirliğine gidilmelidir.

18. "Kooperatifsel kiralama yöntemiyle kiralık konuttan yararlanan aile belirli bir konut için konut maliyetinin % 6 ve % 15'i arasında bir taksit öderse, bu konut üzerinde sürekli, babadan çocuklara geçebilen, istenildiği zaman bırakılabilen ve devredilebilen bir kiralıcılık hakkına sahip olmaktadır" (11). Ayrıca basit kiralama şekliyle de, mali durumu kısıtlı ailelere konutların normal olarak kiralanması mümkün olabilmektedir. Bunun en iyi örneği İngiltere ve İskandinav ülkeleridir.

(10) Yıldız Teknik Univ. Öğretim Üyeleri Yür. Kurulu-Emlakbank,
(Kasım 1991), sf.78

(11) (Yıldız Teknik Univ. Öğretim Üyeleri Yür. Kurulu-Emlakbank,
sf.78-79.

BÖLÜM 9. TARTIŞMA VE SONUÇ

İsparta'da geleneksel konuttan toplu konuta kadar olan konutun değişim süreçleri önceki bölümlerde detaylı olarak anlatıldı. Bu bölümde, değişim süreçlerinden çıkarsanacak genellemeler özetlenip, son olarak toplu konut sorununa öneri yaklaşımlarda bulunulacaktır.

Geleneksel konut, Türk örf ve adetleriyle geleneğini, döneminde en iyi yansıtan örnektir. Geniş parsel alanı sayesinde sanki kendi kendine yetebilecek derecede çeşitli işlevlere sahiptir. Tüm bu işlevlere zemin hazırlayan, önündeki hayatı, taşıdığı, depolama üniteleri, bahçesindeki ağaçlar, varsa küçük süs havuzu, su kuyusu, sokak duvarı ile bir bütünlüğü sergileyen konut türü, kendine has insancıl ölçeği ile geleneksel konuttur. Bünyesinde taşıdığı işlev zenginliği nedeniyle kendi kendine yetebildiği ve gereğinde eklerle büyüyebildiği söylenebilir. Fakat tüm bu zenginliklerin yanında zamanla yapı sistemi ve donatısı, işgücü, artan maliyet ve talep geleneksel konutu yalnız bırakmıştır. Sonuçta kendi dönemini tamamlamış, ancak kent içinde bir miras olarak günümüze kadar kalmıştır.

Atatürk Devrimleri'nin ardından hatta 1950'lilerden sonra kapalı ekonomiler yerini yavaş yavaş açık ekonomiye bırakmıştır. Zamanla dışa açılma, rekabet, makinalaşma, teknoloji alışverişi neticesinde, toplumda; orta tabakalaşma (memur, işçi ...gibi), nükleer aileye geçiş, konutta ise; geçiş dönemi adı altında geleneksel evden ilk kopuşlar örnekleri türemiştir. Bu örnekler geleneksel evin işlevine benzerken, planlamada değişiklikler gösterir. Bu değişikliklerden bir kaçını daha önceleri bahçede ayrı kütle olan depolama ve ıslak hacimlerin, geçiş dönemi örneklerinde yapıya dahil edilmesi ve parsel alanının küçülmesi sayılabilir. Geçiş döneminde geleneksel evden ilk kopuşlar örneklerinin yerini apartmanlaşmaya ilk hazırlıklar almıştır.

Geleneksel evden ilk kopuşlar örnekleri, gerek Isparta ili bağlamında gerekse Türkiye genelinde yeterli sayıda değildir. Mimari açıdan belirsizlik, kararsızlık, karmaşıklık yaşanan geçiş döneminin, konut ihtiyacına zamanla cevap verememesi ve diğer dönemlere göre (geleneksel ev ile apartmanlaşma) daha küçük zaman aralığında ömrünü tamamlaması kendisinin en büyük açmazı olmuştur. Zamanla artan nüfusun geleneksel aileden ayrı olarak, diğer kentlerde veya merkezlerde istihdamı, çıkarılan kat mülkiyeti kanunu ve devam eden konut ihtiyacına geçiş dönemi örnekleri cevap verememiştir. Bunların yanında yapı sistemi ve donatısındaki ilave ve değişiklikler de yavaş yavaş apartmanlaşmaya doğru geçişi hızlandırmıştır.

Türkiye'de 1970'li yıllarda ekonomik teknolojik ve endüstrileşme hamleleri yayılmaya başlamıştır. Makinalaşma kırsal kesime kadar yayılarak, köydeki fazla işgücü göçe zorlandı. Kırsal kesim ile kentteki büyük (geleneksel) aileler, kent ve yatırım merkezlerindeki istihdam nedeniyle bölündü. Bu bölünmenin sonucunda oluşan nükleer aileler ile her sene durmadan artan nüfus konut açığını daha da körükledi. Aşırı derecede artan nüfus, kentleşme, makinalaşma üretimi, yaygın-hesaplı yapı malzemesi, yeni malzeme ve teknolojiyi uygulamayı öğrenen yeni işgücü apartmanlaşmaya geçişte zemin hazırlamışlardır.

Ancak, apartmanlaşmanın mimari planlamadan gelen özelliğinden (bağımsız bölüm adedinin fazlalığından) dolayı birçok kullanıcıyı bünyesine alması, aşırı nüfus artışı, kırsal kesimden gelen göç, yetersiz sayıdaki istihdam ile işsizliği durdurup, konut açığını kapatmaya yetmedi. Hatta, belki de son hamle olarak görebileceğimiz yerel yönetimlerin kent merkezi ve çevresinde kentsel çevreyi zedeleme pahasına artırdıkları yoğunluk da kâfi gelmemiştir. Buna ilaveten kentteki ve kırdan gelen işgücü fazlasının konut edinene kadar çeşitli yerlerde (arkadaş, dost-akraba, otel, pansiyon vb.) barınması, gecekondular gibi vasıfsız yapıların ortaya çıkışı, sorunu sürekli gündemde tutmuştur. Bir ara Almanya'ya akan nüfus bile sorunu hafifletmemiştir. Özellikle orta tabakanın milli gelirden aldığı payın

azalması, zamanla şehir merkezi ve yakın çevresinde kalmayan konut parselleri, kalanların da aşırı yüksek olması bu tabakayı ister istemez kent dışı toplu konut sitelerine itti.

1985'ten günümüze, Türkiye genelinde olduğu gibi Isparta'da yeni gelişen konut türü kent dışı sitelerde, kooperatifler eliyle üretilen toplu konutlardır. Bu projelerden başarıyla uygulananların bir ölçüde gecekondulaşmayı önlediği söylenebilirse de, gecekondulu olgusu sona ermemiştir. Zira bir kooperatife üye olamayacak kadar yoksul kesim veya gecekonduyu yatırım aracı gören bir diğer kesim gecekondulu üretmeye devam etmektedir.

Isparta ili bağlamında Anadolu Mahallesi Toplu Konut Alanı'nda 1985'lilerde yapımına başlanan siteler emanet usulüyle, çok kısa zamanda tamamlanmış ve kooperatifler konutları üyelerine teslim etmiştir. Isparta'da 1985'lilere kadar az da olsa kent dışında ister istemez vasıfsız gecekondulaşmaya tanık oluruz. Hem Anadolu Mahallesi gibi Isparta'da toplu konutlaşmanın çakıl taşı olan başarılı bir örnek, hemde 1986da gecekondular için çıkarılan 3194 sayılı imar kanunu, gecekondulaşmayı ortadan kaldırarak planlı yapılaşmaya geçişi teşvik etmiştir.

Ancak kent dışı toplu konut sitelerinin konumu itibariyle kentin ekonomik, sosyal, kültürel nimetlerine uzak kaldığı görülür. Eksik veya tamamlanmamış alt yapı, çeşitli nedenlerle bir türlü bitmeyen üst yapı, yaşatılmayan sosyal ve kentsel çevre ile sonuçlanmamış çevre düzenlemesi de bunlara eklenince toplu konut sitelerinin kendine özgü açmazları olduğu görülür.

Sonuç olarak konut geleneğindeki bu tespit ve değerlendirmelerimizin ışığında toplu konut sorununa öneri yaklaşımımız şu şekildedir;

Geleneksel evden sonra, şimdiki nesile kadar ulaşan ikinci mirasımızı konut geleneğinde geçiş dönemidir. En azından bu dönemin özelliklerini temsil eden özgün örnekler korumaya alınmalıdır. Çünkü konut açığının giderilmesinde hem apartmanlar hem de kent dışı toplu konut siteleri yeterince etkili olamayıp, kullanıcı isteklerine tamamen cevap verememiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi özellikle şehir merkezi ve çevresindeki apartmanların zamanla bağımsız bölüm başına fiatları ikinci kişilerin aşırı kar arzusuyla aşırı yüksek rakamlara çıkmıştır. Kanımızca, özellikle kent merkezi ve çevresindeki apartmanlaşma sonucu hem kitlelerin ucuz konut edinme şansı yitirildi, hem de sosyal ve kentsel çevreden uzaklaşıldı.

Sorulabilir ki kent dışındaki toplu konut siteleri ve kooperatifler bu sosyal ve kentsel çevreyi yakalayamadılar mı? Onlar da mı uzaklaştı?

Evet, önceleri onlar da uzaklaştı. Fakat günümüzde bu sorunu geç de olsa anlayan Toplu Konut İdaresi ile Emlak Bankası tarafından özellikle sosyal ve kentsel çevreyle bir bütün olarak toplu konut örnekleri de üretildi. Ancak maliyetin yüksekliği sebebiyle kanımızca kısa vadede neticeye gidilebilme ihtimali zayıftır. Çünkü avan proje ve planlama aşamasında gerekli fizibilite çalışmaları (hangi kullanıcının hangi planlamaya yerleştirileceği, alt-üst yapı niteliği, yapı yoğunluğu ... gibi) tamamlanmadan, kat karşılığı veya ücretli olarak ikinci kişilere konut üretimi verilince maliyette kaçınılmaz olarak yükselmiştir.

Kent dışı toplu konut ve sitelerin, eksik ve yetersiz alt-üst yapısı, planlamasından uygulamasına kadar yapılan hataları, planlama dışı ilave yapı yoğunlukları, üst yapımdan sonra başlanmayan ya da başlanıp ta yarım kalan peyzaj ve çevre düzenlemesi... gibi başlıca sorunları bulunur.

Ülkemizde kronikleşen konut sorununa ciddi olarak yaklaşabilmemiz için, yerel yönetimlerin gecikmeden kent merkezi çevresindeki boş alanların tümünde ıslah çalışmalarını yaparak toplu konut sahasına dönüştürmeleri

gerekir. Daha sonra burada yapılacak konutlarla kullanıcı kültürünün bağdaşması, alt-üst yapı, sağlık, ticari, ekonomik, kültürel, sosyal işlevlerle, depolama ve ortak aktivitelerin yapılabileceği ünitelerin düşünülmesi günümüzde artık şarttır. Yapılar için nitelik ve ebatları kullanıcı isteğine göre çeşitlilik arz edip, az katlı yoğun (3-5 katlı) çözümler en ideal olanıdır. Merkezi ve yerel yönetimlerin toplu konut alanlarında, yapılaşma aşamasında kamu ve konut yapılarının tamamlanması için mali ve bürokratik yönden destek olarak, yapıcı fikir ve düşüncelerle itici güç konumuna girmeleri gerekir.

Son olarak, konut açığını kapatabilmek için, sadece konut üretmek günümüzde yeterli değildir. Önemli olan yer seçimi, planlama, alt-üst yapı, sosyal, kültürel, kentsel çevre ile uyum ve kullanıcı kültürüyle bağdaşma yönleriyle vasıflı konutların üretilmesi ve bunların daha sürecin başında iken maliyetinin ve fizibil olup olmadığının bilinmesidir.

EKLER:

DEĞİŞİMİN OLUŞTUĞU ALANLAR	III			KENT DIŞI SITE-KOOP.
	I	II	IV	
	GELENEKSEL EVLER	GEÇİŞ DÖNEMİ EVİ	KENT MRK.-YAKIN ÇEVRE. APARTMANLAŞMA	
EKONOMİK Mülkiyet	Tek aile	Tek veya 2-3 aile	Çok aile	Çok aile
a-Bitişik-ayrık DOKU b-Bahçeli c-Yüksek-alçak	Bitişik Bahçeli Alçak	Ayrık-bitişik Bahçeli Orta yükseklikte (3-4 kat)	Bitişik-Ayrık Bahçeli-bahçesiz Daha Yüksek (4-8 kat)	Bitişik-Ayrık Bahçeli Yüksek (4-6 kat)
BİRİM a-Plan b-Cephe-süsleme	Sofa Planlı (ıslak hacimler-depol. birimleri ev dışında) Ahşap üstü sıva, bağda- di, üçgen, yarım daire- sel-düz alınlıklı tavan süsl. lambalık, şerbetlik	Orta hollü (Salonlu) tüm hacimler ev içinde Duvarlarda fugalar serpme-ince sıva Cihannüma	Koridor-orta hollü İnce-serpme sıva Büyük-geniş pence- reler Kartonpiyer vs.	Koridor-Orta hollü İzolasyonlu malz.ince serpme sıva.Daha küçük pencere,karton- piyer
TEKNOLOJİK a.Yapı Sist. b.Donatı	Ahşap,yığıma Taş-Ahşap kesme taş kireç harcı	Yığıma Taş, tuğla, kagir, çakıl, mozaik, çimento harcı	Yığıma, b.arme karkas Tuğla, b.arme, mozaik mermer vs.	Yığıma, b.arme karkas Tuğla, b.arme, mozaik mermer vs.

TABLO 1- KONUT GELENEĞİNDEKİ DEĞİŞİMİN YERLEŞİM DOKUSUYLA BETİMLEMESİ TABLOSU

KOOPERATİF ADI	OYE ADEDİ	KİŞİ BAŞINA PARSEL YEŞİL AL.(m ² /Ki.)	ADA YUZÖL- ÇOMU m ²
1. S.S.Hastane Yapı Koop.	150 kişi	17.25 m ² /kişi	2.587 m ²
2. S.S.Aydınlık Evler Y.Koop.	250 "	15.50 "	3.874 "
3. S.S.Belediye Mens.Y.Koop.	250 "	17.93 "	4.483 "
4. Eğitim Öğretim Kur.(İlk-Orta-Lise)			20.745 "
5. S.S.Orma Yapı Koop.	600 "	19.29 "	11.572 "
6. S.S.Göлтаş Yapı Koop.	900 "	16.00 "	14.401 "
7. S.S.Karayolları,Mekan, Bayındırlık	500 "	19.19 "	9.592 "
8. S.S.Gültek Yapı Koop.	200 "	17.51 "	3.502 "
9. Yeşil alan (Park,çocuk bah.)			43.179 "
10. S.S.E.S.O.Yapı Koop.	400 "	17.12 "	6.847 "
11. S.S.Belediye Yapı Koop.	300 "	21.10 "	6.330 "
12. S.S.Millî Eğitimciler Y.Koop.	650 "	18.58 "	12.078 "
13. a)S.S.Devlet Hast.Y.Koop.	200 "	14.15 "	3.029 "
b)Tapu Kadastro Y. Koop.	200 "	15.15 "	3.029 "
14. S.S.Refah Evler Y.Koop.	200 "	19.17 "	3.833 "
15. S.S.Özşirinevler Y.Koop.	200 "	23.62 "	4.724 "
16. S.S.Altınay Y.Koop.	200 "	26.35 "	5.270 "
17. S.S.Özel İdare Y.Koop.	200 "	24.92 "	4.983 "
18. S.S.Meyko Y.Koop.	300 "	13.73 "	4.119 "
19. S.S.Bankacılar Y.Koop.	200 "	20.60 "	4.119 "
20. S.S.Verem Savaş Y.Koop.	200 "	23.52 "	4.703 "
21. S.S.P.T.T.Mensupları Y.Koop.	250 "	15.88 "	3.969 "
22. a)S.S.Tekyıldız Y.Koop.	150 "	25.90 "	3.885 "
b)S.S.Esenevler Y.Koop.	100 "	11.00 "	1.100 "
23. S.S.Uğurlu Y.Koop.	200 "	14.45 "	2.889 "
24. S.S.Yurt Y.Koop.	250 "	19.71 "	4.927 "
25. S.S.D.S.İ.Uyar Evler Y.Koop.	300 "	20.07 "	6.022 "
26. S.S.Itfaiye Y.Koop.	200 "	22.03 "	4.405 "
27. a)İbadethane alanı			1.377 "
b)S.S.Tekper Yapı Koop.	250 "	18.58 "	4.644 "

28. S.S.Kent Evler Yapı Koop.	200 "	19.10 "	3.620 "
29. S.S.Sigorta Şen Evler Y.Koop.	150 "	19.20 "	2.880 "
30. S.S.D.M.M.Akademisi Y.Koop.	250 "	16.08 "	4.020 "
31. a)S.S.Emniyet Yapı Koop.	200 "	15.00 "	3.000 "
b)S.S.D.S.f.Yapı Koop.	150 "	20.00 "	3.000 "
c)S.S.Eğitim Enst.Y.Koop.	100 "	23.91 "	2.391 "
d)S.S.Toprak Su Yapı Koop.	150 "	18.67 "	2.800 "
32. a)S.S.Defterdarlık Y.Koop.	200 "	14.50 "	2.900 "
b)S.S.Beden Terbiye Y.Koop.	100 "	26.00 "	2.600 "
c)S.S.Çatı Yapı Koop.	150 "	14.78 "	2.217 "

T O P L A M

(1970 üye ailex5Bir aile=5 kişi) 9.450 kişi 18.77 m²/kişi ^{233.645} 239.645 m²
ise

Kişi Başına Pasif Yeşil = 25.15 m²/kişi
(Blok Alanları Dahil)

Kişi başına Pasif Yeşil = 21.05 m²/kişi
(Blok Alanları Hariç)

Kişi başına Kapalı Konut Al. = 20.00 m²/1 kişi. Aile 5 kişi alınmıştır.

Tablo 2- Anadolu Mahallesiindeki Kooperatiflerin listesi ve Bazı Değerler

	İdeal Alan*	Planlanan	Uygulanan
Anaokulu	7.000 m ²	Yok	Yok
İlkokul	20.000 m ²	5.500 m ²	5.250 m ²
Ortaokul	18.000 m ²	12.000 m ²	** 12.000 m ²
Lise	20.000 m ²	5.400 m ²	5.400 m ²
Aktif yeşil alan	70.000 m ²	43.179 m ²	17.500 m ²
Sağlık servisleri	10.000 m ²	Yok	Yok
Sosyal-kültürel yapılar	3.000 m ²	2.000 m ²	2.000 m ²
Ticaret	11.000 m ²	5.500 m ²	5.500 m ²

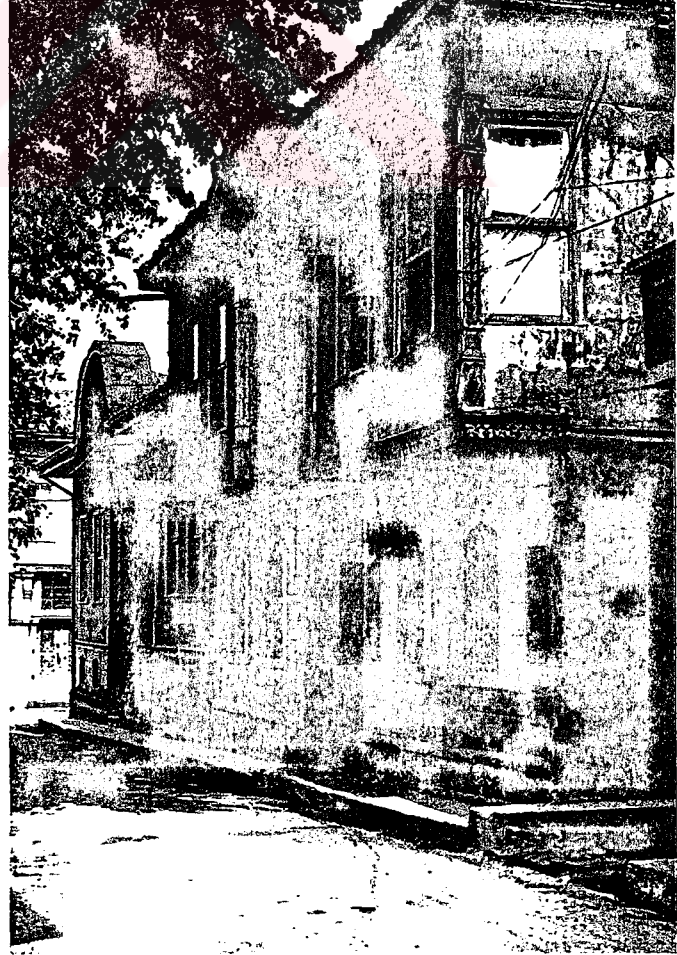
Tablo 3- *** Anadolu Mahallesinde Kenttsel ve Sosyal Yapı

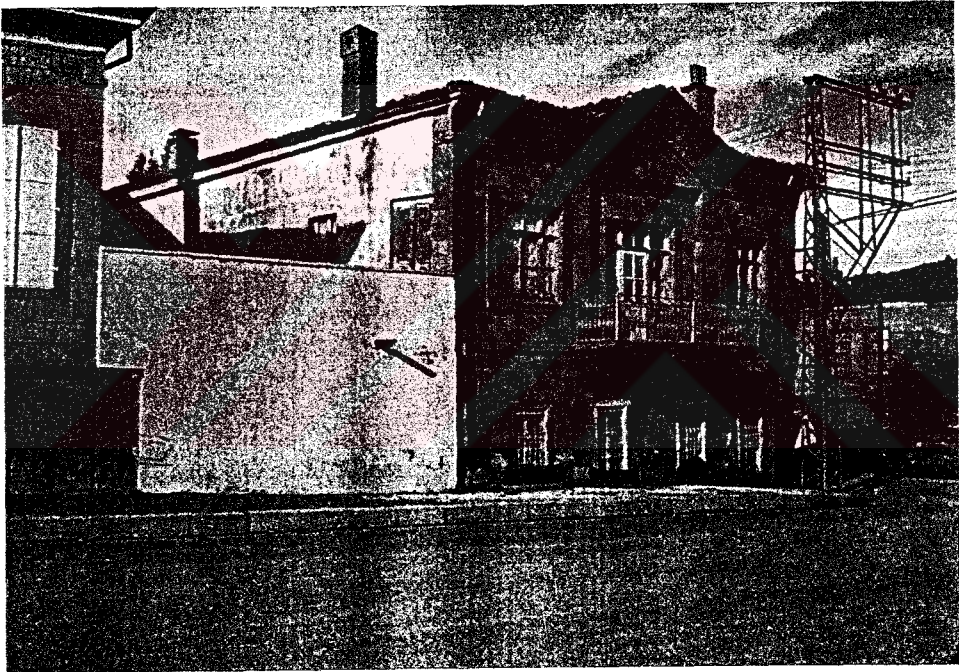
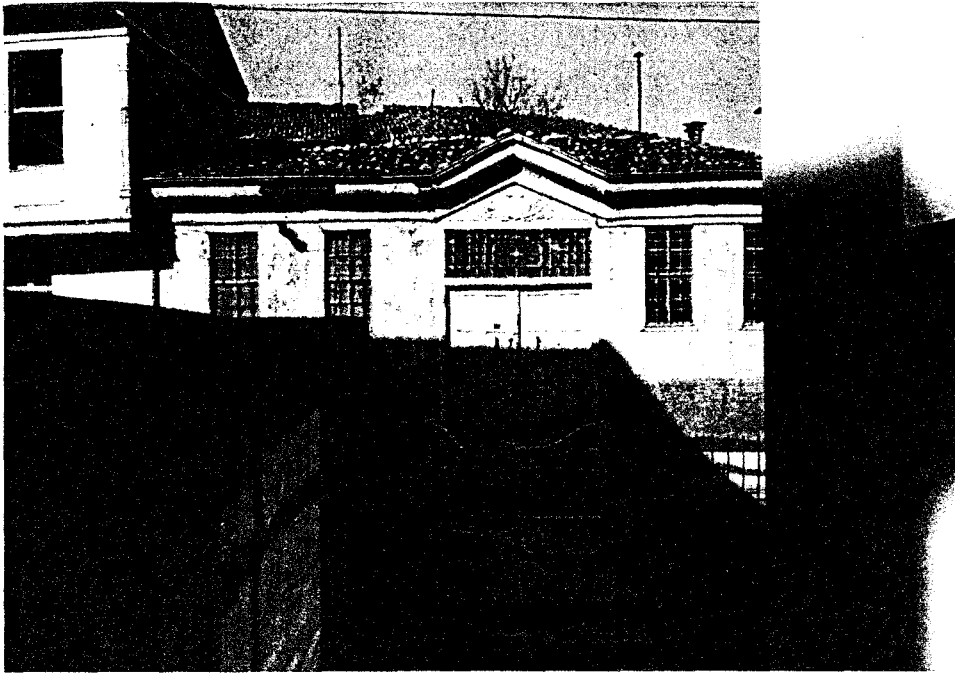
* 3194 sayılı İmar Kanunu, yürürlük ve yürütme, bölüm 4, madde 28

** Uygulanan ortaokul, Anadolu lisesine dönüşmüştür. Tablodaki veri de ortaokul yerine Anadolu lisesi verisini gösterir.

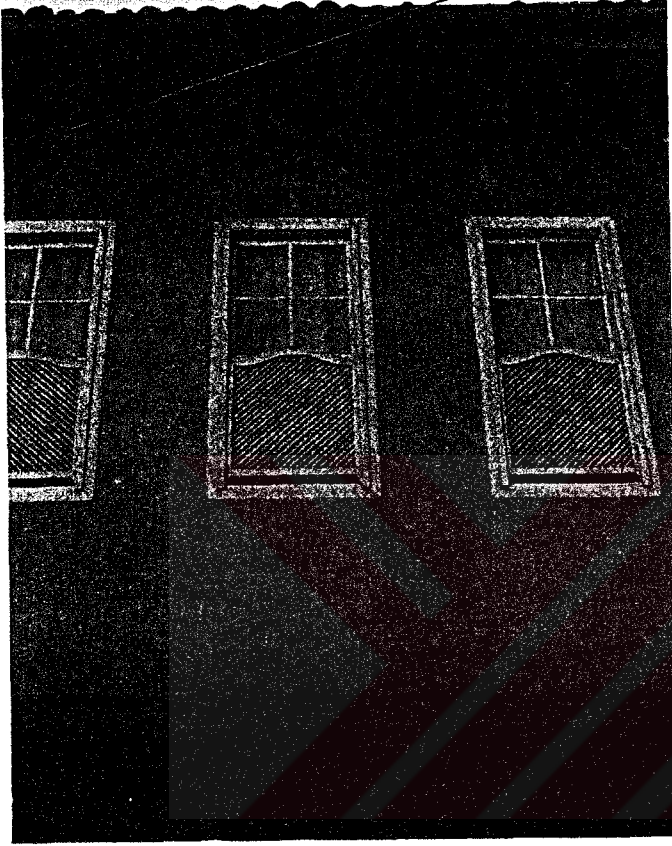
*** Anadolu Mahallesi nüfusu 10.000 kişi olarak alınmıştır.

Diğer Geleneksel Evlerden Görünümler

Gelecekse1 Evde Pencere, Saçak ve Çıkma Görünümleri.

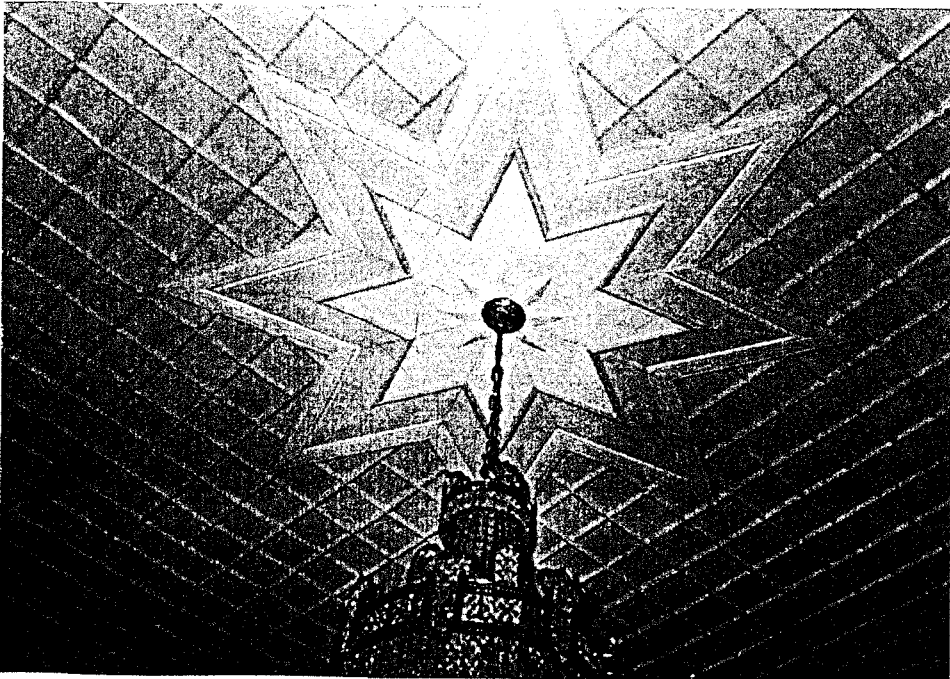

Geleneksel Evde :

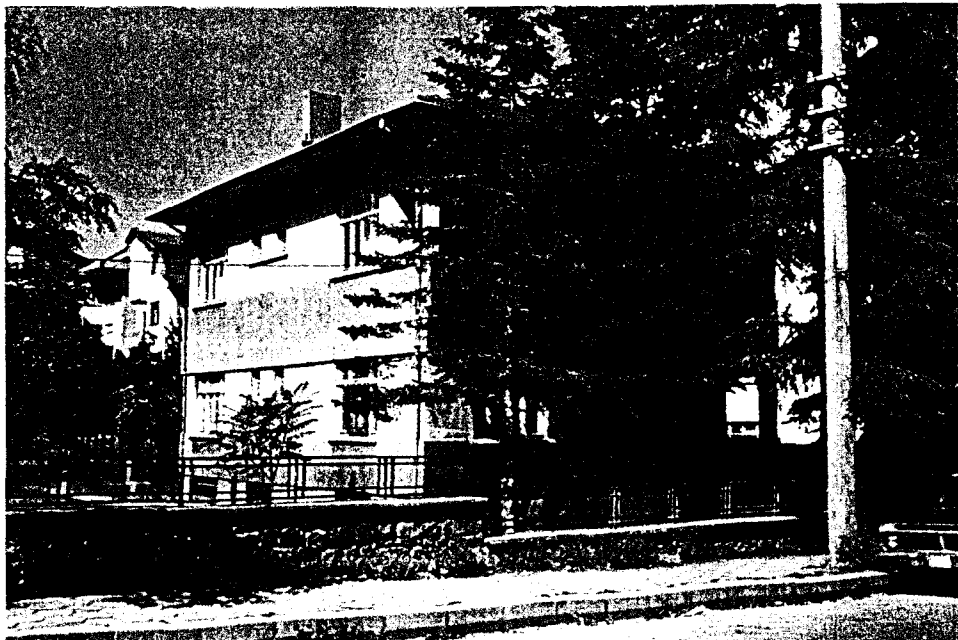
Duvar Süslemesi

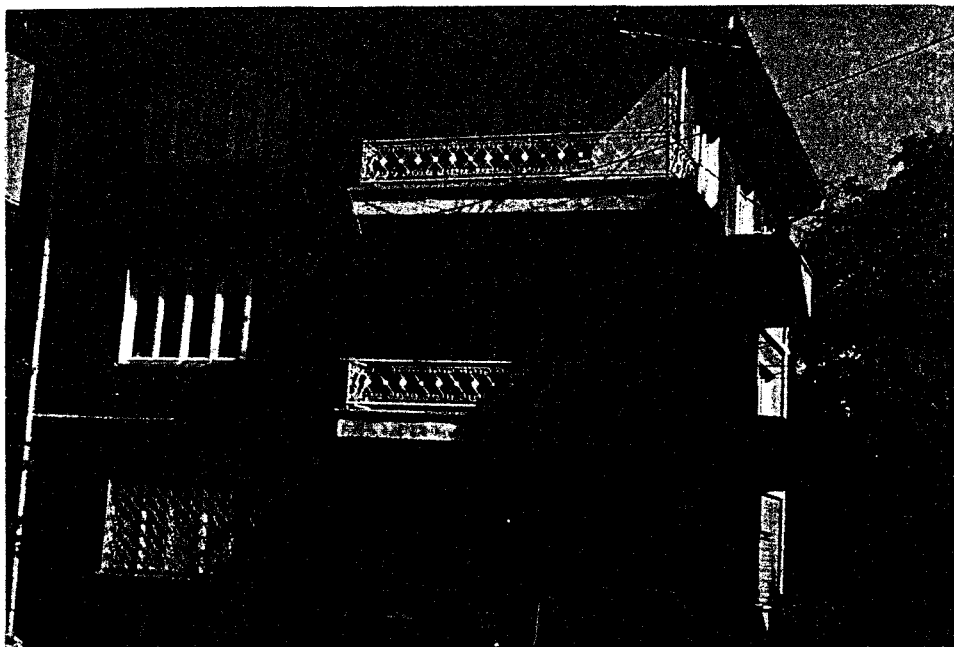
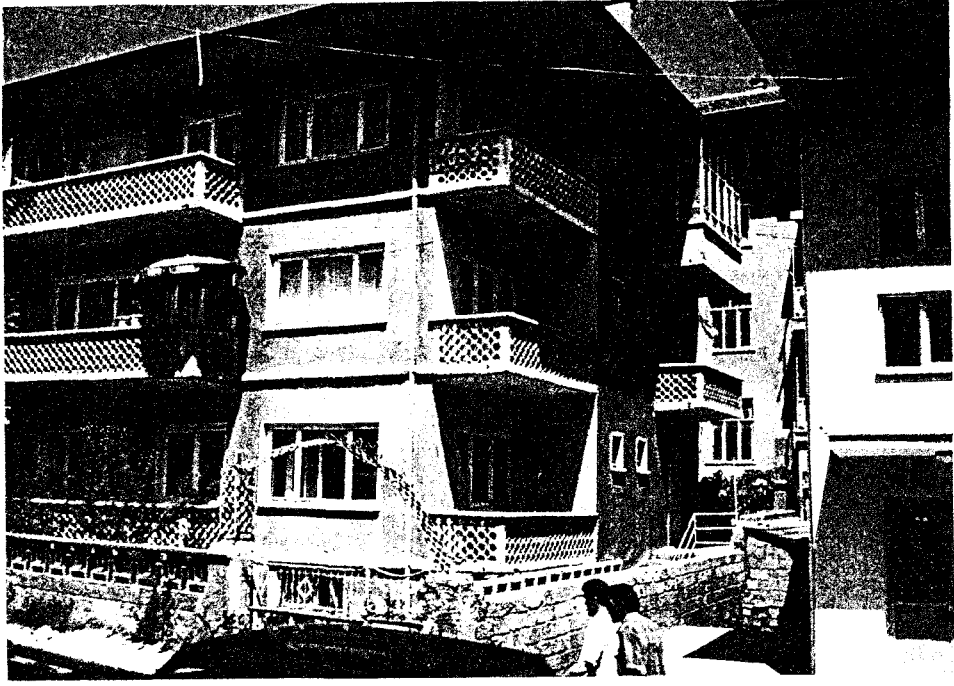

Tavan Süslemesi

Diğer Geçiş Dönemi Evlerden Görünimler

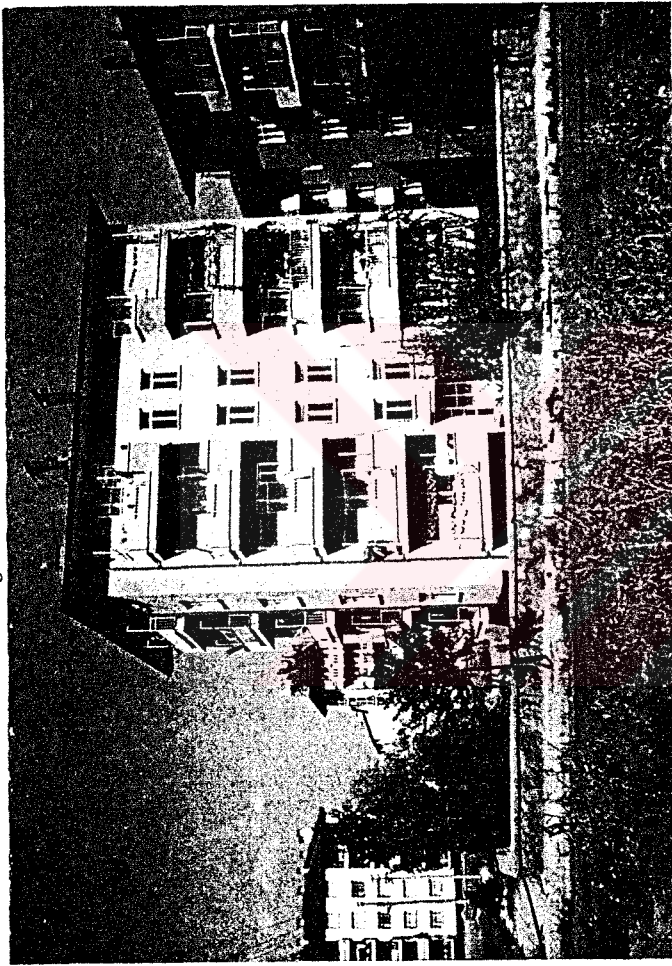

Diğer Kent Merkezi ve Çevresi Apartmanlaşmadan Görünümler.

Tip 1

Tip 2

İsparta'da Geçiş Dönemi Örneklerinin Yerini Apartmanlaşmaya Bırakış Görüntüleri

KAYNAKLAR

- BAŞBAKANLIK D.İ.E., 1990 Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş, sf.3, 1991.
- BILGIN,İ., Konut Üretimini Karşılaştırmalı Analizi, Doktora Tezi,
YÜMFED Yay., 1992, İstanbul.
- ELDEM,H.S., "Plan Tiplerinin Gelişim Şemaları" sf.26,28,29, Türk Evi
Osmanlı Dönemi I, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Kor.
Vak. Güzel San.Mat.A.Ş., 1984, İstanbul.
- ISPARTA BELEDİYESİ, Fen İşleri ve İ.S.O.T. Müdürlüğü.
- ISPARTA BELEDİYESİ, Harita Şubesi.
- ISPARTA BELEDİYESİ, Toplu Konut Müdürlüğü.
- ISPARTA VALİLİĞİ, İl Kültür Müdürlüğü.
- ISPARTA VALİLİĞİ, İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü.
- ISPARTA VALİLİĞİ, İl Turizm Müdürlüğü, (1991), Turizm Envanteri, sf.5.
- KIRAY,M.B., "Apartmanlaşma ve Modern Orta Tabakalar", sf.78, Çevre Dergisi,
Cilt IV, 1979.
- KUBAN,D., "Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler" sf.197-200, Ark. ve
Sanat Yay., (1982). İst.
- KUÇUKERMAN,Ö., "Türk Evi" M.S.Ü.Yayınları, 1990, İstanbul.
- KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU, Antalya Şubesi.
- TEKELİ,İ., "Türkiye Kentlerinde Apartmanlaşma Sürecinde İki Aşama",
sf.79, Çevre Dergisi Cilt IV, 1979, İstanbul.
- TÜRKİYE'de Son On Yılda Toplu Konut Uygulamaları Sempozyumu, (11/1991)
Yıldız Teknik Üniversitesi-Emlak Bankası Katkılarıyla, sf.68-85.
- ONAL,M., "Türkiye'de Apartmanlaşma Olgusunun Gelişimi" sf.71-72 ,
Çevre Dergisi, Cilt IV, 1979, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

1966 yılında Isparta'da doğdu,

İlkokul öğrenimi : Fevzipaşa İlkokulu, Isparta,

Ortaokul öğrenimi : Merkez Ortaokulu, Isparta,

Lise öğrenimi : Ş.A.İ.K.Lisesi, Isparta,

Yüksek Öğrenim : Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesini 1989 yılında bitirdi.

Halen aynı Üniversitenin Fen Bilimleri
Enstitüsü, Mimarlık Dalı, Mimari Tasarım
Anabilim Dalında lisansüstü eğitim
yapıyor.